

**Raport z zewnętrznej ewaluacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego
przez Społeczność (LSR) Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania -
Partnerstwo Izerskie na lata 2014 – 2020 (23)**

Streszczenie najważniejszych wyników badania

Niniejszy raport przedstawia wnioski płynące z przeprowadzonego badania ewaluacyjnego, obejmującego przeprowadzenie ewaluacji ex-post funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność w latach 2014 - 2020, a w szczególności:

- ocenę efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- ocenę działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania.

W badaniu zastosowano triangulację metod, tj. zastosowano metody ilościowe oraz jakościowe. Badanie prowadzone było wokół obszarów oraz pytań badawczych wskazanych w wytycznych nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Ocena dwóch najważniejszych aspektów, które podlegały badaniu, tj: ocena efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz ocena działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania, przy zastosowaniu kryteriów ewaluacji – skuteczności, użyteczności oraz trwałości wypadła pozytywnie.

Opis elementów, które wpłynęły na tą ocenę oraz szczegółowe wnioski i rekomendacje zawiera poniższy raport.

Zespół badawczy:

Marta Trawinska

Paweł Antoniewicz

Piotr Antoniewicz

Andrzej Ruszlewicz

Spis treści

I.	Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji	4
1.1	Co to jest Leader?	6
1.2	Charakterystyka LGD.....	7
1.2.1	Forma prawna i nazwa LGD.....	7
1.2.2	Opis obszaru	7
1.2.3	Proces tworzenia partnerstwa	9
II.	Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania	15
2.1	Podstawa prawna	15
2.2	Ramy merytoryczne procesu ewaluacji	15
2.3	Obszary badawcze/pytania badawcze.....	16
2.4	Kryteria ewaluacji	18
2.5	Techniki i narzędzia badawcze.....	18
2.5.1	Narzędzia ilościowe	19
2.5.2	Narzędzia jakościowe	19
III.	Opis wyników badania wraz z ich interpretacją	19
3.1	Ocena efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju	20
3.2	Ocena działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania	22
IV.	Odpowiedzi na wszystkie wskazane pytania badawcze	24
4.1	Obszar badawczy: Ocena wpływu na główny cel LSR	24
4.2	Obszar badawczy: Ocena wpływu na kapitał społeczny	29
4.3	Obszar badawczy: Przedsiębiorczość.....	32
4.4	Obszar badawczy: Turystyka i dziedzictwo kulturowe.....	35
4.5	Obszar badawczy: Grupy defaworyzowane.....	39
4.6	Obszar badawczy: Innowacyjność	44
4.7	Obszar badawczy: Projekty współpracy.....	46
4.8	Obszar badawczy: Ocena funkcjonowania LGD.....	50
4.8.1	Struktura LGD	50
4.8.2	Skład i reprezentatywność organu decyzyjnego LGD.....	51
4.8.3	Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym.....	52
4.8.4	Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD.....	53
4.8.5	Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych w opracowanie i realizację LSR oraz standardy wiedzy i kompetencji określone dla LGD.....	54
4.9	Obszar badawczy: Ocena procesu wdrażania.....	65
4.10	Obszar badawczy: Wartość dodana podejścia LEADER	94
V.	Podsumowanie zawierające wnioski i rekomendacje	100
VI.	Spis tabel i wykresów	109
VII.	Aneksy tworzone w toku realizacji badania	110

I. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji

W obecnym 2022 roku kończy się okres faktycznego wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020 (tzw. LSR). Patrząc na historię podejścia Leader w latach 2007 – 2013 trzeba pamiętać, że rozwiązania przyjęte w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 zdecydowanie różnią się od tych z poprzedniego okresu wdrażania. Po pierwsze, co najmniej 50% środków finansowych w ramach LSR musiałyby być przeznaczone na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości. Rozwiązanie to w dużym stopniu wymusiło konstrukcję LSR oraz nałożyło na LGD konieczność organizowania konkursów, a także promowania ich wśród potencjalnych beneficjentów, szczególnie osób zainteresowanych podjęciem działalności gospodarczej. Po drugie, ogromna większość środków zaplanowanych w ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność wdrażanych jest poprzez konkursy na realizację następującego typu operacji RLKS:

1. wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych;
2. rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez:
 - a. podejmowanie działalności gospodarczej,
 - b. tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego,
 - c. rozwijanie działalności gospodarczej,
 - d. podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje z zakresu przedsiębiorczości;
3. wspierania współpracy między podmiotami wykonującymi działalność gospodarczą na obszarze wiejskim objętym LSR:
 - a. w ramach krótkich łańcuchów dostaw lub
 - b. w zakresie świadczenia usług turystycznych lub
 - c. w zakresie rozwijania rynków zbytu produktów lub usług lokalnych;
4. rozwoju rynków zbytu produktów i usług lokalnych, z wyłączeniem operacji polegających na budowie lub modernizacji targowisk;
5. zachowania dziedzictwa lokalnego;

6. budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej;
7. budowy lub przebudowy publicznych dróg gminnych lub powiatowych;
8. promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.

Po trzecie, Lokalna Grupa Działania poza wskazanymi powyżej operacjami konkursowymi, miała możliwość realizacji:

- operacji własnych;
- projektów grantowych;
- projektów współpracy.

O uwarunkowaniach tych należy pamiętać przy dokonywaniu badania ewaluacyjnego wdrażania LSR i funkcjonowania LGD.

Badanie obejmuje przeprowadzenie ewaluacji ex-post funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) w latach 2014 - 2020 oraz sporządzenie raportu z tych badań, zgodnie z wymogami i wytycznymi MRiRW, a w szczególności:

- ocenę efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- ocenę działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania.

Ewaluacja będzie służyć jako źródło wiedzy pozwalającej poprawić proces planowania interwencji publicznych (np. kolejnych edycji LSR) na poziomie lokalnym. Wyniki ewaluacji będą też sposobem na rozliczenie efektów strategii przed społecznością lokalną.

Istotną rolą ewaluacji jest również to, by w ocenie efektów LSR poza obiektywnymi danymi uwzględnić subiektywne opinie zróżnicowanej grupy przedstawicieli społeczności lokalnej, która była adresatem wsparcia i to z jej perspektywy efekty powinny być odczuwane.

Zakres czasowy to lata faktycznej realizacji LSR od 2016 do końca 2021. Na etapie przygotowania raportu końcowego istnieje możliwość uwzględnienia danych wdrożeniowych do dnia złożenia raportu końcowego.

Zakres przestrzenny to obszar, który obejmuje LSR – tj. miasta: Świeradów Zdrój, Zawidów; gminy miejsko - wiejskie: Gryfów Śląski, Leśna, Lwówek Śląski,

Lubomierz, Mirsk, Nowogrodzic, Olszyna, Wleń; gminy wiejskie: Jeżów Sudecki, Lubań, Platerówka, Siekierczyn, Stara Kamienica, Sulików, Warta Bolesławiecka, Zgorzelec.

Zakres przedmiotowy to cały zakres wsparcia tematycznego LSR oraz funkcjonowania LGD.

1.1 Co to jest Leader?

Leader to europejski program wspierający społeczności, które stawiają na współpracę partnerską. Inicjatywa LEADER, realizowana w Unii Europejskiej od 1991 r., stanowi nowe podejście do rozwiązywania problemów wsi. Warunkiem niezbędnym do pełnego oraz skutecznego realizowania polityki wobec obszarów wiejskich jest zaangażowanie społeczności wiejskich w proces podejmowania decyzji na poziomie lokalnym.

W krajach Unii Europejskiej powstało ponad 1000 Lokalnych Grup Działania (LGD), funkcjonujących na poziomie lokalnym. W Polsce działa ponad 300 grup. Przez swoje działania i inicjatywy dają pole do aktywności mieszkańcom wsi, wykorzystując w sposób innowacyjny lokalne zasoby przyrodniczo - kulturowe, przyczyniając się do tworzenia miejsc pracy i promocji obszarów wiejskich.

LEADER kładzie silny nacisk na partnerstwo pomiędzy trzema sektorami: publicznym, społecznym i ekonomicznym oraz na tworzenie pomiędzy nimi sieci powiązań celem wymiany doświadczeń, wzajemnej współpracy i realizacji wspólnych projektów.

W latach 2014-2020 Leader realizowany jest w Polsce w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, działania M19 – Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER (RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność) (art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013).

Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego. LGD opracowuje program wspólnych działań w formie dokumentu - Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR), która opisuje takie obszary tematyczne, jak: poprawa jakości życia na wsi, tworzenie pozarolniczych miejsc pracy, aktywizowanie mieszkańców i budowanie

kapitału społecznego, wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju lokalnym. Wdrożeniu LSR będą służyły środki Unii Europejskiej kierowane w ramach programu Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz aktywność mieszkańców i partnerów zaangażowanych w LGD.

1.2 Charakterystyka LGD

1.2.1 Forma prawna i nazwa LGD

Nazwa: „Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania – Partnerstwo Izerskie”

Status prawny: stowarzyszenie powstało i działa w oparciu o przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989r. Prawo Stowarzyszeniach (Dz.U.z2003r.Nr 96,poz.874, z2004r.poz.102, poz.1055,z 2007r. 112, poz.766 oraz z 2011r. Nr 112, poz.654,na podstawie art.15 ustawy z 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich(Dz. U. Nr 64,poz.427 oraz 2008r. Nr 98, poz.634 oraz Ustawy z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 20lutego 2015r., poz. 378). Ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskichz 20 lutego 2015r.(Dz.U.poz.349 z dnia 20lutego2015r.)Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady(UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r.Nadzór nad LGD sprawuje Marszałek Województwa Dolnośląskiego. Stowarzyszenie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 11 września 2008 roku pod numerem KRS 000031347.

1.2.2 Opis obszaru

LGD Partnerstwo Izerskie swoim działaniem obejmuje 18 gmin, które obszarowo są spójne i tworzą zwarty geograficznie obszar, graniczą ze sobą w bezpośrednim sąsiedztwie, w południowo - zachodniej części województwa dolnośląskiego. Gminy leżą w trójkącie między granicami Polski, Czech i Niemiec.

Powierzchnia obszaru wynosi 1 853 km², co stanowi 9,29% powierzchni Dolnego Śląska. Teren ten zamieszkuje 136 444 mieszkańców, z czego 90 379 (66% mieszkańców obszaru) to

mieszkańcy wsi. Obszar Partnerstwa należy do terenów mało zurbanizowanych i o znacznie mniejszym zaludnieniu niż Dolny Śląsk. Na 1 km² przypada 74 mieszkańców.

Członkami LGD jest 18 gmin, wśród nich są dwie gminymiejskie poniżej 5 tys. mieszkańców, osiem gmin miejsko-wiejskich, osiem gmin wiejskich. Gminy, należące do LGD są skupione w 5 powiatach: 6 gmin z powiatu lubańskiego, 5 gmin z lwóweckiego, 2 gminy z bolesławieckiego, 3 gminy ze zgorzeleckiego oraz 2 gminy z jeleniogórskiego. Wykaz gmin z ich podstawowymi cechami przedstawia Tabela 1.1

Tabela 1.1 Obszar działania LGD z podziałem na gminy.

Gminy	Rodzaj gminy	TERYTORYALNY KOD	Ilość miejscowości	Powierzchnia i ludność				
				Powierzchnia [km ²]	Ludność			
					Ogółem	Miasto	Obszar wiejski	Na km ²
Świeradów Zdrój	Miasto	0210021	0	21	4 342	4 342	0	210
Zawidów	Miasto	0225011	0	6	4 353	4 353	0	717
Gryfów Śląski	Miejsko-wiejska	0212013	7	67	10 077	6 902	3 175	151
Leśna	Miejsko-wiejska	0210033	13	105	10 489	4 654	5 835	100
Lwówek Śląski	Miejsko-wiejska	0212033	28	240	17 798	9 271	8 527	74
Lubomierz	Miejsko-wiejska	0212023	13	131	6 200	1 968	4 232	47
Mirsk	Miejsko-wiejska	0212043	17	187	8 862	4 053	4 809	48
Nowogrodziec	Miejsko-wiejska	0201043	13	176	15 240	4 230,	11 010	86
Olszyna	Miejsko-wiejska	0210053	9	47	6 625,00	4 474	2 151	141
Wleń	Miejsko-wiejska	0212053	12	86	4 380,00	1 818	2 562	51
Jeżów Sudecki	Wiejska	0206062	8	94	7 088,00	0	7 088	75
Lubań	Wiejska	0210042	12	142	6 554	0	6 554	46

Platerówka	Wiejska	0210062	4	48	1 651	0	1 651	34
Siekierczyn	Wiejska	0210072	7	50	4 535	0	4 535	92
Stara Kamienica	Wiejska	0206092	10	111	5 328	0	5 328	48
Sulików	Wiejska	0225052	16	95	6 141	0	6 141	65
Warta Bolesławiecka	Wiejska	0201062	10	110	8 419	0	8 419	76
Zgorzelec	Wiejska	0225072	22	137	8 362	0	8 362	61
SUMA	-	-	201	1 853	136 444	46 065	90 379	74
Dolny Śląsk	-	-	-	19 947	2 909 997	2 019 978	890 019	146

Tabela 1.1 Liczba mieszkańców obszaru LGD

Źródło: Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020

Mapa obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju

Rysunek 1.1 Mapa obszaru LGD na tle województwa oraz mapa ukazująca spójność

Źródło: opracowanie własne LGD

1.2.3 Proces tworzenia partnerstwa

Początki partnerstwa na Pogórzu Izerskim sięgają 2002 roku. Wówczas rozpoczęły się wspólne działania na obszarach wiejskich. Szkolenie z Programu Partnerstwa Lokalnego i Warsztaty Ożywienia Gospodarczego w powiecie lwóweckim, lubańskim i zgorzeleckim zrealizowane przy wsparciu z Europejskiego Funduszu Społecznego, pozwoliły poznać się

uczestnikom i wspólnie zaplanować pierwsze pomysły na projekty, które były początkiem partnerstwa. W trakcie warsztatów współpracowały samorzady gminne i powiatowe, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, nauczyciele, sołtysi, rolnicy, mieszkańcy, związki zawodowe. Było to dla wszystkich nowe doświadczenie, które uczyło partnerstwa i wspólnego działania. Wszyscy mogliśmy się przekonać, że łatwiej można wypracować kierunek działań, poprzez argumentację i hierarchię ważności. Pozwoliło to na opracowanie krótkoterminowego i długoterminowego planu działań. Współpraca partnerów Dolnośląskiego Regionalnego Stowarzyszenia Obszarów Wiejskich oraz Południowo-Zachodniego Forum Samorządu Terytorialnego POGRANICZE pomogły w aplikacji do Pilotażowego Programu LEADER+ wprowadzanego w Polsce w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego, na lata 2004-2006. Była to szansa na rozwój naszego partnerstwa i pozyskanie środków na opracowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich, która zawierała diagnozę naszego obszaru, wypracowaną oddolnie przez aktywnych mieszkańców, wszystkich którzy chcieli zmian i mieli swoje pomysły, na przywrócenie dawnej świetności Pogórza Izerskiego.

Na budowę strategii pozyskano dofinansowanie w kwocie 105 000 złotych. Fundatorem i założycielem Fundacji Partnerstwo Izerskie Bogactwem Trójgranicza było Dolnośląskie Regionalne Stowarzyszenie Obszary Wiejskie. Fundacja otrzymała dofinansowanie w kwocie 750 000 złotych, realizowała ZSROW, w ramach II schematu LEADER+. Realizacja 9 małych projektów uczyła nas partnerstwa, wspólnych działań. Prowadziliśmy wspólną promocję 11 Gmin, rozpoczęliśmy pełną informację pozyskiwaniu środków unijnych. Nasze doradztwo pozwoliło mieszkańcom poznać zasady, funkcjonowania organizacji pozarządowych, możliwości finansowania swoich pomysłów, przy naszej pomocy powstało 18 Stowarzyszeń, założonych przez mieszkańców obszaru. Podnoszenie świadomości mieszkańców, poprzez szkolenia, pokazało potrzeby wsii aktywnych ludzi gotowych na zmiany. Analizy, ekspertyzy wykonane w ramach projektu, wskazały kierunki rozwoju Pogórza Izerskiego. Umożliwiło to nam między innymi: wytyczenie i oznakowanie szlaku konnego, promocję gospodarstw agroturystycznych, które rozpoczęły współpracę w ramach partnerstwa. Poznaliśmy dziedzictwo kulinarne, którego efektem było wydanie katalogu z przepisami, zarejestrowanie 2 produktów tradycyjnych: „Czarne gołąbki Krużewnickie” i „Świnka pieczona po Zaciszańsku”.

Bardzo dużym zainteresowaniem do dziś cieszą się działania z „Odnowy Wsi”, które mobilizują mieszkańców do opracowywania planów odnowy miejscowości oraz Strategii Sołeckich. Tworzenie dokumentu dla mieszkańców jest bardzo ważnym etapem, dowartościowania społeczności lokalnej, wspólnego planowania. Utworzyliśmy 18 grup, które można również nazwać partnerstwami „Odnowy Wsi”. Wspólne działania z młodzieżą pozwoliły na organizację wyjazdu studyjnego i pokazanie funkcjonowania klubów spotkań młodzieży w Saksonii. Współpraca trójgraniczna pozwoliła nam wypracować Strategię Współpracy Polska-Czechy-Saksonia z określeniem priorytetów na kolejne lata. Przygotowano propozycję projektu współpracy na lata 2010-2011. Wspólna impreza Partnerstwa z udziałem Gminy Lubań wypromowała małą wieś Henryków koło Lubania. Poprzez swoją nazwę i 1300-letniego cisa jest obecnie znana nie tylko w regionie i na Dolnym Śląsku. Gościli u nas przedstawiciele Niemiec, Holandii, Austrii. Publikacje, prezentacje, promocja produktów tradycyjnych na imprezach lokalnych, targach, zainteresowały przedstawicieli gmin sąsiednich, które nie uczestniczyły w pilotażu LEADER+. Zaproponowano nam uczestnictwo w sesjach Rad Gmin, komisjach, spotkaniach z sołtysami, które miały przybliżyć projekt mieszkańcom i radnym. Celem spotkań była chęć włączenia się do partnerstwa. Przerodziło się to w powiększenie naszej grupy partnerskiej i chęć dalszej współpracy w nowym programie LEADER.

W dniu 11 stycznia 2008 r. w Gryfowie Śląskim odbyło się spotkanie informacyjne, celem spotkania była informacja o programie PROW 2007-2013, który był wdrażany przez Samorząd Województwa. Zaproszono przedstawicieli samorządów, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych, oświaty oraz mieszkańców Pogórza Izerskiego. Mogli oni poznać zasady funkcjonowania LGD. Przedstawione informacje oraz analiza form prawnych uczestniczenia Samorządów Gminnych, jako członków zwyczajnych i brania pełnego udziału w budowaniu Partnerstwa, zdecydowała o powstaniu LGD w formie Stowarzyszenia. LGD powstało na podstawie art.15 ustawy z 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz.427 oraz z 2008 r. Nr 98, poz.634) oraz ustawy Prawo Stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 r. Nr.79, poz.855 z późn.zm.) z dnia 7 kwietnia 1989r. W dniu 18 kwietnia 2008 r. odbyło się zebranie założycielskie

Stowarzyszenia. 11 września 2008r. zarejestrowano Stowarzyszenie LGD Partnerstwo Izerskie na obszarze 17 Gmin.

Stowarzyszenie opracowało Lokalną Strategię Rozwoju na lata 2007 – 2013z perspektywą do 2015r. Złożyło dokumenty w konkursie o Wybór Lokalnej Grupy Działania do realizacji Wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju w latach 2007-2013, współfinansowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich Oś 4 LEADER. Kwota dofinansowania, którą otrzymało LGD to 19 167 924 złna wdrażanie LSR. Ogłaszane były konkursy na działania z zakresu: Odnowa i Rozwój Wsi, Małe Projekty, Tworzenie i Rozwój Mikroprzedsiębiorstw, Różnicowanie w Kierunku Działalności Nierolniczej. Łącznie zrealizowano 292 projekty. Realizacja działań z zakresu przedsiębiorczości wpłynęła na powstanie nowych 37 firm oraz rozwój działających już przedsiębiorstw, co pozwoliło na utworzenie 19 nowych miejsc pracy oraz utrzymanie stanu zatrudnienia i poprawę kondycji firm. Rozwój obszaru LGD i wykorzystanie lokalnych zasobów. Doradztwo i praca z mieszkańcami oraz organizacjami pozarządowymi przy współpracy z samorządami lokalnymi zaowocowały powstaniem oddolnych inicjatyw.

Dzisiaj mamy duży potencjał aktywnie działających mieszkańców, utożsamiających się z regionem, zmieniającą się mentalność i bardzo duży wzrost zaangażowania mieszkańców w rozwój całego LGD. Mamy rozwijające się sołectwa, miejsca spotkań mieszkańców, zadbaliśmy o dziedzictwo kulturowe, historyczne, przyrodnicze, szeroką promocję produktów lokalnych i rejestrację kolejnego produktu „Gęsi nadziewanej naleśnikami”. Rękodzieło to nieodłączny element regionu, wyrabiane z lokalnych zasobów (minerały, gliny ceramiczne, piaskowiec).

Diagnoza obszaru wskazała na dalszy rozwój LGD w kierunku turystyki i tworzenia miejsc pracy. Takie działania były realizowane przez przedsiębiorców i organizacje pozarządowe przy współpracy z samorządami lokalnymi. Powstały ścieżki edukacyjne przyrodnicze i historyczne, miejsca noclegowe, rekreacyjne oraz infrastruktura sportowa wpływająca na zdrowy styl życia mieszkańców i aktywność fizyczną. Szeroko prowadzona aktywizacja mieszkańców obszaru zaowocowała uczestnictwem 1872 osób w 83 szkoleniach. Pozwoliło to pogłębić wiedzę, zdobyć nowe doświadczenia i umiejętności. LGD było organizatorem i współorganizatorem wydarzeń lokalnych (87), na których prowadziliśmy promocję obszaru

i produktów lokalnych, uczestniczyliśmy w targach krajowych i zagranicznych (20) z materiałami promocyjnymi i produktami. 12 rękodzielników aktywnie współpracuje z LGD i wystawia swoje wyroby. Dzięki promocji i aktywizacji powstały nowe stowarzyszenia przejmujące małe szkoły wiejskie zagrożone likwidacją. Wydaliśmy 32 różne nakłady publikacji: ulotki, filmy, spacer wirtualny, powstała aplikacja mobilna „IZERY”, panoramy sferyczne, wykorzystaliśmy narzędzia multimedialne, które obecnie są najpopularniejszą formą informacji i promocji, jesteśmy na Facebooku, stronie www, Twitter, wydaliśmy bajki przyrodnicze dla dzieci. Nasz obszar promowany jest i rozpoznawany dzięki maskotkom Skrzatów Izerskich, które towarzyszą nam w trakcie wydarzeń, promując i zapraszając turystów do odwiedzin. Informacja i kontakt ze społecznością lokalną odbywa się za pośrednictwem kwartalnika „Echa Izerskie” (168 tys. egzemplarzy), rozpowszechnianych na obszarze LGD. W kwartalniku informujemy o naszych działaniach, przedstawiamy dziedzictwo kulturowe, historycznej przyrodnicze, rękodzielników, ciekawe miejsca do odwiedzenia, osobowości obszaru LGD, działalność stowarzyszeń oraz fundacji, efekty zrealizowanych projektów oraz realizację innych projektów dofinansowanych w ramach innych funduszy UE mających wartość dodaną, w realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich o podobnym zakresie do realizacji LSR.

Dzięki szerokiej promocji i informacji, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania-Partnerstwo Izerskie, jest rozpoznawalna na obszarze działania oraz poza obszarem (regionalnym, wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym). Realizacja projektu współpracy międzywojewódzkiej (2 LGD Lubuskie, 1 LGD Dolny Śląsk) „Szlaki konne orężem turystyki” to rozwój kapitału społecznego oraz podejmowanie przedsiębiorczości w obszarze turystyki, integracja kwaterodawców oraz gospodarstw prowadzących działalność związaną z hodowlą koni, pasjonatów jeździectwa. Oznakowano 200 km szlaku konnego, przygotowano miejsca postojowe na szlaku, 11 wiat wyposażonych w ławy i stoły oraz popasy dla koni. Na szlaku znajdują się regulaminy i znaki kierunkowe. Przeszkolono 17 osób, które nabyły kwalifikacje Przewodnika Górskiej Turystyki Jeździeckiej, upoważniające do prowadzenia zorganizowanych rajdów dla turystów. Wydaliśmy przewodnik w języku polskim, niemieckim, angielskim wraz z mapą szlaku. Współpracujemy z Nadleśnictwami przy utrzymaniu szlaku.

Projekt międzynarodowy „Europejskie Drogi Św. Jakuba” pozwolił na odkrycie na nowo Drogi Św. Jakuba i pokazanie wszystkich walorów przyrodniczych, historycznych obszaru LGD oraz wypromowanie nowego produktu turystycznego. Nawiązano nowe kontakty do współpracy. Powstała międzynarodowa platforma internetowa dla Pielgrzymów, wędrujących Drogą Św. Jakuba. Wydaliśmy przewodnik po Drodze Św. Jakuba od Wielkopolski po Dolny Śląsk w języku polskim, niemieckim, angielskim, a także przewodnik duchowy dla Pielgrzyma wędrującego szlakiem, ulotkę w języku polskim, niemieckim, angielskim, zrealizowaliśmy film pokazujący wędrowkę Pielgrzyma po dziedzictwie historycznym, sakralnym i przyrodniczym od Wielkopolski po Dolny Śląsk. Odkonano szkolenie Przewodników po Drodze Św. Jakuba, w którym uczestniczyło 16 osób. Dzisiaj prowadzą Pielgrzymów po Drodze Św. Jakuba, zorganizowaliśmy pieszą pielgrzymkę pokoleniową dla 70 osób, która pokazała, że ta forma będzie nowym produktem turystycznym na naszym obszarze i dla partnerów biorących udział w projekcie (2LGDz Wielkopolski; 1 Lubuskiego, 3 z Dolnego Śląska).

Stowarzyszenie posiada doświadczenie w realizacji operacji, których zakres był podobny do zakresu realizowanego w LSR. Przykładami takich projektów są:

- „Organizacja wystawy produktów regionalnych Dolnego Śląska wraz z przeprowadzeniem warsztatów rękodzieła artystycznego oraz występem zespołu folklorystycznego „Podgórzanie” podczas Dożynek Prezydenckich w Spale w dniach 24-25 września 2011” (kwota dofinansowania 13 676 zł);
- „Stop bierności – postaw na aktywność!” w ramach PO KL działanie 7.2 – realizowany na dwóch gminach Gryfów Śląski i Lubań (projekt trwał od 2013 r. do 2015 r., kwota dofinansowania 999 946,56 zł, 32 osoby zostały zatrudnione);
- „Przedsiębiorczość społeczna na szlaku Izerskich Wiosek Tematycznych” – realizowany na 17 gminach w 2014 r. (dofinansowanie z FIO 71 310 zł, efektem było powstanie 6 wiosek tematycznych);
- „Jabłko, gruszka i pietruszka – zdrowy jestem od maluszka!” – realizowany w ramach Fundacji BGK im. J.K. Steczkowskiego w 2014 r. na terenie gminy Gryfów Śląski i Mirsk (kwota dofinansowania 9 000 zł);
- „Malowniczy Dolny Śląsk – na styku trzech granic” w ramach zadania budżetowego „Upowszechnianie turystyki i promocja walorów turystycznych regionu”, realizowanego w 2015 r.;

- Dostawa produktów regionalnych i tradycyjnych Dolnego Śląska wraz z prezentacją i degustacją (kwota dofinansowania 14 000 zł).

W lutym 2015 roku Gmina Jeżów Sudecki złożyła deklarację i Uchwałę o przystąpieniu do LGD, dzisiaj obszar działania to 18 Gmin.

Wszystkie zrealizowane działania w projektach przyczyniły się do wzrostu rozpoznawalności obszaru Stowarzyszenia LGD Partnerstwo Izerskie. Rozwój turystyki, rękodzieła, zaangażowanie mieszkańców w realizację swoich własnych pomysłów, powstawanie organizacji pozarządowych i aktywny udział trzeciego sektora we współpracy z samorządami i mieszkańcami oraz przedsiębiorcami. Region bogaty w dziedzictwo kulturowe, historyczne i przyrodnicze, który odzyskał swoją świetność na mapie południowo-zachodniej Polski, ma coraz mocniejszą pozycję. Odwiedzany jest przez turystę krajowego oraz zagranicznego. Kontynuacja działań w ramach nowego okresu programowania pozwoli na dalszy rozwój i głębsze poznanie regionu przez odwiedzających nas turystów i potencjalnych inwestorów.

II. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

2.1 Podstawa prawna

Obowiązek realizacji przez Lokalne Grupy Działania (LGD) monitoringu i ewaluacji wdrażania Lokalnych Strategii Rozwoju wynika z szeregu aktów prawnych, z których najważniejszym jest artykuł 8 ust. 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2017 r. poz. 562 z późn. zm.) oraz § 5 ust. 1 pkt 23 umowy ramowej o warunkach i sposobie realizacji LSR.

2.2 Ramy merytoryczne procesu ewaluacji

Wytyczne nr 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Pomocniczo:

- Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju wykonany przez EGO – Evaluation for Government Organizations S. C. na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, 2017 r.;
- Ewaluacja RLKS Podręcznik dla LGD i LGR - Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa, Dyrektor General, 2018r.

2.3 Obszary badawcze/pytania badawcze

Pytania badawcze uszczegóławiają cele i komunikują, jaką wiedzę powinniśmy posiadać po zakończeniu ewaluacji ex – post.

Obszar badania	Pytania badawcze
<p>Ocena wpływu na główny cel LSR</p> <p>Ocena wpływu na kapitał społeczny</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR? • Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne? • W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
<p>Przedsiębiorczość</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości? • Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
<p>Turystyka i dziedzictwo kulturowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego? • W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
<p>Grupy defaworyzowane</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup? • Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego? • Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność	<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne? • Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
Projekty współpracy	<ul style="list-style-type: none"> • Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy? • Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
Ocena funkcjonowania LGD	<ul style="list-style-type: none"> • Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR? • Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)? • Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
Ocena procesu wdrażania	<ul style="list-style-type: none"> • Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem? • Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów? • Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)? • Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?
Wartość dodana podejścia LEADER	<ul style="list-style-type: none"> • Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie? • Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany? • Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia? • Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Tabela 2.1 Obszary i pytania badawcze
Źródło: Opracowanie własne

2.4 Kryteria ewaluacji

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniu to:

- **skuteczność** –ocena na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD w zakresie prowadzonych działań.
- **użyteczność** –ocena stopnia zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, które zdefiniowane zostały w LSR czy na etapie jej wdrażania.
- **trafność** – ocena stopnia trafności doboru celów LSR do potrzeb odbiorców (lokalnej społeczności oraz potencjalnych beneficjentów).
- **efektywność** - ocena w jakim stopniu poniesione nakłady są ekonomiczne, tzn. przyniosły pozytywne efekty w stosunku do zaangażowanych środków oraz ocena jak pozytywne efekty zrealizowanych działań (w powiązaniu do założeń celów LSR) mogą trwać po zakończeniu realizacji założeń LSR, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu działań LGD na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

2.5 Techniki i narzędzia badawcze

Podczas prowadzenia badań zastosowano metodę triangulacji, tj. zbierania danych za pomocą dwóch lub większej liczby metod. Może ona obejmować również triangulację danych, badaczy, teorii. W badaniu zastosowano triangulację metod, tj. metody ilościowe oraz jakościowe.

Narzędzia ilościowemiały na celu głównie ewaluację procesu i procedur związanych z wyborem beneficjentów do realizacji operacji oraz uwarunkowań związanych z realizacją tych operacji i stopniem realizacji budżetu oraz osiągnięcia wskaźników. Natomiast narzędzia jakościowe pozwoliły przyrzeć się procedurom od strony podmiotu dokonującego wyboru operacji oraz w sposób kompleksowy dokonać oceny stanu obszaru LGD, jakości funkcjonowania organów LGD i wskazać priorytetowe kierunki rozwoju/aktywności na kolejne lata.

2.5.1 Narzędzia ilościowe

1. **Ankieta CAWI** (ang. *Computer-Assisted Web Interview* – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW) – ankieta przeprowadzona na reprezentatywnej próbie beneficjentów, którzy złożyli wnioski w ramach naborów. Ankieta zawierać będzie pytania dotyczące oceny sytuacji na obszarze LGD, oceny procedur wyboru operacji, wskazania dalszych kierunków rozwoju LGD.
2. **Deskreaserch (analiza danych zastanych)** – analiza danych wytworzonych przez LGD podczas wdrażania LSR, np. dokumentacja związana z naborami, raporty z warsztatów refleksyjnych, raporty z pomocy doradczej, ankiety, etc. oraz analiza ogólnodostępnych danych statystycznych dotyczących obszaru objętego badaniem ewaluacyjnym.

2.5.2 Narzędzia jakościowe

1. **Wywiad FGI (Zogniskowany wywiad grupowy)** – wywiad przeprowadzony z przedstawicielami organów LGD dotyczył pogłębienia tematyki związanej z oceną sytuacji na obszarze LGD, oceną procedur wyboru, wskazaniem dalszych kierunków rozwoju z punktu widzenia ciał odpowiedzialnych i modelujących te procesy.
2. **Wywiady IDI i TDI (Indywidualny wywiad pogłębiony – bezpośredni oraz telefoniczny)** – wywiady przeprowadzone z najważniejszymi Przedstawicielami Rady, Zarządu, członków LGD oraz Beneficjentów.
3. **Panel dyskusyjny** z kluczowymi członkami LGD służący weryfikacji wniosków płynących z badań.

Na potrzeby niniejszego raportu badania przeprowadzone zostały w okresie marzec – lipiec 2022 roku.

III. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją

W kolejnej części raportu znaleźć można szczegółowe odpowiedzi na pytania badawcze oraz wnioski i rekomendacje. W tej części skupimy się na opisie wyników badania, biorąc pod uwagę 2 najważniejsze aspekty, tj:

- ocenę efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju;
- ocenę działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania;

oraz kryteria dokonanej ewaluacji:

- **skuteczność** –ocena na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD w zakresie prowadzonych działań.
- **użyteczność** –ocena stopnia zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, które zdefiniowane zostały w LSR czy na etapie jej wdrażania.
- **trafność** – ocena stopnia trafności doboru celów LSR do potrzeb odbiorców (lokalnej społeczności oraz potencjalnych beneficjentów).
- **efektywność** - ocena w jakim stopniu poniesione nakłady są ekonomiczne, tzn. przyniosły pozytywne efekty w stosunku do zaangażowanych środków oraz ocena jak pozytywne efekty zrealizowanych działań (w powiązaniu do założeń celów LSR) mogą trwać po zakończeniu realizacji założeń LSR, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu działań LGD na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.1 Ocena efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju

Kryterium skuteczności – ocena przy zastosowaniu tego kryterium jest pozytywna. Jak wykazano to w raporcie, obecny stan wykorzystania zaplanowanych środków, stopień realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć oraz przypisanych do nich wskaźników jest zadowalający. Oczywiście są przedsięwzięcia o niższym poziomie zakontraktowania czy wypłacenia środków finansowych, ale zwiększenie tego poziomu nie wydaje się być zagrożone.

Należy jednak w procesie dalszego wdrażania LSR potraktować je jako priorytetowe i wymagające szczególnej uwagi. Istotne jest zwiększenie poziomu zakontraktowania i wykorzystania środków na działania z zakresu rozwoju przedsiębiorczości, ponieważ to jeden z kluczowych kierunków wsparcia określonych w dokumentach programowych na lata 2014 – 2020.

Kryterium użyteczności – zarówno dane jakościowe oraz ilościowe jednoznacznie wskazują, że realizacja LSR jest bardzo użyteczna dla obszaru. Organizowane nabory cieszyły się niesłabnącym zainteresowaniem. Pozwalało to z jednej strony na wybór lepszych jakościowo projektów, a z drugiej świadczy o dobrym zdefiniowaniu problemów do zaspokojenia, właściwym określeniu kryteriów wyboru operacji, dobrze prowadzonej informacji o naborach czy wysokiej jakości pomocy doradczej. Wdrażanie LSR jest szczególnie użyteczne dla osób, chcących założyć działalność gospodarczą, dla których zaplanowano prawie 2 mln euro wsparcia oraz dla już istniejących podmiotów gospodarczych, które mogły liczyć na ponad 1,2 mln euro wsparcia. Generalnie ze środków budżetu LSR ponad 61% przewidziano na działania wspierające rozwój przedsiębiorczości. W przypadku zdefiniowanych grup defaworyzowanych wdrażanie LSR jest szczególnie użyteczne dla kobiet z obszarów wiejskich, które w 90% stanowiły grupę osób zdefiniowanych jako zdefaworyzowane wsparte w ramach wdrażania LSR.

Kryterium trafności – patrząc na stopień zrealizowania budżetu LSR, stopień osiągnięcia wskaźników a szczególnie zainteresowanie organizowanymi naborami oraz wyniki badań ankietowych jednoznacznie należy stwierdzić, że ocena przy zastosowaniu tego kryterium jest pozytywna. Co prawda należy mieć na uwadze, że dobór celów, podział środków finansowych oraz działania wspierane w ramach naborów uwarunkowane były przez wytyczne, to jednak pozytywny odbiór organizowanych konkursów, zainteresowanie naborami i jednoznacznie pozytywne oceny wybranych kierunków rozwoju i osiągniętych efektów wdrażania LSR pozwalają jednoznacznie stwierdzić, że cele zostały trafnie dobrane do potrzeb odbiorców, tj. potencjalnych beneficjentów.

Kryterium efektywności – na tym etapie, kiedy jeszcze nie zakończono procesu wdrażania LSR, to kryterium najtrudniej jest zinterpretować. Z jednej strony efektywne na pewno będą nakłady na sfinansowanie działań w rozbudowę lokalnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej czy remonty zabytków. Natomiast trudnej jednoznacznie ocenić efekty w finansowaniu działań z zakresu tworzenia nowych oraz rozwijania istniejących przedsiębiorstw. Operacje zarówno z zakresu podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej zakontraktowane są na poziomie około 75%. Natomiast patrząc na procentową liczbę umów już rozliczonych widać, że duża część operacji nie została jeszcze zakończona i

rozliczona. Nie pozwala to jednoznacznie ocenić czy zrealizowane zostaną bez problemów w zaplanowanym wymiarze. Szczególnie nowoutworzone przedsiębiorstwa są zbyt krótko na rynku, żeby można jednoznacznie ocenić trwałość efektów wdrażania LSR. LGD powinno prowadzić systematyczny monitoring funkcjonowania tych firm i sprawdzać czy po wymaganym okresie trwałości i zachowania zaplanowanych efektów firmy te dalej funkcjonują czy są zamykane.

3.2 Ocena działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania

Kryterium skuteczności – ocena przy zastosowaniu tego kryterium jest jednoznacznie pozytywna. Jak wykazały to prowadzone badania, LGD w sposób prawidłowy i skuteczny zaplanowała proces dotyczący organizowania naborów, prowadzenia działań informacyjnych oraz szkoleniowych, a przede wszystkim doradczych. Beneficjenci biorący udział, czy to w wewnętrznych badaniach LGD, czy badaniach prowadzonych na potrzeby niniejszej ewaluacji, jednoznacznie pozytywnie oceniali realizowany przez biuro LGD proces wsparcia, a szczególnie doradztwa. Jednocześnie podczas badań nie zidentyfikowano wewnętrznych problemów czy konfliktów w ramach LGD. Pozytywnie oceniony został również organ LGD w postaci Rady, odpowiedzialnej za proces wyboru operacji. Uczestnicy badań nie wskazywali na negatywne aspekty funkcjonowania tego ciała.

Kryterium użyteczności – wyniki badań jednoznacznie pokazują, że funkcjonowanie LGD jest użyteczne dla obszaru. W wymiarze bezpośrednim są to rozdysponowywane w ramach konkursów środki finansowe dla beneficjentów i efekty ich wykorzystania – infrastruktura, powstałe przedsiębiorstwa, nowe usługi, materiały promocyjne, wyremontowane zabytki, etc. Warto jednak uwagę zwrócić na inny wymiar użyteczności. Jak pokazały wyniki badania, LGD odbierane jest jako ważny „aktor lokalny”, integrujący interesy, oczekiwania i aktywność podmiotów z trzech sektorów – społecznego, publicznego oraz gospodarczego. Przez lata działalności LGD zbudowało zaufanie oraz porozumienie zarówno pomiędzy zaangażowanymi podmiotami oraz w stosunku do siebie i efektów swojej aktywności. LGD stanowi również platformę wymiany doświadczeń czy inicjowania współpracy lub realizacji projektów.

Kryterium trafności – w przypadku funkcjonowania LGD w ocenie tego kryterium należy wziąć pod uwagę czy przyjęty sposób wdrażania i zarządzania jest zgodny z potrzebami odbiorców. Należy pamiętać, że większość procedur powstało w oparciu o obligatoryjne rozwiązania prawne czy wytyczne. W toku przeprowadzonego badania ewaluacyjnego zarówno wewnętrzna jak i zewnętrzna ocena funkcjonowania LGD jest pozytywna. W toku procesu wdrażania nie zaszły wydarzenia mające negatywny wpływ na funkcjonowanie organów LGD a jednocześnie bardzo pozytywnie oceniana jest aktywność biura LGD, szczególnie na polu świadczonego doradztwa czy prowadzenia działań aktywizacyjnych czy promocyjnych dla całego obszaru.

Kryterium efektywności – efektywność oraz trwałość funkcjonowania LGD mocno zależna jest od pozyskiwania środków zewnętrznych na jego funkcjonowanie. Możliwość pozyskania tych środków w kolejnym unijnym okresie finansowania na lata 2021 – 2027 wydaje się niezagrażona. Jeśli jednocześnie uda się utrzymać obecną kadrę, dalsze skuteczne działania LGD w wykorzystaniu środków publicznych powinny mieć wysoki efekt. Warto natomiast rozważyć głosy pojawiające się podczas badań, że LGD, a szczególnie biuro, mogłoby również podjąć inne aktywności, np. prowadzić informację turystyczną dla całego obszaru czy nawet być organizatorem i sprzedawcą oferty turystycznej. Budowanie niezależności ekonomicznej od funduszy publicznych i równoważenie ich wpływami komercyjnymi stanowią będą jedno z ważnych wyzwań stojących przed LGD. Jednak pozytywna opinia w środowisku lokalnym, doświadczenie organizacyjne, możliwość działania na rzecz całego obszaru oraz dobra współpraca z wspartymi beneficjentami, szczególnie podmiotami gospodarczymi stanowią atuty, które mogą pozwolić sprostać temu wyzwaniu. Podsumowując nakłady poniesione, zgodnie z wytycznymi, na funkcjonowanie biura należy uznać za wykorzystane w sposób efektywny, co potwierdza bardzo pozytywny odbiór działalności biura zarówno przez beneficjentów oraz pozostałych uczestników badań jakościowych.

Ocena 2 najważniejszych aspektów, które podlegały badaniu, tj: ocena efektywności realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz ocena działalności i funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania, przy zastosowaniu kryteriów ewaluacji – skuteczności, użyteczności oraz trwałości wypadła pozytywnie.

IV. Odpowiedzi na wszystkie wskazane pytania badawcze

4.1 Obszar badawczy: Ocena wpływu na główny cel LSR

W ramach Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020 określone zostały następujące cele:

Cel ogólny 1	Obszar Partnerstwa Izerskiego rozwinięty gospodarczo
Cel szczegółowy 1.1	Obszar o rozwiniętej przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby z zachowaniem zasad ochrony środowiska
Przedsięwzięcia	1.1.1. Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych z uwzględnieniem osób z grup defaworyzowanych.
	1.1.2. Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, podnoszenie kompetencji osób biorących udział w tworzeniu i rozwijaniu podmiotów gospodarczych z uwzględnieniem osób z grup defaworyzowanych.
	1.1.3. Tworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego.
Cel ogólny 2	Lokalne społeczności aktywnie współpracujące i utożsamiające się z Partnerstwem Izerskim
Cel szczegółowy 2.1	Przyjazna przestrzeń publiczna pobudzająca aktywność społeczeństwa Partnerstwa Izerskiego
Przedsięwzięcia	2.1.1. Aktywizacja i integracja społeczności lokalnych
	2.1.2. Współpraca i partnerstwo w oparciu o lokalne zasoby
	2.1.3. Dobro wspólne źródłem aktywizacji społeczności lokalnej
	2.1.4. Działania administracyjno- informacyjne prowadzone przez biuro LGD
Cel szczegółowy 2.2	Ochrona lokalnych zasobów
Przedsięwzięcia	2.2.1. Wspieranie ochrony środowiska poprzez inicjatywy proekologiczne i chroniące lokalne zasoby
Cel szczegółowy 2.3	Promocja regionu i jego walorów

Przedsięwzięcia	2.3.1. Tworzenie i rozwijanie oferty regionu w oparciu o lokalne zasoby
-----------------	---

Tabela 4.1 Cele i przedsięwzięcia LSR

Źródło: Opracowanie własne

Pytanie badawcze: Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

W LSR przyjęto następujące wskaźniki oddziaływania dla celów ogólnych:

1.0	Cel ogólny	Obszar Partnerstwa Izerskiego rozwinięty gospodarczo				
	Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
W.1.	Wzrost dochodów lokalnych przedsiębiorców	%	0	5%	Badania ankietowe na reprezentatywnej próbie co najmniej 500 mieszkańców/rok 2023	
	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	sztuka	841	900	Dane statystyczne GUS	
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	%	8,8	7,8	Dane statystyczne GUS	
2.0	Cel ogólny	Lokalne społeczności aktywnie współpracujące i utożsamiające się z Partnerstwem Izerskim				
	Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
W. 2.	Wzrost poczucia utożsamiania się z regionem wśród mieszkańców	%	0	40%	Badania ankietowe na reprezentatywnej próbie co najmniej 500 mieszkańców/ formularz przygotowany przez LGD/ ankiety 2023 r.	

	Wzrost liczby organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. Mieszkańców	%	24,5	26	Dane statystyczne GUS, dane z gmin
--	---	---	------	----	------------------------------------

Tabela 4.2 Cele ogólne i ich wskaźniki

Źródło: Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020

W tym momencie wdrażania LSR można sprawdzić stopień realizacji wskaźników, których źródłem weryfikacji są dane z GUS za 2021 rok.

1.0	Cel ogólny	Obszar Partnerstwa Izerskiego rozwinięty gospodarczo			
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Stan na 2021 rok
	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców		sztuka	841	1050
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym		%	8,8	3,8
2.0	Cel ogólny	Lokalne społeczności aktywnie współpracujące i utożsamiające się z Partnerstwem Izerskim			
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2014 rok	Stan na 2021 rok
	Wzrost liczby organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. Mieszkańców		%	24,5	41

Tabela
ogólne i

4.3 Cele
stopień

osiągnięcia wskaźników oddziaływania

Źródło: Opracowanie własne

Patrząc na osiągnięte do końca 2021 roku wskaźniki oddziaływania widać, że stopień ich osiągnięcia w znacznym stopniu przekracza plan na 2023 rok. Wynika to z dynamicznych, pozytywnych zmian w sytuacji społeczno – gospodarczej nie tylko na obszarze, ale również w skali całego kraju. Za ten stan w pewnym stopniu odpowiedzialna jest również LGD poprzez wsparcie aktywności organizacji pozarządowych czy preferowanie w ramach rozwoju przedsiębiorczości operacji skierowanych do osób z grup defaworyzowanych. Jednak raczej jest to związek korelacji z zmianami społeczno – gospodarczymi, niż związek przyczynowo – skutkowy wpływu działalności LGD na obiektywne wskaźniki GUSowskie. Oddziaływanie finansowo – organizacyjne LGD jest zbyt małe, aby mieć bezpośrednio decydujący wpływ na zmianę tych wskaźników. Warto natomiast podkreślić, że siłą LGD jest inicjowanie współpracy i porozumienia oraz celowane w konkretne kierunki wsparcie finansowe.

4.2 Obszar badawczy: Ocena wpływu na kapitał społeczny

W tym obszarze badawczym analizie podlega wpływ działalności LGD oraz wdrażanie LSR na kapitał społeczny na obszarze. Kapitał ten rozumiany jest jako aktywność i wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych, liderów społeczności lokalnej czy również współpraca członków LGD.

Warto podkreślić, że LGD wspierało organizacje pozarządowe poprzez realizację aż 4 projektów grantowych:

1. „Podniesienie aktywności społeczności obszaru LGD poprzez doposażenie podmiotów życia społecznego”. Projekt jest realizowany przez 25 organizacji pozarządowych z obszaru LGD. Celem operacji jest aktywizacja i integracja społeczności lokalnej poprzez doposażenie podmiotów działających w sferze kultury i społecznej.
2. „Rozwój oferty na funkcjonowanie i wykorzystanie potencjału społeczności lokalnej i miejsc integracji społecznej”. Projekt jest realizowany przez 24 organizacje pozarządowe z obszaru LGD. Celem operacji jest aktywizacja i integracja społeczności lokalnej poprzez rozwój oferty na funkcjonowanie i wykorzystanie potencjału społeczności lokalnej i miejsc integracji społecznej oraz podjęcie działań w kierunku poprawy współpracy sektorów.
3. „Promowanie obszaru objętego LSR w celu szerzenia lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego”. Projekt jest realizowany przez 14 organizacji pozarządowych z obszaru LGD. Celem operacji jest promowanie obszaru objętego LSR poprzez tworzenie i rozwój oferty regionu w oparciu o lokalne zasoby.
4. „Aktywizacja społeczności lokalnej poprzez budowę małej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej”. Projekt jest realizowany przez 14 organizacji pozarządowych z obszaru LGD. Celem operacji jest aktywizacja i integracja społeczności lokalnej poprzez budowę infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LGD Partnerstwo Izerskie. Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

Procedury realizacji projektów grantowych nie były łatwe, warto więc podkreślić świadomy wybór LGD odnośnie wsparcia dużej liczby organizacji pozarządowych poprzez zaplanowanie, wybór i realizację projektów grantowych.

Pytanie badawcze: Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?

Zdaniem uczestników badania ewaluacyjnego organizacje pozarządowe zobaczyły, że jest wsparcie finansowe i dzięki temu więcej możliwości pracy na rzecz społeczności lokalnej. Jest to szczególnie ważne dla młodych i nowych organizacji, ponieważ mogą pozyskać one środki na start. Wsparcie finansowe jest ważne, bo większość organizacji miała środki jedynie ze składek członkowskich lub w ogóle ich nie miała, co bardzo ograniczało możliwości ich działania. Wsparcie finansowe, szczególnie w ramach projektów grantowych pozwoliło zaktywizować część społeczności lokalnej – ludzie zaczęli się spotykać, planować działania itd.

Uczestnicy badań twierdzili również, że oddolna aktywność jest obecnie dużo większa niż kilkanaście lat temu, kiedy dopiero pojawiły się takie formy wsparcia, jakie oferuje LGD. Przez te lata ludzie „nauczyli się” działać, zdobyli pewne kompetencje potrzebne do oddolnego, kolektywnego działania, uczą się od siebie nawzajem. Dodatkowo LGD jest postrzegane jako podmiot, który dostarcza nie tylko środki finansowe, ale również jako podmiot wspomagający merytorycznie funkcjonowanie organizacji pozarządowych oraz liderów lokalnych. Dzięki temu, jeśli wspartej organizacji udało się zrealizować jakiś projekt, istnieje duże prawdopodobieństwo, że będzie kontynuować działania.

Dużo rzadziej pojawiły się również przeciwne głosy - zdarza się, że jest problem z trwałością grup, ponieważ zapał opada po zakończeniu projektu (konflikty w grupie, duże obciążenie i wyzwania organizacyjne, które może powodować wypalenie – z czasem zostają 2-3 osoby, które są jeszcze gotowe działać, reszta się zniechęca). To wypalenie może być również spowodowane brakiem środków na kolejne działania. Należy więc bardziej wspierać organizacje, które już realizują projekty w sposób ciągły (np. z gminą) w naborach dawać im dodatkowe punkty za aktywność i ciągłość.

Warto podkreślić, że dzięki istnieniu LGD rozwinęła się również współpraca między gminami a organizacjami, przykładem takiej współpracy już poza strukturami i finansami z LGD są umowy gmin z organizacjami, dotyczące na przykład utrzymania małej infrastruktury (np. placu zabaw, który wymaga napraw, przeglądów), gminy przekazują część zadań

organizacjom. Czasami też organizacje pozarządowe lub grupy nieformalne zgłaszają się z jakimś problemem do gminy, wskazują, jak dany problem rozwiązać, a gminy przekazują na to środki. Gminy przekazują również lokale na działalność organizacji.

Na polu rozwoju kapitału społecznego pojawił się również problem konfliktów personalnych i politycznych między władzami publicznymi a działaczami, także wtedy, gdy aktywiści startują w wyborach samorządowych. Konflikty czy animozje pojawiają się na linii urzędnicy-aktywiści lokalni. Konflikty mają podłoże personalne i polityczne, pojawiały się głosy, że niektóre osoby są „nie po linii” urzędników i władz publicznych, które nie chcą wspierać działań animowanych przez te osoby. Pojawiła się teza, że takie osoby mogą być postrzegane jako zagrożenie, ponieważ w przeszłości część aktywistów startowała w lokalnych wyborach, „stając się konkurencją dla obecnej władzy”.

Obszar ten był również elementem przeprowadzonych pośród beneficjentów badań ankietowych. Warto podkreślić, że aktywność LGD w obszarze „Wspieranie działań lokalnych organizacji pozarządowych” – 87% ankietowanych pozytywnie ocenia te działania, 13% wskazuje odpowiedź „Ani dobrze, ani źle”. „Aktywizacja mieszkańców” – 81,5% ankietowanych pozytywnie oceniło to działanie, natomiast 18,5% wybrało odpowiedź „Ani dobrze ani źle”. „Działania na rzecz aktywizacji młodzieży” – 77,7% ankietowanych pozytywnie oceniło to działanie, 20,4% wybrało odpowiedź „Ani dobrze ani źle”, jedna osoba wskazała „Źle”; „Działania na rzecz wsparcia osób starszych” zostały pozytywnie ocenione przez 76% ankietowanych; 24% wskazało „Ani dobrze, ani źle”. Widać więc, że również beneficjenci dostrzegają pozytywne efekty działalności LGD na rzecz rozwoju kapitału społecznego.

Generalna konkluzja jest taka, że wdrażanie LSR przez LGD miała bardzo pozytywny wpływ na rozwój kapitału społecznego, poprzez wspieranie i aktywizację lokalnych organizacji, wsparcie ich rozwoju organizacyjnego i finansowego oraz podnoszenie kompetencji zarówno organizacji oraz liderów lokalnych. Zaowocowało to większą integracją mieszkańców wokół realizowanych przez organizacje działań. Warto zwrócić uwagę, że nawet aspekt podnoszony jako negatywny, tj. konflikty liderów z władzami, może mieć

pozytywny wpływ na dynamikę rozwoju lokalnego i wymuszać na władzach samorządowych większe otwarcie na potrzeby mieszkańców czy włączanie liderów w proces decyzyjny.

Pytanie badawcze: W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Według uczestników badania generalnie należy kontynuować obecny model wspierania kapitału społecznego, on się po prostu sprawdza. W ramach finansowania LGD powinny być wspierane i wybierane projekty, które są długofalowe (nie na kilka miesięcy, ale np. na rok-dwa), żeby wspierać ciągłość działań, a nie jednorazowe akcje, mogłoby to być wsparcie na działania realizowane we współpracy z gminami. Organizacje mają też problem z wkładem własnym, nie dysponują dużymi środkami własnymi – tu też należałoby bardziej je wesprzeć. Ważne byłoby również wsparcie kompetencyjne, szczególnie dla starszych osób, które nie mają doświadczenia (np. w pisaniu wniosków, kwestiach prawnych, administracyjnych, księgowości), w jakiś sposób uprościć dla nich ten obszar – mogłyby to robić lokalne urzędy i LGD.

4.3 Obszar badawczy: Przedsiębiorczość

Jak wspomniane zostało we wstępie, w ramach wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014 – 2020 co najmniej 50% środków finansowych przeznaczonych musiało być na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim przez finansowanie następujących operacji:

- a. podejmowanie działalności gospodarczej,
- b. tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego
- c. rozwijanie działalności gospodarczej
- d. podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje z zakresu przedsiębiorczości.

W ramach LSR przewidziano wsparcie na utworzenie 80 nowych przedsiębiorstw oraz wsparcie 23 istniejących, co zaowocować miało utworzeniem 105 nowych miejsc pracy. Zgodnie z danymi przekazanymi przez LGD na moment przeprowadzenia badania

ewaluacyjnego ramach wybranych operacji zaplanowano utworzenie 132 nowych miejsc pracy, czyli nawet więcej od początkowych założeń.

Pytanie badawcze: W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?

Zgodnie z wynikami badań stwierdzić należy, że wsparcie dla przedsiębiorców jest potrzebne, ponieważ sektor MŚP jest ważną częścią gospodarki regionu. Dodatkowo w ramach realizowanych naborów działania w ramach rozwoju przedsiębiorczości, szczególnie na podejmowanie działalności, cieszyły się wysokim zainteresowaniem.

Warto podkreślić, że obok Powiatowych Urzędów Pracy (PUP) LGD jest jedyną instytucją w regionie oferującą wsparcie dla otwierania nowych firm. Wsparcie LGD oceniane jest jako lepsze – oferujące większe środki, za które można poczynić większe inwestycje, ale jednocześnie formalności i kryteria w PUP są bardziej przyjazne dla beneficjentów. Jednym z takich trudniejszych i bardziej problematycznych kryteriów jest konieczność utrzymania miejsca pracy dłużej niż w projektach PUP. Również zatrudniony pracownik nie ponosi żadnych konsekwencji w projekcie, może zrezygnować z pracy i z problemem zostaje właściciel firmy, który pozyskał środki z LGD.

Uczestnicy badań raczej się zgadzają co do tego, żeby wspierać branże, które wpisują się w wizję rozwoju wpisaną w LSR (turystyka, ale z pewnymi zastrzeżeniami, działalność ekologiczna etc.), ale bez silnego wykluczenia jakichś konkretnych branż. W przypadku branży turystycznej pojawiły się głosy czy należy wspierać przedsiębiorców z tej branży z całego regionu, uczestnicy są raczej skłonni preferować podmioty spoza Świeradowa - Zdrój, choć pojawiły się wątpliwości, czy nie będzie to powodem procedur odwoławczych i oskarżenia o dyskryminację. Padła propozycja, by nie wyłączać podmiotów ze Świeradowa, ale dawać dodatkowe punkty dla podmiotów spoza tej miejscowości. W ten sposób zwrócono uwagę na konieczność wspierania tych podmiotów, które nie znajdują się w centrum turystycznym obszaru oraz dysponują mniejszymi środkami na rozwój swojej oferty.

Zdaniem uczestników udało się również wiele działań, dotyczących rozwoju marki lokalnej, produktów lokalnych – udało się przede wszystkim wesprzeć lokalnych wytwórców, rzemieślników, część z nich działa w jakiejś formie kooperacji i są wspierani przez organizacje pozarządowe, co pozwala na skuteczniejszą promocję. Wciąż jednak konieczna jest promocja skierowana nie tylko do turystów, ale również do mieszkańców. Rozwijanie marki i produktów lokalnych to bardzo trudny temat – produkcja marki lokalnej jest procesem długotrwałym, czasem nieudanym (marki czasem znikają) i LGD powinno mieć solidną strategię rozwoju swojej marki, rozumianej nie tylko jako produkty lokalne, ale także jako tradycja, tożsamość czy koloryt lokalny.

O ocenę działalności LGD w tym obszarze poproszeni zostali również beneficjenci uczestniczący w badaniach ankietowych. Ze stwierdzeniem „Dzięki LGD mieszkańcy są bardziej skłonni do podejmowania działań przedsiębiorczych” zgodziło się 87% ankietowanych, 3,7% ankietowanych nie zgodziło się z nim, 9,3% odpowiedziało „Trudno powiedzieć”.

Drugie pytanie w tej części ankiety wiązało się z prośbą ocenienia efektów działań LGD w różnych obszarach. „Zdecydowanie dobrze” lub „Dobrze” ocenione zostało również wsparcie dla osób zakładających firmy (92,6%), natomiast „Promocja produktu i marki lokalnej” – 87% ankietowanych pozytywnie ocenia te działania, 13% wskazuje odpowiedź „Ani dobrze, ani źle”, „Wsparcie dla rozwoju istniejących firm” – 83,3% ankietowanych pozytywnie oceniło efekty tego działania, 14,9% (8 osób) wskazało odpowiedź „Ani dobrze, ani źle”, jedna osoba wskazała odpowiedź „Źle”.

Podsumowując odpowiedź na to pytanie stwierdzić należy, że w liczbach bezwzględnych wdrażanie LSR w niewielkim stopniu przyczyniło się do rozwoju przedsiębiorczości regionu, nawet patrząc, że wsparte operacje przyczynią się do utworzenia 132 miejsc pracy. Konkluzja ta wynika nie z oceny jakości działań LGD, ale uwarunkowań obiektywnych, tj. w porównaniu choćby z działaniami PUPów, ograniczonej liczby środków finansowych na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości. Lata 2014 – 2020 były pierwszą perspektywą, w ramach której na aż tak szeroką skalę LGD zobligowane były do wspierania

przedsiębiorczości, nie były więc podmiotami, które w świadomości społecznej zajmują się przyznawaniem dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Wdrażaniu tych środków na pewno pomogły stosunkowo przyjazne zasady dla potencjalnych beneficjentów chcących pozyskać wsparcie na podejmowanie działalności gospodarczej. Jednak nawet przyznanie wsparcia na zaplanowaną liczbę 80 podmiotów gospodarczych, zasadniczo w niewielkim stopniu wpływa na wskaźniki ekonomiczne obszaru.

Pomimo tych uwarunkowań, sama ocena jakości działań LGD w rozwoju przedsiębiorczości wypada pozytywnie. Wsparcie przewidziano dla branż kluczowych, z punktu widzenia priorytetów tematycznych w ramach LSR. Beneficjentom oferowano wsparcie zarówno na etapie identyfikacji pomysłów, przygotowaniu wniosków oraz ich realizacji i rozliczenia. Wsparcie to zostało bardzo pozytywnie ocenione. Niestabnące w kolejnych latach wdrażania zainteresowanie środkami na rozwój przedsiębiorczości, szczególnie na podejmowanie działalności, świadczy o dobrych efektach pracy LGD.

Rekomendacje na przyszłość:

Uczestnicy badań jednoznacznie stwierdzali, że należy utrzymać wsparcie dla przedsiębiorców, ze szczególnym uwzględnieniem wytwórców i producentów lokalnych. Również dalej należy wspierać branżę turystyczną, szczególnie poza Świeradowem – Zdrój, wsparcie mniejszych miejscowości. Kryterium oceny, które miejscowości wspierać może być „nasylenie” danej miejscowości daną branżą (wskaźnik na bazie PKD). Należy również wspierać firmy, które zajmują się lub wpisują się w działalność ekologiczną i wpływają na rozwój infrastruktury ekologicznej (rowery elektryczne, punkty ładowania aut, turystyka w duchu „slow” etc.).

4.4 Obszar badawczy: Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Obszar LGD „Partnerstwo Izerskie” jest obszarem o dobrze rozwiniętym sektorze turystyki, szczególnie w najbardziej znanej miejscowości Świeradowie – Zdrój. Pogórze Izerskie ma urozmaiconą rzeźbę terenu, bogate walory przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe, co sprawia, że obszar ten jest bardzo atrakcyjny pod względem turystycznym. Wsparcie tego sektora było również jednym z priorytetów przy planowaniu LSR na lata 2014 – 2020.

Analizując dane dotyczące stopnia realizacji zaplanowanych wskaźników widać, że założenia związane ze wsparciem rozwoju turystyki, tj. nowe miejsca noclegowe, infrastruktura, etc. mają bardzo wysoki stopień realizacji.

Pytanie badawcze: W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?

Podczas prowadzonych badań temat ten wywołał dużo emocji wśród uczestników, z jednej strony region bardzo się rozwinął turystycznie i spora część ogólnego rozwoju gospodarczego jest możliwa dzięki turystyce, ale jednocześnie rozwój ten już generuje pewne problemy, dotkliwe szczególnie dla mieszkańców i środowiska. Egzemplifikacją tych problemów jest los dwóch miejscowości – Rębiszowa i Świeradowa – Zdrój. Temat wsi Rębiszów, gdzie ulokowane jest składowisko śmieci i zwożone są też odpady z zagranicy, pokazuje jak inne czynniki mają wpływ na niewykorzystanie istniejącego potencjału turystycznego. Przez to wieś ma ograniczone możliwości rozwoju oferty turystycznej. W kontekście Świeradowa chodzi natomiast o masową turystykę. Pojawiły się głosy, że Świeradów osiągnął limit dla ruchu turystycznego. Od uczestników badań pojawiały się takie zdania, jak: „teren jest przegrzany turystycznie”, „gór nie rozciągniemy”, „w górach są tłumy”, „ludzie nie potrafią się na szlakach zachowywać”. Można odczuć pewien poziom zmęczenia tłumami turystów w Świeradowie, pojawiają się narzekania na zachowania turystów, dotkliwe także dla mieszkańców. W związku z tym pojawia się pytanie czy dalej wspierać Świeradów czy postawić na wsparcie dla małych miejscowości. Pytanie to związane jest również z wątpliwościami czy turyści korzystający z oferty Świeradowa – Zdrój zainteresowani będą ofertą małych miejscowości? Pewnym wsparciem dla rozwoju mniejszych miejscowości byłaby rozbudowana sieć ścieżek rowerowych, żeby turyści mogli nocować w mniejszych miejscowościach, z możliwością dojazdu rowerem na obiad czy do innych obiektów w większych miejscowościach z lepiej rozwiniętą infrastrukturą.

Uczestnicy badań wskazywali również na problem wykluczenia komunikacyjnego, braku rozbudowanej sieci transportu publicznego. Obecnie turystyka bazuje na turystach zmotoryzowanych. Ludzie, którzy nie mają samochodu, wolą zostać w większych miejscowościach. Transport publiczny umożliwiłby przemieszczanie się między

miejscowościami (np. jednodniowe wycieczki poza bazę noclegową). W kontekście masowej turystyki dyskutowano również na temat presji na środowisko i konieczności zastanowienia się, gdzie postawić granice dla rozwoju turystyki, by chronić środowisko i dziedzictwo kulturowe regionu.

Jako efekty wdrażania LSR uczestnicy wskazują, że rozbudowano bazę noclegową, powstało dużo agroturystyk, rozbudowano niekomercyjną infrastrukturę turystyczną. Dodatkowo warto podkreślić, że LGD wydaje publikacje (foldery, katalogi, ulotki), dzięki którym oferta i walory turystyczne zebrane są pod jedną rozpoznawalną marką. LGD oferuje wsparcie (także szkolenia) odnośnie pozyskiwania środków na rozwój turystyki, także dla przedsiębiorców. Pojawiły się nowe atrakcje, mała infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, szlaki rowerowe, punkty widokowe, atrakcje i szlaki zostały oznakowane w odpowiedni sposób. Natomiast wciąż jest dużo miejscowości, gdzie potencjał jest słabiej wykorzystany, chociaż sporo środków przeznaczono na inwestycje infrastrukturalne (budynki, modernizacja budynków sportowych, rekreacyjnych i turystycznych). LGD w ramach wdrażania LSR wspierało i umożliwiło zorganizowanie imprez kulturalnych, wspierało również działania związane z ochroną budownictwa dawnego czy wydanie materiałów promocyjnych.

O ocenę działalności LGD w tym obszarze poproszeni zostali również beneficjenci uczestniczący w badaniach ankietowych. „Zdecydowanie dobrze” lub „Dobrze” ocenione zostały następujące rodzaje działań: rozwój infrastruktury turystycznej, kulturalnej, społecznej (96,2%); promocja obszaru (92,6%). Drugie pytanie w tej części ankiety wiązało się z prośbą oceny efektów działań LGD w różnych obszarach. „Zdecydowanie dobrze” lub „Dobrze” ocenione zostało również wsparcie dla osób zakładających firmy (92,6%), natomiast „Promocja produktu i marki lokalnej” – 87% ankietowanych pozytywnie ocenia te działania, 13% wskazuje odpowiedź „Ani dobrze, ani źle”, „Wsparcie dla rozwoju istniejących firm” – 83,3% ankietowanych pozytywnie oceniło efekty tego działania, 14,9% wskazało odpowiedź „Ani dobrze, ani źle”, jedna osoba wskazała odpowiedź „Źle”. Obszar „Uatrakcyjnienie oferty imprez kulturalnych” – 77,7% pozytywnych wskazań i 22,3% wskazań na „Ani dobrze, ani źle”.

Generalna konkluzja jest taka, że LGD w znacznym stopniu przyczyniła się do budowania

lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego. Co prawda, zgodnie z danymi ze sprawozdania rocznego, bezpośrednio wsparcie otrzymał tylko jeden obiekt noclegowy, natomiast oferta miejsc noclegowych zwiększyła się o 51 miejsc noclegowych. Jednak analiza wyników naborów pokazuje, że wiele operacji, szczególnie z zakresu podejmowania działalności, dotyczyła branż turystycznych oraz okołoturystycznych – miejsca noclegowe, domki letniskowe, wypożyczalnie sprzętu (np. rowery elektryczne), smażalnia ryb, etc.

Warto w ocenie tego obszaru wziąć pod uwagę również inne wskaźniki. Rozbudowano bazę obiektów sportowych oraz rekreacyjnych o 28 obiektów. Wybudowano 0,8 km ścieżki rowerowej. Zrealizowano również 25 operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego.

Dodatkowo LGD oraz inne podmioty przygotowały i wydały szereg materiałów promujących region, jego ofertę oraz dziedzictwo kulturowe.

Pytanie badawcze: W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Podczas badań zwrócono uwagę, że większość mieszkańców obszaru to ludność napływowa (mowa o sytuacji po 1945 roku) i należy zwrócić uwagę na „powrót do korzeni”, budowanie tożsamości regionalnej i wykorzystywanie różnic, które mogą być bogactwem i potencjałem (pochodzenie mieszkańców z różnych regionów Polski i dawnych kresów). W kontekście opisanej wyżej tożsamości i ludności napływowej pojawiła się sugestia by było więcej imprez, należy bardziej aktywizować społecznie oraz wspierać lokalne inicjatywy. Wciąż potrzebne są środki na odrestaurowanie zabytków.

Dodatkowo Góry Izerskie mają bardzo dużą szansę na rozwój, w pandemii było widać, że ludzie potrzebują turystyki lokalnej, miejsc gdzie można się szybko dostać. Na pewno potrzebne są działania mające na celu edukację turystów (jak zachowywać się w górach itd.). Należałoby się również skupić na promocji mniejszych miejscowości w kontekście turystyki („żeby turysta wiedział, że jest coś jeszcze poza Świeradowem”). Wciąż potrzebny jest również rozwój infrastruktury turystycznej (noclegi, gastronomia, sklepy, rozrywka, czas wolny, ścieżki rowerowe). Dużych uzgodnień na obszarze wymaga kwestia związana

z ochroną środowiska, presją na środowisko: „Jeśli coś udostępniać, to komu i w jaki sposób?”, „Jak pogodzić ochronę środowiska z rozwojem turystyki?”.

O całościowym podejściu do rozwoju turystyki na obszarze świadczy również fakt, że zauważono potrzebę utworzenia informacji turystycznej czy potrzebę opracowania strategii promocyjnej, żeby dotrzeć do dużej grupy odbiorców. Należałoby zainwestować w nowoczesną promocję, czyli m.in. działania w social media, profesjonalści od promocji w gminach, aplikacja turystyczna na telefon, rozbudowany portal. Biuro LGD mogłoby pełnić rolę punktu informacji turystycznej (te propozycje z promocją i informacją turystyczną wynikają z argumentu, że LGD jest jedynym podmiotem, który skupia kilka gmin i może prowadzić działania na rzecz ich wszystkich jednocześnie). Potrzebne jest również zebranie wiedzy o różnych, mniej znanych zasobach przyrodniczych, historycznych, kulturowych itd., żeby zlokalizować ciekawe miejsca, także pomniki przyrody. Dotyczy to również zebrania informacji o lokalnych tradycjach, znaleźć osoby w różnych miejscowościach, które mogłyby się podzielić wiedzą na ten temat.

4.5 Obszar badawczy: Grupy defaworyzowane

Zgodnie z wytycznymi na okres programowania 2014 – 2020 LGD zobligowana była do zdefiniowania w LSR tzw. grup defaworyzowanych. Grupy te zostały zdefiniowane na podstawie badań własnych LGD, warsztatów informacyjno-szkoleniowych (dla Grupy Roboczej) i przeprowadzonych konsultacji społecznych, w LSR określono je w następujący sposób:

Osoby bezrobotne

Osoby bezrobotne to takie, które są zarejestrowane w PUP co najmniej przez ostatnie 3 miesiące. Osób takich szybko przybywa. Często problemem w znalezieniu zatrudnienia jest brak doświadczenia (nawet ukończenie szkoły zawodowej czy technikum nie daje praktycznych podstaw zawodu, a jedynie wiedzę teoretyczną), problemy w obsłudze najnowszych technologii, braki znajomości języka obcego. LSR będzie wspierać osoby z tej grupy poprzez ich aktywizację zawodową, udostępnianie

środków na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej oraz premiowanie firm z obszaru LGD, które będą takie osoby zatrudniać.

Osoby w wieku 50+

Są to osoby, które utraciły dotychczasowe miejsca pracy z różnych przyczyn: w wyniku restrukturyzacji, długotrwałej choroby, które nie chciały/nie miały szansy podniesienia swoich kwalifikacji itp. Takim osobom ciężko jest w tym wieku zmienić branżę, w której pracowali wiele lat; często nie nadążają za nowoczesnymi technologiami (konieczność obsługi komputera, sprawne poruszanie się po Internecie, obsługa różnego typu urządzeń i multimediiów). Do braku kompetencji często dochodzi brak wiary w siebie i w swoje umiejętności, niechęć do podnoszenia kwalifikacji, obawa przed niepowodzeniem, zły stan zdrowia. LSR będzie wspierać osoby z tej grupy poprzez ich aktywizację zawodową, udostępnianie środków na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej oraz premiowanie firm z obszaru LGD, które będą takie osoby zatrudniać.

Osoby młode do 35 r.ż.

Są to osoby młode do 35 roku życia, dla których często brak jest ciekawych i dobrze płatnych ofert pracy. Zauważalna jest również niechęć do podejmowania ryzyka działalności gospodarczej. Niedostosowane wykształcenie i umiejętności do rynku pracy. Zagrożenia cywilizacyjne dotyczące zanieczyszczeń środowiska oraz pogorszającego się stylu życia ludzi, w tym młodych. Istotne jest zatem tworzenie warunków i zachęt do podejmowania działalności gospodarczej przez młodych m.in. poprzez preferencje punktowe w kryteriach oceny operacji. Działania te zwiększą szanse młodych na rynku pracy.

Kobiety

Ta grupa to głównie kobiety, które po urodzeniu dziecka/ci nie podjęły pracy lub zrezygnowały z niej, gdyż zaangażowały się w opiekę nad potomstwem. Po kilku latach chcą podjąć pracę, ale brak im doświadczenia zawodowego, mają poważne braki w obsłudze nowych technologii, potrzebują doszkolenia, zmiany bądź podniesienia kwalifikacji. Często towarzyszy temu brak wiary we własne siły, obawa

przed niepowodzeniem, brak środków finansowych na prywatne kursy, szkolenia czy odpłatne zajęcia w szkołach (np. językowych). Dla takich osób LSR przewiduje działania aktywizujące zawodowo, zwiększające ich szanse na znalezienie zatrudnienia, oraz daje możliwość pozyskania środków na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Ponadto, LGD będzie premiować firmy z obszaru, które będą takie osoby zatrudniać.

Dodatkowo w ramach lokalnych kryteriów wyboru pojawiło się kryterium: *Czy wnioskodawca jest osobą z grupy defaworyzowanej lub tworzy miejsce pracy dla w/w grupy (długotrwale bezrobotni, osoby 50+, osoby w wieku 18-35 lat, oraz kobiety)*. Za spełnienie zapisów tego kryterium uzyskać można było 3 dodatkowe punkty w trakcie oceny.

Pytanie badawcze: Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?

Jak wykazano powyżej w LSR szczegółowo i właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane. Jednocześnie, podobnie jak w przypadku większość LGD, zdefiniowano w ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji preferencje dla beneficjentów ze zdefiniowanych grup czy dla pracodawców, chcących ich zatrudnić. Generalnie, w związku z konstrukcją wytycznych oraz przepisów wdrożeniowych, działania z zakresu rozwoju przedsiębiorczości były jedynymi, w ramach których można było bezpośrednio wspierać osoby z grup defaworyzowanych w celu zmiany ich sytuacji społeczno – ekonomicznej.

Analizując dane sprawozdawcze widać, że na 57 operacji dotyczących utworzenia nowego przedsiębiorstwa, 5 zrealizowanych zostało przez osoby powyżej 50 roku życia, 5 kolejnych przez osoby młode do ukończenia 25 roku życia, a 29 przez kobiety. Żadna operacja nie była realizowana przez osobę bezrobotną. Przyjmując nawet założenie, że część beneficjentów należała do kilku grup defaworyzowanych jednocześnie, to i tak około 60% operacji związanych z podejmowaniem działalności zrealizowanych zostało przez przedstawicieli grup defaworyzowanych.

W przypadku wskaźnika utworzonych miejsc pracy, tj. 132 miejsc, 53 utworzono dla kobiet, 1 dla osoby bezrobotnej zarejestrowanej w urzędzie pracy, 1 dla osoby powyżej 50 lat oraz

7 dla osób młodych do ukończenia 25 lat. Przyjmując nawet założenie, że część osób zatrudnionych należała do kilku grup defaworyzowanych jednocześnie, to i tak około 45% miejsc pracy zostało utworzonych dla przedstawicieli grup defaworyzowanych. Warto zwrócić uwagę, że w ponad 90% działań wspartą grupą defaworyzowaną są kobiety.

Generalna konkluzja jest taka, że w LSR jednoznacznie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz określono działania i zasady ich wsparcia. Zaplanowane działania na pewno odpowiadały na potrzeby kobiet, które stanowiły ponad 90% wspartych osób z grup defaworyzowanych. W dużo mniejszym stopniu zaspokojone zostały potrzeby osób młodych do 25 lat oraz osób powyżej 50 lat. Natomiast praktycznie tylko jedna osoba w ramach zdefiniowanej grupy bezrobotnych uzyskała wsparcie w ramach LSR.

Pytanie badawcze: Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Podczas badań uczestnicy stwierdzili, że ze względu na zmiany społeczne na obszarze mają problem ze wskazaniem takich grup w regionie. Wskazywano kobiety, mieszkańców wsi i seniorów, osoby bezrobotne w wieku przedemerytalnym (55+, ponieważ ciężiej wrócić na rynek pracy). Uczestnicy zgodzili się również, że na obszarze nie ma problemu z bezrobociem. Pojawił się temat długotrwale wykluczonych (wielopokoleniowo), dziedziczenia tego wykluczenia, ale uczestnicy twierdzą, że takie osoby nie są potencjalnymi odbiorcami działań LGD – takie osoby nie zmieniają swojego życia, nastawienia i kultury oraz raczej pozostaną beneficjentami pomocy społecznej. W kontekście tym wymieniono również osoby uzależnione od narkotyków i alkoholu. Pojawił się głos, że pomoc dla tych grup jest potrzebna, ale niektóre działania w przeszłości (szczególnie z EFS) były robione na siłę i były nietrafione.

Warto podkreślić, że LGD realizowało ze środków zewnętrznych projekty skierowane do osób z grup defaworyzowanych.

Projekt „Ctrl+V! Nie bądź bierny – wklej się do pracy” realizowany w partnerstwie z firmą „KLASTER” Sp. z o. o. Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa I. Osoby młode na rynku pracy, Działanie 1.2 Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy, Poddziałanie 1.2.1 Wsparcie udzielanie z Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt skierowany był do mieszkańców powiatów: lwóweckiego oraz złotoryjskiego w wieku

15-29 lat, którzy są osobami bezrobotnymi niezarejestrowanymi w PUP lub osobami biernymi zawodowo nieuczestniczącymi w kształceniu i szkoleniu, osób niepełnosprawnych z orzeczeniem o niepełnosprawności chcących powrócić na rynek pracy. Projekt realizowany był od 01.01.2017 roku do 31.12.2018 roku. Wskaźniki osiągnięte: Udział 60 osób w tym 10 niepełnosprawnych (3 podjęły pracę), wszystkie ukończyły szkolenia, 40 uczestników wzięło udział w stażach zawodowych, 27 osób podjęło prace po zakończeniu projektu.

Utworzenie Centrum Integracji Społecznej w ramach projektu „CIS przepustką do godnego życia” realizowany przez Fundację św. Krzysztofa w Partnerstwie z Stowarzyszeniem Lokalna Grupa Działania-Partnerstwo Izerskie”. Projekt realizowany w ramach RPO WD Osi Priorytetowej nr 9 Włączenie społeczne, Działania nr 9.1 Aktywna integracja, Poddziałania nr 9.1.1 Aktywna integracja – konkursy horyzontalne. W ramach projektu realizowane były różne formy aktywizacji społeczno-zawodowej wynikające z indywidualnej diagnozy potrzeb oraz opracowanej indywidualnej ścieżki udziału w projekcie – ścieżki reintegracji, w tym wsparcie o charakterze społecznym i zawodowym. Beneficjentami projektu były osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które w pierwszej kolejności wymagają aktywizacji społecznej, w tym w szczególności osoby doświadczające wielokrotnego wykluczenia społecznego, w szczególności. Kursy ukończyło 58 osób a zatrudnienie znalazło 7 osób.

Wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego był znikomy, bez większego znaczenia dla wskaźników statystycznych obszaru. Wynika to z dwóch fundamentalnych uwarunkowań. Po pierwsze, kwestie walki z ubóstwem czy wykluczeniem społecznym realizowane są systemowo przez instytucje do tego na mocy prawa wyznaczone, np. ośrodki pomocy społecznej czy urzędy pracy. LGD nie dysponowało praktycznie żadnymi narzędziami do dokonania zmian w ramach tych obszarów. Dodatkowo instrumenty, którymi dysponowała LGD w postaci organizowanych naborów są zbyt wymagające dla osób zagrożonych ubóstwem czy wykluczeniem społecznym. Potwierdzeniem tej tezy może być fakt, że utworzono tylko jedno miejsce pracy dla osoby bezrobotnej. Po drugie, na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego zdecydowanie większy wpływ mają zmiany gospodarczo - społeczne (np. systematyczny spadek bezrobocia) czy rozwiązania legislacyjne na poziomie krajowym (np. płaca minimalna, świadczenia 500+).

Warto natomiast podkreślić aktywność LGD w realizacji projektów ze środków zewnętrznych, w których udział wzięło prawie 120 osób a 34 z nich znalazły zatrudnienie.

Pytanie badawcze: Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Część uczestników badania skłaniała się, żeby bardziej wspierać seniorów (osoby 50+), także pod kątem możliwości prowadzenia przez nich działalności gospodarczej. Wskazywano również konieczność dalszego wsparcia kobiet oraz osób bezrobotnych w wieku przedemerytalnym.

Szczególnie dostrzegana jest konieczność dalszego wsparcia grupy seniorów. Wynikać to może z uwarunkowań ogólnopolskich, tj. starzenia się społeczeństwa, wyjazdu młodych do miast, stanowiących centrum regionu czy subregionu, czy wyjazd do pracy za granicę. Uwarunkowania te mają wpływ na coraz bardziej dostrzegalne zjawisko samotności seniorów, ich wykluczenie komunikacyjne, niski poziom umiejętności cyfrowych i co za tym idzie trudności w kontakcie z rodziną, która wyjechała.

Ponieważ, jak podkreślano powyżej, LGD nie dysponuje systemowymi narzędziami na rzecz ograniczenia ubóstwa czy wykluczenia społecznego powinna ona podejmować działania o charakterze pomocniczym czy pilotażowym. Takimi mogłyby być np. działania aktywizujące seniorów, tworzenie dla nich miejsc pobytowych czy opiekuńczych, czy podnoszenie ich kompetencji cyfrowych. Warto również korzystać z doświadczeń realizacji projektów ze środków zewnętrznych i zaplanować również wsparcie dla bezrobotnych osób młodych (15 – 29 lat), osób z niepełnosprawnościami czy osób zagrożonych ubóstwem czy wykluczeniem społecznym.

4.6 Obszar badawczy: Innowacyjność

W związku z wytycznymi dotyczącymi przygotowania i wdrażania LSR w latach 2014 – 2020 innowacyjność stanowi ważną kwestię, którą należało odpowiednio zaplanować oraz wdrażać. LGD zobowiązane było do zapisania w LSR definicji innowacyjności i ujęcia jej oceny w ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji. W dokumencie LGD „Partnerstwo Izerskie” pojawił się następujący zapis: „Jednym z ważniejszych kryteriów jest innowacyjność.

W przypadku inwestycji innowacja polegać będzie na wdrożeniu nowatorskiego (nieistniejącego dotąd na rynku) pomysłu, wprowadzeniu rozwiązania z zastosowaniem technologicznie nowych lub istotnie ulepszonych metod renowacji, w tym również metod proekologicznych, z zakresu technologii czy budownictwa (wynika z opisu projektu inwestycji). Natomiast przy projektach grantowych preferowane będą operacje wprowadzające ciekawe, nowatorskie pomysły zajęć edukacyjnych albo wykorzystania istniejącej infrastruktury publicznej do inicjowania wydarzeń budujących tożsamość lokalną i nawiązujące do ochrony środowiska, klimatu i człowieka. W przypadku przedsiębiorczości preferowane będą operacje wprowadzające ciekawe, nowatorskie usługi, produkty, modele organizacji nie stosowane na skalę danego regionu. W celu zachowania przejrzystości interpretacja tego kryterium będzie publikowana, aby potencjalni beneficjenci mogli się z nią zapoznać. Udowodnienie innowacyjności będzie leżeć po stronie wnioskodawcy i wynikać ma z opisu projektu. Ocena kryterium innowacyjności jest kontrowersyjna dla członków Rady i zastosowano tu regułę uzasadnienia przez każdego członka Rady swojego stanowiska w tym zakresie”.

W ramach kryteriów przyjęto następujące zapisy dotyczące oceny kryterium innowacyjności:

Operacja ma charakter innowacyjny:

(Preferowane będą operacje wprowadzające ciekawe, nowatorskie usługi, produkty, modele organizacji nie stosowanych na skalę danego obszaru)

9 pkt – rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze LGD

6 pkt – rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze Gminy

3 pkt – rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze miejscowości

0 pkt – rozwiązanie nie posiada cech innowacyjności

Pytanie badawcze: W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?

Według sprawozdawczości przekazanej przez LGD liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje wynosi 40. Mając na uwadze, że w ramach organizowanych naborów wybrano 252 operacje do realizacji do stwierdzić można, że prawie 16% z wybranych operacji są to operacje o charakterze innowacyjnym.

Pytanie badawcze: Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Kwestia ta poruszana była podczas wywiadów z przedstawicielami Zarządu, Rady LGD, pracowników biura czy beneficjentów. Uczestnicy krytycznie odnosili się do tego kryterium wyboru operacji, ono sprawia najwięcej problemów podczas tworzenia i oceny wniosków. Problem z jednoznaczną definicją i tym, jak wnioskodawcy próbują się wpisać w to kryterium. Podczas oceny projektów Rada przyjmowała bardzo szeroką definicję innowacyjności. To kryterium w kontekście LGD jest bardzo szerokie i nie należy go utożsamiać z tym, co oznacza innowacyjność np. w działalności badawczo-rozwojowej i naprawdę dużych projektach. Dodatkowo zwracano uwagę, że ciężko obecnie wprowadzać innowacje, wiele rzeczy, które jakiś czas temu były innowacyjne, dziś są normą. Jednocześnie ograniczone na beneficjenta środki w ramach operacji związanych z rozwojem przedsiębiorczości również skłaniały bardziej do finansowania podstawowych potrzeb a nie działań o charakterze innowacyjnym.

Przyjęty sposób oceny kryterium innowacyjności spowodował, że w ramach LSR powstały następujące typy innowacyjności: rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze LGD, rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze Gminy, rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze miejscowości. Dwa ostatnie typy stanowiły większość w porównaniu do innowacji obejmujących cały region.

4.7 Obszar badawczy: Projekty współpracy

W dokumencie LSR zaplanowano do realizacji 2 projekty współpracy:

Osiodłana Kraina

W oparciu o doświadczenie i zasoby zgromadzone przy realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w okresie 2007-2013 oraz 2014 -2020 zaplanowano realizację projektu współpracy związanego z rozwojem turystyki, produktów lokalnych, ich certyfikacją i dystrybucją, ochroną środowiska na obszarze LGD. Projekt ma charakter międzynarodowy, partnerami będą 3 organizacje po stronie polskiej oraz partner Niemiecki. W ramach operacji zaplanowana jest wizyta studyjna pokazująca doświadczenia i przykłady realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju przez Stowarzyszenie Niemieckie - partnera zagranicznego

projektu. Partnerzy z polskiej strony także zaprezentują dobre praktyki realizacji Lokalnej Strategii swoich obszarów.

Rezultatem będą materiały, w których chcielibyśmy zaprezentować wszystkich Partnerów uczestniczących w projekcie współpracy. Opracowane materiały będą przedstawiały ciekawe miejsca do odwiedzenia, produkty lokalne oraz atrakcje turystyczne.

Projekt ma charakter promocyjny, pokazuje zrealizowane zadania w ramach Leader, wpływa na budowanie więzi pomiędzy partnerami zaangażowanymi w projekt. Zadanie będzie realizowane w latach 2022-2024.

Korzenie i Skrzydła

Projekt zakłada utworzenie na terenie 4 regionów w 3 województwach przemysłanej, opartej na korzeniach jakimi są lokalne, specyficzne zasoby kulturowe, przyrodnicze, historyczne ciekawej, nowatorskiej, innowacyjnej bazy edukacji poza formalnej dla osób w wieku od 2 lat do 100 i więcej. W każdym regionie będzie zorganizowane miejsce pracy dla przeszkolonego edukatora, który będzie prowadzić zajęcia w utworzonych bazach edukacyjnych. Edukatorzy odbędą szkolenia podnoszące kompetencje społeczne i zawodowe w zakresie prowadzonych przez siebie działań. Partnerzy projektu utworzą jedną wspólną ofertę działań edukacyjnych promujących wszystkie regiony i potencjały i wzajemnie ją wypromują oraz stworzą warunki jej sprzedaży na rynku ofert turystyczno-edukacyjnych.

Potwierdzeniem woli współpracy jest podpisanie porozumienia przez wszystkich partnerów. Partnerzy: Stowarzyszenie „Porozumienie Wzgórz Dalkowskich”, Stowarzyszenie „LGD-Partnerstwo Izerskie”, Stowarzyszenie LGD Bory Dolnośląskie, Stowarzyszenie Turkowska Unia Rozwoju – T.U.R.

Cel ogólny: Wspieranie i kreowanie współpracy regionalnej i ponadregionalnej dla wzmocnienia i zwiększenia efektywności kapitału społecznego opartego o działania edukacyjne z wykorzystaniem lokalnych potencjałów i zasobów na terenie województw wielkopolskiego, lubuskiego i dolnośląskiego.

Cele szczegółowe:

1. Promocja, profesjonalizacja i rozwój edukacji poza formalnej opartej na lokalnych potencjałach i zasobach na obszarach objętych projektem poprzez opracowanie, stworzenie baz edukacyjnych i utworzenie spójnej oferty dla mieszkańców i turystów w regionach objętych projektem „KiS”,
2. Utworzenie lokalnych, profesjonalnych, opartych o innowatorskie rozwiązania baz edukacyjnych będących niekomercyjną infrastrukturą kulturalno-turystyczną w regionach objętych projektem „KiS”,
3. Wzrost kapitału społecznego na terenach objętych projektem „KiS” poprzez zwiększenie zaangażowania i współpracy mieszkańców, przedsiębiorców i przedstawicieli władz lokalnych dla rozwiązywania potrzeb profesjonalizacji, organizacji i dywersyfikacji oferty edukacyjnej regionu.”
4. Rozwijanie rynku zbytu usług edukacyjnych utworzonych ofert dla mieszkańców i turystów w regionach objętych projektem „KiS”, poprzez utworzenie miejsc pracy w regionach dla edukatorów.

Działania merytoryczne: opracowanie oferty edukacyjnej, przeszkolenie edukatorów, przygotowanie i wyposażenie centrów edukacyjnych, opracowanie materiałów do prowadzenia zajęć.

Pytanie badawcze: Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?

Projekt – „Korzenie i Skrzydła” (KIS), finansowany z PROW, realizowany od 2020, planowane zakończenie 2023. Jego celem jest stworzenie 4 Centrów Edukacyjnych na obszarze 4 partnerów projektu, celem centrów będzie lepsze wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego, wzrost kapitału społecznego i wzmocnienie potencjału turystycznego. Projekt obejmuje 3 województwa: Dolnośląskie (Partnerstwo Izerskie), Lubuskie (Bory Dolnośląskie, Wzgórza Dalkowskie), Wielkopolskie (TUR/Turkowska Unia Rozwoju). LGD Partnerstwo Izerskie jest partnerem wiodącym. Na terenie LGD powstanie centrum edukacyjne w dawnym Klasztorze Benedyktynek w Lubomierzu. Centrum będzie skupiało się na edukacji o ziołach, ziołolecznictwie, bioróżnorodności. Oferta będzie skierowana do szkół, rodzin, mieszkańców i turystów.

Efekty: projekt uzupełnia inne projekty, które były realizowane w gminie Lubomierz w dawnym kompleksie klasztornym czy na terenie miasta. Dzięki projektowi i inwestycjom gminy powstanie pełna oferta edukacyjna (ale również turystyczna) związana z ziołami. W kompleksie klasztornym znajdują się pokoje dla pielgrzymów, został odnowiony park a w trakcie remontu znajduje się dom Opatki. Jest to historyczne miasto z charakterystycznym miasteczkiem filmowym, w którym występują liczne zabytki. Współpraca z partnerami projektu układa się bardzo dobrze.

Projekt międzynarodowy „Osiodłana Kraina” będzie realizowany z partnerem z Niemiec z Saksonii. Po stronie polskiej będzie Partnerstwo Izerskie (jako partner wiodący), LGD „Wzgórza Dalkowskie” oraz LGD „Dolina Wełny”. Projekt będzie dotyczył dobrych praktyk w zakresie turystyki. W ramach projektu odbędą się wizyty studyjne, wydane zostaną materiały promocyjne. Projekt będzie realizowany na przełomie 2022 i 2023.

Realizację projektu wstrzymała pandemia – gdyby nie pandemia, ten projekt byłby już zakończony. Ze względu na rezygnację z projektu przez Partnera Czeskiego, oraz problemy związane z pandemią termin złożenia wniosku i realizacji projektu został przesunięty.

Obecnie realizowany jest jeden z dwóch zaplanowanych projektów współpracy. Drugi realizowany będzie na przełomie lat 2022/23. Dlatego trudno na tym etapie jednoznacznie oceniać efekty ich realizacji. Efektem projektu „Korzenie i Skrzydła” jest pełna oferta edukacyjna (ale również turystyczna), w kompleksie klasztornym są pokoje dla pielgrzymów, odnowiony jest park, w mieście są zabytki, miasteczko jest historyczne, jest to też miasteczko filmowe, miasto obecnie remontuje dom Opatki. I do tego dochodzi edukacja związana z ziołami.

Warto natomiast podkreślić, że zostały one zaplanowane w powiązaniu z strategicznymi kierunkami rozwoju obszaru oraz na zasadzie integracji lokalnych zasobów oraz współpracy partnerskiej na obszarze.

Pytanie badawcze: Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Kształt projektów współpracy mocno zależny jest od wytycznych dotyczących ich tworzenia i wdrażania. Ponieważ jeszcze nie wiadomo jak będą one wyglądać w latach 2023 – 2027 trudno jednoznacznie określić jaką powinny mieć formę.

Z punktu widzenia doświadczeń LGD wciąż warto podejmować współpracę zarówno z Partnerami krajowymi, jak i zagranicznymi na polu rozwoju oferty turystycznej, produktu oraz marki lokalnej, a także na polu edukacji społeczności lokalnej, również w tematach związanych z przeciwdziałaniem zmianą klimatycznym, edukacją regionalną, podnoszeniem kompetencji producentów i usługodawców lokalnych, w tym turystycznych.

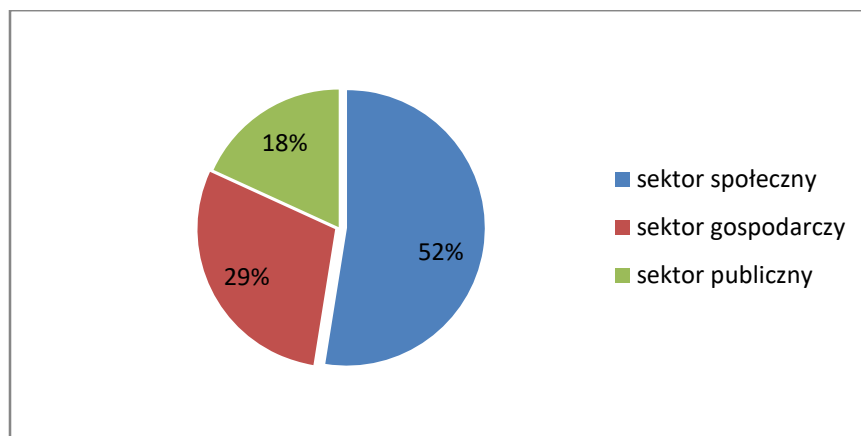
4.8 Obszar badawczy: Ocena funkcjonowania LGD

4.8.1 Struktura LGD

Stowarzyszenie LGD Partnerstwo Izerskie skupia 103 Członków, którzy reprezentują trzy sektory z czego 19 stanowi sektor publiczny, 30 sektor gospodarczy, 54 sektor społeczny.

Członkowie Stowarzyszenia LGD Partnerstwo Izerskie posiadają kwalifikacje i doświadczenie w zakresie: prawa cywilnego i administracyjnego, ekonomii, ochrony środowiska, zarządzania zasobami ludzkimi, kulturoznawstwa, animacji kultury, rolnictwa. Struktura organów LGD zapewnia reprezentację różnych grup interesów, a co za tym idzie zrównoważony rozwój obszaru.

Od daty powołania Stowarzyszenie rozszerzyło swój skład pozyskując nowych Członków, skład grupy jest różnorodny i reprezentatywny dla lokalnej społeczności. W jej skład wchodzi: kobiety i mężczyźni, osoby 50+, seniorzy, osoby młode do 35 lat, przedsiębiorcy i rolnicy, przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz mieszkańcy. Dostęp do udziału w partnerstwie zawsze był i pozostaje otwarty. Reprezentację procentową Członków z podziałem na sektory przedstawia Wykres.

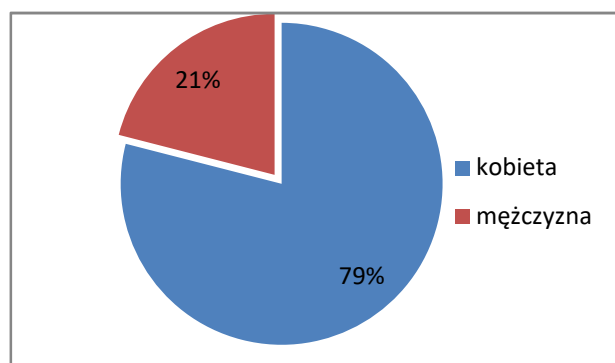
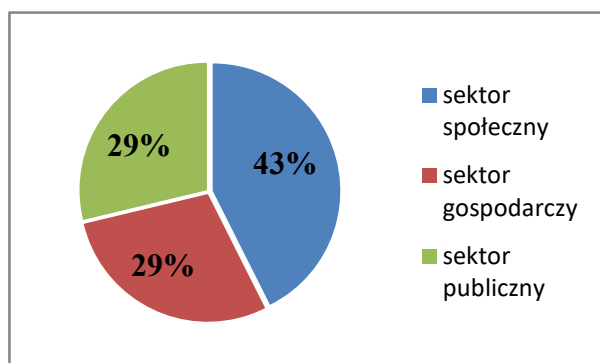
Wykres 4.1 Udział poszczególnych sektorów w LGD Partnerstwo Izerskie

Źródło: Opracowanie własne LGD Partnerstwo Izerskie

4.8.2 Skład i reprezentatywność organu decyzyjnego LGD

Organem decyzyjnym do wyboru operacji Stowarzyszenia LGD Partnerstwo Izerskie jest Rada Programowa. Składa się do **14 osób**, które są wybierane spośród członków Walnego Zebrania Stowarzyszenia LGD Partnerstwo Izerskie na kadencję trwającą 4 lata. Członkowie Rady Programowej nie mogą być członkami innych organów LGD, reguluje to Statut Stowarzyszenia. Do wyłącznej kompetencji Rady Programowej należy wybór operacji, ustalenie kwoty wsparcia dla beneficjentów ubiegających się o dofinansowanie na realizację operacji zawartej w Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014 – 2020. Realizacja operacji rozpocznie się od II półrocza 2016r.

Rada Programowa posiada w swoim składzie reprezentantów wszystkich sektorów – **sektor publiczny stanowi do 30%**, sektor gospodarczy do 50%, sektor społeczny do 50%, z czego powyżej 50% to kobiety. Wykres przedstawia procentowy udział poszczególnych sektorów w Radzie Programowej oraz udział kobiet i mężczyzn w roku 2016.

Wykres 4.2 Udziały poszczególnych sektorów w Radzie Programowej**Źródło:** opracowanie własne LGD Partnerstwo Izerskie

W składzie organu decyzyjnego znajdują się przedsiębiorcy, kobiety, osoba poniżej 35 roku życia, osoba powyżej 50 roku życia, z certyfikatem językowym, posiadające doświadczenie w zakresie przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu grup defaworyzowanych. Osoby posiadające doświadczenie zawodowe oraz udokumentowaną wiedzę z zakresu działań sprzyjających ochronie środowiska. Wszyscy członkowie Rady Programowej posiadają wykształcenie wyższe, doświadczenie zostało poświadczane certyfikatami, dyplomami, które znajdują się w biurze LGD.

4.8.3 Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Rada Programowa podejmuje decyzje o wyborze grantów lub operacji, które będą realizowane w ramach wdrażania przedmiotowej strategii w oparciu o:

- Regulamin Organizacyjny Rady Programowej;
- Procedurę wyboru i oceny grantobiorców;
- Procedurę oceny i wyboru operacji własnych;
- Procedurę ustalania i zmiany kryteriów wyboru grantobiorców;
- Procedurę ustalania i zmiany kryteriów wyboru operacji;
- Zachowanie parytetów poszczególnych sektorów przy ocenie i wyborze;
- Bezstronność w podejmowaniu decyzji (deklaracja poufności i bezstronności oraz rejestr interesów);
- Jawność procesu wyboru, poprzez udostępnienie procedur i protokołu z posiedzeń do wiadomości publicznej;
- Uwzględnienie sytuacji szczególnych zaistniałych w procesie wyboru i oceny operacji wraz ze sposobem ich rozwiązania, np. rozbieżność w ocenie;
- Możliwość odwołania się (złożenia protestu) wnioskodawców.

W celu zapewnienia sprawnego i bezbłędnego procesu decyzyjnego Rada Programowa wykorzystuje do oceny aplikację Elektroniczna Obsługa Wniosków. Aplikacja zapewnia prawidłowy przebieg procesu oceny z obowiązującymi przepisami prawa i procedurami.

4.8.4 Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD

Statut jest dokumentem nadrzędnym i określa zadania organów LGD. Warto wspomnieć, że jasno została rozdzielona funkcja zarządcza od decyzyjnej. W rozdziale 4 Statutu §23 pkt.5 precyzuje, że „Członkowie Rady nie mogą być jednocześnie członkami Zarządu Stowarzyszenia lub Komisji Rewizyjnej”. Organami decyzyjnymi w Stowarzyszeniu LGD Partnerstwo Izerskie są: Walne Zebranie Członków, Rada Programowa, Zarząd. Funkcje kontrolną sprawuje Komisja Rewizyjna.

Każdy z wymienionych organów posiada swój Regulamin organizacyjny, dokładnie opisujący zasady i procedury funkcjonowania. Regulaminy są załącznikami do wniosku o wybór LSR, a ich zapisy zapewniają przejrzystość, jawność działania i podejmowania decyzji.

1. **Regulamin Walnego Zebrania Członków** -Kompetencje zapisane są w Rozdziale 4 §21 Regulaminu Obrad Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia LGD Partnerstwo Izerskie, szczegółowe zasady organizacji i prac Walnego Zebrania Członków.
2. **Regulamin Zarządu**- Kompetencje określa Statut Rozdział 4 §24 oraz Regulamin pracy Zarządu Stowarzyszenia LGD Partnerstwo Izerskie, który określa sposób zwoływania posiedzeń, podejmowania uchwał, protokołowania posiedzeń, reprezentowanie na zewnątrz Stowarzyszenia, podział prac członków zarządu, jeden z członków zarządu jest zatrudniony w biurze. Regulamin i zmiany uchwalane są przez Walne Zebranie.
3. **Regulamin Rady Programowej**- Kompetencje Rady Programowej określone zostały w Statucie Rozdziale 4§ 25, pkt.5. oraz Regulaminie Pracy Rady Programowej, która odpowiedzialna jest za wybór operacji oraz limity dofinansowania ze środków pozostających w dyspozycji LGD zgodnie z Ustawą z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem społeczności, a w szczególności Regulaminu Rady Programowej, który określa skład Rady, procedurę wyboru członków Rady, sposób oceny wniosków, przebieg posiedzenia, procedurę wyłączenia członków od udziału w wyborze, sposób dokumentowania posiedzeń Rady Programowej, procedurę przejrzystego wyboru operacji, określenie kwoty wsparcia, zasady wynagradzania członków Rady Programowej, wybór operacji poprzez elektroniczny program oceny, ocenę papierową

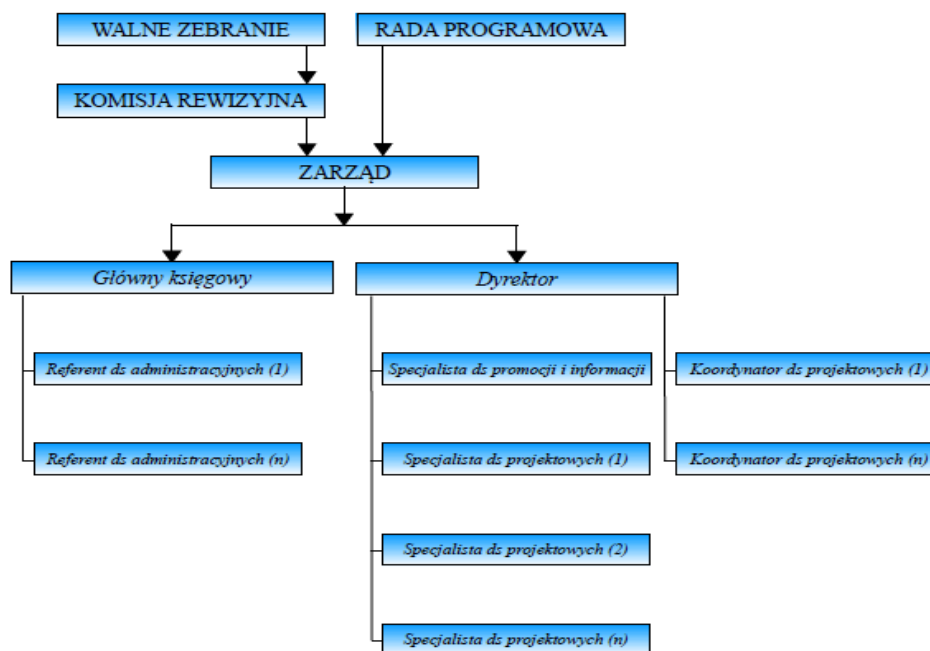
w przypadku decyzji innej niż elektroniczna, ujawnianie konfliktu interesu przed posiedzeniem Rady oraz w trakcie głosowań odnotowany będzie w rejestrze korzyści Członków Rady Programowej. Aktualizacja regulaminu następuje po zgłoszeniu zmian przez Członków Rady. Zmiany w Regulaminie zatwierdzone są przez Walne Zebranie, Przewodniczący Rady Programowej przedkłada zmiany z uzasadnieniem, za pośrednictwem Zarządu na Walnym Zebraniu.

4. **Regulamin Komisji Rewizyjnej** -Kompetencje zapisane są w Statucie Rozdział 4 §26 pkt 1 oraz w Regulaminie Pracy Komisji Rewizyjnej: zakres przeprowadzenia kontroli, zwoływanie posiedzeń, podejmowanie uchwał, prowadzenie dokumentacji z posiedzeń. Regulamin jest uchwalany przez Walne Zebranie Członków, zmiany do regulaminu Przewodniczący Komisji zgłasza do Zarządu LGD, który przedstawia do zatwierdzenia zmiany Walnemu Zebraniu.
5. **Regulamin Pracy Biura**- reguluje pracę biura, zakres działania i kompetencji pracowników, określono sposób pomiaru jakości udzielanego doradztwa. Zmiany w regulaminie biura dokonywane są przez Zarząd na podstawie wniosków zgłaszanych przez Dyrektora biura lub członków Zarządu. Każdego roku dokonuje się analizy pracy biura, która jest również podstawą do wprowadzenia zmian usprawniających pracę biura.

Wszystkie dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD znajdują się na stronie internetowej www.lgdpartnerstwoizerskie.pl w zakładce „Regulaminy/Statut/Procedury”. Każdy z członków otrzymuje komplet dokumentów regulujących funkcjonowanie wraz z uzupełnieniami, które wynikają z dostosowania dokumentów do wdrażanych programów, podjęcia innych działań przez stowarzyszenie zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

4.8.5 Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych w opracowanie i realizację LSR oraz standardy wiedzy i kompetencji określone dla LGD

Struktura Biura LGD Partnerstwo Izerskie przedstawiona została na Rysunku 2 i opisana poniżej.

Rysunek 4.1 Struktura Biura LGD

Źródło: opracowanie własne LGD Partnerstwo Izerskie

Osoby zaangażowane w realizację LSR posiadają długoletnie doświadczenie w realizacji dokumentów strategicznych mających wpływ na rzetelne wdrożenie LSR.

Dyrektor Biura – Zarządzanie, realizacja zadań określonych Statutem, gospodarka finansowa i kadrowa, wykonywanie zadań wynikających z realizacji PROW 2014-2020, informowanie beneficjentów, organizowanie sprawnego funkcjonowania Biura i obsługi beneficjentów oraz mieszkańców obszaru LGD. Pracuje od 2008r. w Biurze LGD, (Prezes Zarządu LGD) wykształcenie wyższe, posiada doświadczenie w realizacji podejścia LEADER od Pilotażowego Programu LEADER+ Schemat I i II oraz Osi IV LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2007-2013, przygotowania dokumentów strategicznych (Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich; Lokalnej Strategii Rozwoju 2008 z perspektywą 2015). Opracowuje wspólnie z zespołem i pracownikami Lokalną Strategię Rozwoju do wyboru na lata 2016-2023.

Główny Księgowy – Gospodarka finansowa i kadrowa, realizacja założeń budżetowych LGD, wykształcenie wyższe ekonomiczne, kursy z zakresu rachunkowości, doświadczenie pracy w biurze rachunkowym pozwoliło na zdobycie

wiedzy z zakresu prowadzenia ksiąg rachunkowych, certyfikat DIODO, bardzo dobra znajomość spraw kadrowych, współpraca z sektorem społecznym, szkolenia z zakresu przygotowywania dokumentów strategicznych.

Referent ds. administracyjnych– Obsługa sekretariatu LGD, przygotowywanie udziału w targach, konferencjach, szkoleniach i innych wydarzeniach promujących LGD, doradztwo dla beneficjentów mierzone kartą doradcą, planowanie i koordynowanie przedsięwzięć w ramach PROW, realizowanie postanowień administratora bezpieczeństwa informacji, wykształcenie średnie ekonomiczne, staż pracy w obsłudze sekretariatu i sprawach administracyjnych, certyfikat DIODO, znajomość spraw kadrowych, szkolenie z zakresu animacji, koordynator projektu „Wiosek tematycznych”, szkolenie z zakładania organizacji pozarządowych, współpraca z sektorem społecznym, logistyka organizacji wydarzeń kulturalnych na obszarze LGD, współpraca przy redagowaniu kwartalnika „ECHA IZERSKIE”, szkolenie z wdrażania dokumentów strategicznych.

Specjalista ds. promocji i informacji –przygotowywanie i udział w targach, konferencjach, szkoleniach, współpraca z prasą lokalną i mediami, prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych związanych z realizacją LSR, aktywizowanie mieszkańców do udziału w realizacji LSR, rekrutacja beneficjentów na szkolenia, spotkania, seminaria, wykształcenie wyższe, asystent koordynatora projektu „Stop bierności – postaw na aktywność! (w projekcie partnerskim), koordynator w projekcie „Wiosek tematycznych”, animator lokalny, współpraca z sektorem społecznym, szkolenie z wdrażania dokumentów strategicznych, obsługa komputera, redagowanie strony internetowej.

Specjalista ds. projektowych –wykonywanie zadań wynikających z realizacji PROW 2014- 2020, udzielanie informacji, wykształcenie wyższe, obsługa Rady Programowej, elektronicznej aplikacji do oceny projektów, prowadzenie dokumentacji wyboru operacji do dofinansowania, archiwizacja dokumentów Rady Programowej oraz dokumentów beneficjentów, animator lokalny, szkolenia z wdrażania dokumentów strategicznych, doradztwo dla beneficjentów mierzone kartą doradcą.

Specjalista ds. projektowych– wykształcenie wyższe, obsługa Zarządu, Walnego Zebrania, Komisji Rewizyjnej, prowadzenie dokumentacji z posiedzeń organów stowarzyszenia, przygotowanie dokumentacji na Walne Zebranie Członków, logistyczne przygotowanie spotkań, szkoleń, wyjazdów studyjnych, archiwizacja dokumentów, współpraca z mediami, doradztwo dla beneficjentów mierzone kartą doradczą.

Koordinator ds. projektowych –koordynacja i realizacja projektów w LGD, przygotowywanie, organizacja spotkań, szkoleń, działania informacyjne, aktywizowanie mieszkańców w realizację LSR,wykształcenie wyższe, współkoordynator projektów współpracy, znajomość języka niemieckiego, uczestnictwo w targach poza obszarem LGD z przygotowaniem logistycznym, współpraca z rękodzielnikami i producentami produktów lokalnych, prowadzenie portali społecznościowych Facebook, Twitter, doradztwo dla beneficjentówmierzone kartą doradczą, koordynacja lokalnych wydarzeń, targów na obszarze LGD oraz regionalnych i ponad regionalnych, doradztwo projektowe.

Doradztwo świadczone jest bezpośrednio, telefonicznie lub za pośrednictwem Internetu (e mail). Efektywność doradztwa określa umiejętności i wiedzę nabytą przez korzystających i jest mierzona stopą efektywności doradztwa, którą określona dla dwóch grup korzystających: korzystający ogółem i korzystający aplikujący o wsparcie. Narzędziem do mierzenia doradztwa jest imienna karta doradczą dla 5 obszarów doradczych. Regulamin Biura określa zasady funkcjonowania, ramowy zakres działania i organizacji, uprawnienia Dyrektora, zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników oraz metody oceny efektywności świadczonego doradztwa wraz z kartą doradczą.

Członkowie Zarządu posiadają doświadczenie i ukończone szkolenia, z wdrażania dokumentów strategicznych, realizowali Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Oś IV LEADER. Członkowie Zarządu uczestniczyli czynnie, w pracach wdrożeniowych, promocyjnych na obszarze LGD. Przedstawiony schemat organizacyjny przedstawia stanowiska pracy w Biurze LGD. Opis stanowisk oraz pracę biura reguluje Regulamin Biura.

Pytanie badawcze: Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?

Podczas przeprowadzonych badań współpracę między partnerami oceniono jako bardzo dobrą. Z jednej strony LGD daje partnerom nowe możliwości finansowe na projekty, inwestycje, z drugiej strony, umożliwia budowanie relacji różnych aktorów działających na obszarze. Pojawiła się nawet konkluzja, że gdyby nie istniało LGD, nie byłoby takiej współpracy między tak różnymi podmiotami. Uczestnicy badań podkreślali również, że dzięki partnerstwu możliwy jest lepszy rozwój gospodarczy regionu czy wsparcie dla lokalnych organizacji pozarządowych. Uczestnicy wskazywali, że ten model wspiera też aktywność mieszkańców – pobudza ich do współdziałania na rzecz dobra ogółu, nawet małe projekty infrastrukturalne (np. plac zabaw) jednoczą społeczność lokalną.

Kolejnym ważnym aspektem jest spostrzeżenie, że LGD pomaga budować zaufanie między partnerami. Kolejne udane wspólne projekty wzmacniają to zaufanie i gotowość do rozwijania współpracy. Dzięki wspólnym działaniom partnerzy zyskują wiarygodność, co może też procentować w realizacji projektów między tymi podmiotami także poza partnerstwem.

Uczestnicy badań zwracali również uwagę na aspekt współpracy między organizacjami a gminami, który również jest efektem działalności LGD. Przykładem takiej współpracy już poza strukturami i finansami z LGD są umowy gmin z organizacjami pozarządowymi dotyczące na przykład utrzymania małej infrastruktury (np. placu zabaw, który wymaga napraw, przeglądów). Czasami też organizacje pozarządowe lub grupy nieformalne zgłaszają się z jakimś problemem do gminy, wskazują, jak dany problem rozwiązać, a gminy przekazują na to środki.

Dużą wartością są znajomości, które się pojawiły w ramach partnerstwa, dzięki temu pojawiają się też lepsze pomysły na działania, ponieważ możliwa jest wymiana wiedzy i doświadczeń, wzajemne inspirowanie się. LGD skupia ludzi, „którzy czują sprawę”, są zaangażowani i zależy im na rozwoju regionu. LGD uznawana jest za instytucję sprawdzoną, posiadającą wiedzę na temat regionu, mieszkańcy wiedzą, że mogą się do niej zwrócić z pomysłem lub poprosić o pomoc. Doceniana jest rola LGD w animowaniu kontaktów między partnerami, rozwijaniu współpracy między nimi. Pojawiły się głosy, że bez LEADERA i LGD

współpracy by nie było lub byłoby o nią trudniej. Jakość współpracy przekłada się również na możliwości optymalnej realizacji strategii rozwoju.

Ankietowani beneficjenci generalnie zgodzili się co do następujących stwierdzeń: „Znam cele i założenie LSR”, „LGD dostarcza kompletnej i rzetelnej wiedzy potrzebnej do rozwiązania problemu”, „Pracownicy biura LGD w razie problemów szybko reagują i służą wsparciem”, „LGD jest otwarte na współpracę z innymi podmiotami”, „Działalność LGD jest potrzebna”, „Bez LGD obszar rozwijałby się gorzej”, „Widzę na obszarze gminy inwestycje i działania finansowane ze środków UE”, „Dzięki działalności LGD obszar (gmina) jest bardziej znany w okolicy”, „Poprzez LSR mieszkańcy mogą mieć realny wpływ na to co dzieje się w ich najbliższym otoczeniu”, „LSR odpowiada realnym potrzebom obszaru”.

Pozostałe twierdzenia również uzyskały wysoką liczbę pozytywnych odpowiedzi, ale pojawiły się przy nich odmienne odpowiedzi, które mogłyby wskazywać pewne obszary do poprawy. W przypadku stwierdzenia „Jestem poinformowany/a o aktualnych działaniach LGD” 92,6% ankietowanych zgodziło się z nim, ale 7,4% odpowiedziało na nie negatywnie. Przy stwierdzeniu „LGD pyta mieszkańców o ich potrzeby i konsultuje kierunki rozwoju obszaru, na którym działa” 79,6% ankietowanych odpowiedziało pozytywnie, 3,7% - negatywnie, natomiast 16,7% wybrało odpowiedź „Trudno powiedzieć”. Ze stwierdzeniem „Dzięki LGD mieszkańcy są bardziej skłonni do podejmowania działań przedsiębiorczych” zgodziło się 87% ankietowanych, 3,7% nie zgodziło się z nim, 9,3% odpowiedziało „Trudno powiedzieć”. Ostatnie stwierdzenie „Mieszkańcy chcą, aby działania zrealizowane w ramach LSR były kontynuowane” również zebrало pozytywną odpowiedź od 88,9% ankietowanych, 11,1% wskazało „Trudno powiedzieć”.

W odpowiedzi na pytanie badawcze należy jednoznacznie stwierdzić, że sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR. Uczestnicy prowadzonych badań zwracali uwagę, że LGD to nie tylko dodatkowe środki na rozwój obszaru ale również forum wymiany wiedzy i doświadczeń, platforma do nawiązywania kontaktów pomiędzy podmiotami z różnych sektorów oraz ważny aktor lokalny, choćby w aspekcie aktywizacji społecznej. Takie patrzenie na LGD świadczy o dobrze rozwiniętym

partnerstwie lokalnym, świadomym swoich zadań oraz możliwości.

Podczas badań nie pojawiły się głosy o konfliktach w ramach LGD czy trudności w podejmowaniu decyzji podczas walnych zebrań oraz w ramach pozostałych ważnych ciał statutowych, tj. Zarządu oraz Rady.

Pytanie badawcze: Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?

Sukces lub porażka operacyjna we wdrażaniu LSR w dużej mierze zależały od działalności biura LGD oraz jego efektów. Warto podkreślić, że samo LGD dokonywało systematycznej wewnętrznej ewaluacji zarówno dot.: oceny trafności i przydatności oraz doboru sposobu prezentowania informacji oraz zainteresowania uczestnictwem w działaniach „Stowarzyszenia LGD- Partnerstwo Izerskie”, jakości pracy pracowników biura oraz organów LGD, czy badania zadowolenia Beneficjenta określające jakość i przydatność szkoleń.

Analiza raportów z tych badań jednoznacznie pokazuje wysoką ocenę funkcjonowania LGD w badanych aspektach. Pewne informacje pozyskać można również z sprawozdań rocznych gdzie pojawia się również informacja o przeprowadzonych kontrolach. „Stowarzyszenie LGD- Partnerstwo Izerskie” w 2018 roku miało kontrolę Państwowej Inspekcji Pracy, w 2020 oraz 2021 roku Izby Administracji Skarbowej we Wrocławiu. W ramach tych kontroli nie stwierdzono uchybień. Sprawozdania roczne z działalności LGD dają również wgląd w dane statystyczne.

PODDZIAŁANIE 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji				
Nazwa wskaźnika	Dezagregacja	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	-	Produkt	Osobodzień	183
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Ogółem	Produkt	Sztuka	760
	Osoby fizyczne	Produkt	Sztuka	658

	Instytucje	Produkt	Sztuka	102
	Liczba podmiotów, które złożyły wniosek o przyznanie pomocy	Produkt	Sztuka	280
	Liczba podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	Rezultat	Sztuka	158

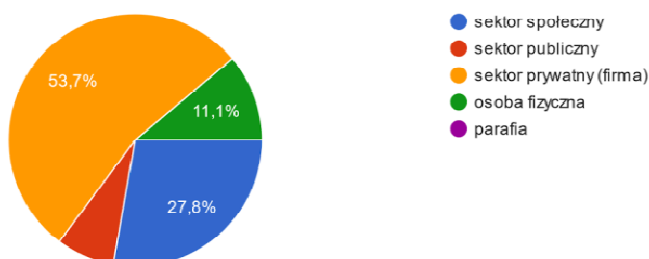
Tabela 4.4Wskaźniki obowiązkowe – poddziałanie 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Powyższe dane pokazują, że zarówno pracownicy oraz członkowie organów LGD podnosili swoją wiedzę i kompetencje oraz, że w bardzo szerokim zakresie świadczona była pomoc doradcza, szczególnie dla osób fizycznych zainteresowanych podejmowaniem działalności gospodarczej. Wspomniane powyżej działania z zakresu ewaluacji wewnętrznej pokazały wysoką ocenę jakości świadczonego doradztwa.

Na potrzeby niniejszego raportu przeprowadzono również badania ankietowe wśród beneficjentów. O naborze wniosków w LGD respondenci najczęściej dowiadywali się (pytanie wielokrotnego wyboru) ze strony internetowej LGD (57,4%), 27,8% respondentów czerpało tę wiedzę z bezpośrednich kontaktów z członkami LGD, 25,9% od innych osób, a 24,1% z maila wysłanego przez LGD. Pozostałe źródła informacji podane w kafeterii mają zdecydowanie mniej wskazań: 11% - z materiałów drukowanych i 1,9% dla mediów tradycyjnych oraz Facebooka.

Jaki rodzaj podmiotu Pan/Pani reprezentuje?
54 odpowiedzi

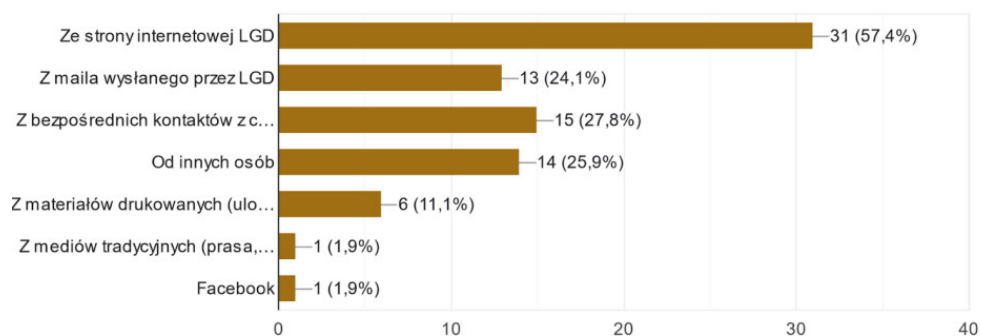

Wykres 4.3Reprezentacja sektorów beneficjentów biorących udział w badaniach ankietowych

Źródło: Opracowanie własne

Skąd dowiedział/a się Pan/Pani o naborze wniosków w LGD?

54 odpowiedzi

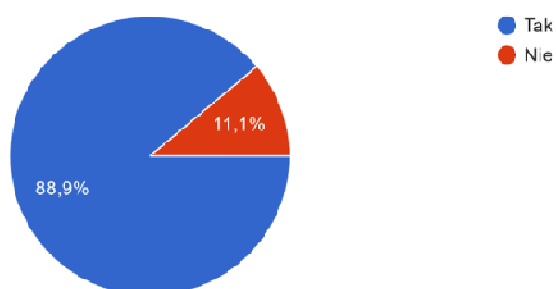
Wykres 4.4 Źródła informacji o naborze wniosków w LGD

Źródło: Opracowanie własne

Ze wsparcia LGD na etapie składania wniosku skorzystała większość ankietowanych, a udzielone wsparcie oceniane jest przez ankietowanych pozytywnie. Na etapie składania wniosku 11,1% ankietowanych nie korzystało ze wsparcia ze strony LGD (88,9% korzystało z wsparcia). Zdecydowana większość ankietowanych (93,8%), którzy skorzystali z tej opcji, ocenia to wsparcie bardzo dobrze, natomiast 6,2% dobrze.

Czy na etapie składania wniosku korzystał/a Pan/Pani z jakiejś formy wsparcia ze strony LGD?

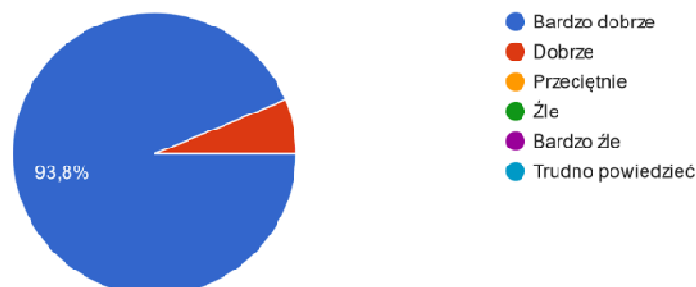
54 odpowiedzi

Wykres 4.5 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie składania wniosków

Źródło: Opracowanie własne

Jak ocenia Pan/Pani wsparcie udzielone przez LGD na etapie składania wniosku?

48 odpowiedzi

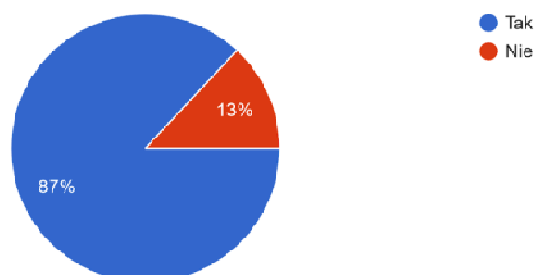
Wykres 4.6Ocena wsparcia LGD na etapie składania wniosków

Źródło: Opracowanie własne

Na etapie realizacji lub rozliczania projektu zdecydowana większość beneficjentów korzystała ze wsparcia ze strony LGD (87%). Zdecydowana większość tych ankietowanych, którzy korzystali ze wsparcia, korzystała z tej pomocy na obu etapach: ponad 87% na etapie realizacji i 70% na etapie rozliczania. Wsparcie to jest oceniane bardzo dobrze (92,5%) lub dobrze (7,5%).

Czy na etapie realizacji lub rozliczania projektu korzystał/a Pan/Pani z jakiejś formy wsparcia ze strony LGD?

46 odpowiedzi

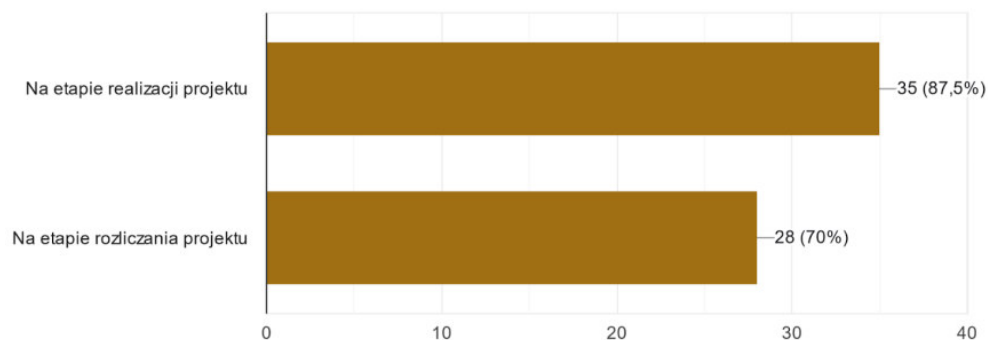

Wykres 4.7Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie realizacji i rozliczania wniosków

Źródło: Opracowanie własne

Na jakim etapie korzystał/a Pan/Pani ze wsparcia LGD?

40 odpowiedzi

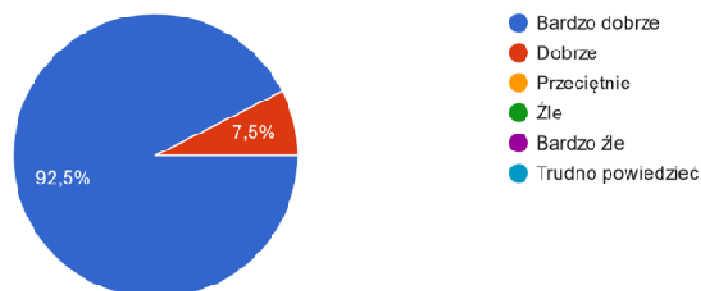

Wykres 4.8 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie realizacji i rozliczania wniosków

Źródło: Opracowanie własne

Jak ocenia Pan/Pani wsparcie udzielone przez LGD na etapie realizacji bądź rozliczania projektu?

40 odpowiedzi

Wykres 4.9 Ocena wsparcia LGD na etapie realizacji bądź rozliczania wniosków

Źródło: Opracowanie własne

Widać więc, że wsparcie doradcze ze strony biura LGD oceniane jest jednoznacznie pozytywnie.

Podczas badań jakościowych uczestnicy stwierdzili, że ani Rada, ani Zarząd, ani członkowie nie mają żadnych krytycznych uwag do pracy biura. Podkreślano, że takich uwag nie ma również ze strony beneficjentów. Uczestnicy nie słyszeli w terenie żadnych skarg na pracowników biura. Pracownicy biura opisywani są jako pomocni, dostępni, czasami pomoc

wychodzi poza zakres obowiązków. Biuro LGD oferuje duże wsparcie w wymiarze formalno-prawnym, w kwestiach administracyjnych przy wypełnianiu wniosków, pomaga beneficjentom w przygotowaniu jak najlepszych wniosków. Jedna z respondentek mówiła, że zawsze pracownicy biura potrafiły ją wesprzeć (także emocjonalnie) w trudnych momentach aplikowania i rozliczania – niektóre etapy były dla niej szczególnie stresujące, twierdzi, że oszczędziła wiele czasu i trudu dzięki temu wsparciu. Uczestnicy wywiadów nie wskazali rzeczy, które należałoby poprawić lub zmienić w działalności biura.

Skuteczność działań biura LGD jest bardzo dobra, co potwierdzają przeprowadzone badania oraz ewaluacja wewnętrzna LGD. Działania podejmowane przez biuro zostały ocenione jednoznacznie pozytywnie przez mieszkańców, beneficjentów oraz członków organów LGD. Badania wykazało, że najlepszymi źródłami informacji o działaniach LGD i PROW 2014-2020 są Internet (szczególnie strona LGD), lokalna prasa m.in. „Echa Izerskie”, Urzędy Gmin i znajomi.

Pytanie badawcze: Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Uczestnicy prowadzonych badań jednoznacznie stwierdzili, że nie ma konieczności wprowadzania zmian w działaniach by skuteczniej realizować cele LSR. Obecne działania biura LGD i ich efektywność pozwalają ocenić, że proces skutecznego wdrażania LSR realizowany jest prawidłowo.

4.9 Obszar badawczy: Ocena procesu wdrażania

Proces wdrażania LSR stanowi jeden z najważniejszych aspektów oceny podczas prowadzonej ewaluacji. Aspekt ten oceniany może być zarówno w wymiarze jakościowym jak i ilościowym.

Pytanie badawcze: Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?

W odpowiedzi na to pytanie najlepiej posłużyć się danymi dotyczącymi finansowej realizacji celów oraz przedsięwzięć z sprawozdania z realizacji LSR zaktualizowanymi na koniec maja 2022 roku.

Cele ogólne				Cele szczegółowe			
Nazwa	Budżet w LSR [euro]	Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]	Nazwa	Budżet w LSR [euro]	Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]
Obszar Partnerstwa Izerskiego rozwinięty gospodarczo	3 268 382,64	2 295 170,59	70,22%	Obszar o rozwiniętej przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby z zachowaniem zasad ochrony środowiska	3 268 382,64	2 295 170,59	70,22%
Lokalne społeczności aktywnie współpracujące i utożsamiające się z Partnerstwem Izerskim	2 062 617,36	1 647 959,11	79,90%	Przyjazna przestrzeń publiczna pobudzająca aktywność społeczeństwa Partnerstwa Izerskiego	1 907 288,24	1 492 629,99	78,26%
				Ochrona lokalnych zasobów	89 654,83	89 654,83	100,00%
				Promocja regionu i jego walorów	119 391,95	65 674,29	55,01%

Tabela 4.5 Stopień realizacji finansowej celów ogólnych i celów szczegółowych

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Przedsięwzięcia						
Nazwa	Program / fundusz	Budżet w LSR [euro]	Pomoc przyznana		Pomoc wypłacona	
			Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]	Realizacja budżetu [euro]	Realizacja budżetu [%]
Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych z uwzględnieniem osób z grup defaworyzowanych	EFRROW	1 925 406,59	1 358 055,42	70,53%	1 244 736,81	64,65%
Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, podnoszenie kompetencji osób biorących udział w tworzeniu i rozwijaniu podmiotów gospodarczych	EFRROW	1 232 188,13	826 327,25	67,06%	460 695,67	37,39%
Tworzenie inkubatorów przetwórstwa lokalnego	EFRROW	110 787,92	110 787,92	100,00%	41 254,54	37,24%
Aktywizacja i integracja społeczności lokalnej	EFRROW	65 618,66	65 618,66	100,00%	65 618,66	100,00%
Aktywizacja i integracja społeczności lokalnej	EFRROW	69 455,80	69 455,80	100,00%	69 455,80	100,00%
Aktywizacja i integracja społeczności lokalnej	EFRROW	5 000,00	0,00	0,00%	0,00	0,00%
Aktywizacja i integracja społeczności lokalnej	EFRROW	20 019,75	13 885,35	69,36%	0	0,00%
Współpraca i partnerstwo w oparciu o lokalne zasoby	EFRROW	14 622,95	2 354,14	16,10%	0	0,00%
Dobro wspólne źródłem aktywizacji społeczności lokalnej	EFRROW	1 499 505,72	1 089 847,47	72,68%	1 037 752,07	69,21%
Dobro wspólne źródłem aktywizacji społeczności lokalnej	EFRROW	203 594,89	203 594,89	100,00%	203 594,89	100,00%
Dobro wspólne źródłem aktywizacji społeczności lokalnej	EFRROW	64 113,17	64 113,17	100,00%	23 592	36,80%
Dobro wspólne źródłem aktywizacji społeczności lokalnej	EFRROW	99 139,64	99 139,64	100,00%	0,00	0,00%
Działania administracyjno- informacyjne prowadzone przez biuro LGD	EFRROW	804 220	804 220	100,00%	587 648,99	73,07%
Wspieranie ochrony środowiska poprzez inicjatywy proekologiczne i chroniące lokalne zasoby	EFRROW	89 654,83	89 654,83	100,00%	89 654,83	100,00%
Tworzenie i rozwijanie oferty regionu w oparciu o lokalne zasoby	EFRROW	54 721,70	54 721,70	100,00%	19 955,01	36,47%

Tworzenie i rozwijanie oferty regionu w oparciu o lokalne zasoby	EFROW	53 717,66	1 816	3,38%	0	0,00%
Tworzenie i rozwijanie oferty regionu w oparciu o lokalne zasoby	EFROW	10 952,59	10 952,59	100,00%	3 999,25	36,51%

Tabela 4.6 Stopień realizacji finansowej przedsięwzięć

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Generalnie uznać można, że realizacja finansowa LSR przebiega w zadowalający sposób. Na tym etapie wdrażania realizacja celów ogólnych na poziomie co najmniej 70% jest zadowalająca. Na pewno należy większą uwagę poświęcić tym celom szczegółowym oraz przedsięwzięciom, których stopień realizacji odbiega od pozostałych, szczególnie, że dotyczy to również przedsięwzięć bezpośrednio związanych z głównymi kierunkami rozwoju wskazanymi w LSR – np. rozwój oferty w oparciu o zasoby lokalne.

Przyjrzyjmy się danym dotyczącym stopnia rzeczowej realizacji celów oraz przedsięwzięć w LSR oraz rzeczowej realizacji wskaźników obowiązkowych w zakresie PROW 2014 – 2020:

Przyjrzyjmy się jak wygląda stopień realizacji wskaźników rezultatu:

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Kod wskaźnika (dotyczy EFROW)	Jednostka miary	Stan początkowy	Stan docelowy	Realizacja (%)
Obszar Partnerstwa Izerskiego rozwinięty gospodarczo	Obszar o rozwiniętej przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby z zachowaniem zasad ochrony środowiska	liczba utworzonych miejsc pracy	1.3	sztuka	0	105	125,70%
		liczba osób które skorzystały z nowych miejsc noclegowych w ciągu roku	2.7	osoba	0	180	100,00%

		Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych rocznie	1.11	sztuka	0	5	0
Lokalne społeczności aktywnie współpracujące i utożsamiające się z Partnerstwem Izerskim	Przyjazna przestrzeń publiczna pobudzająca aktywność społeczeństwa Partnerstwa Izerskiego	liczba odbiorców działań aktywizacyjnych		osoba	0	550	91%
		liczba projektów skierowanych do grup docelowych	3.4	sztuka	0	2	50%
		liczba osób korzystających i odwiedzających obiekty społeczno-kulturalne, sportowo-rekreacyjne i miejsca związane z dziedzictwem kulturowym,		osoba	0	5000	100%
		liczba osób które otrzymały wsparcie po poprzednim doradztwie w biurze LGD		osoba	0	50	149%
		liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		osoba	0	400	100%
		liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		%	0	70	100%
		liczba osób poinformowanych o działaniach PROW 2014-2020		osoba	0	200000	100%
		liczba odwiedzin strony internetowej LGD	4.5	sztuka	699560	2000000	169%
		liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby kulturowe	3.3	sztuka	0	1	0

	Ochrona lokalnych zasobów	liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby turystyczne	3.3	sztuka	0	1	100%
		liczba udostępnionych obiektów		sztuka	0	3	100,00%
	Promocja regionu i jego walorów	Liczba osób poinformowanych o regionie		osoba	0	300 000	100%

Tabela 4.7 Stopień realizacji wskaźników rezultatu

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Z powyższego zestawienia widać, że stopień realizacji większości wskaźników należy uznać za bardzo wysoki. Jedynie dwa z wskazanych wskaźników mają stopień realizacji 0%, co jest wynikiem stosunkowo późnego rozpoczęcia wyboru czy realizacji operacji oraz projektów współpracy, które odpowiedzialne są za dane do adekwatnego wskaźnika.

Przyjrzyjmy się jak wygląda stopień realizacji wskaźników produktu:

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Kod wskaźnika (dotyczy EFRROW)	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
							U	P
Obszar Partnerstwa Izerskiego rozwinięty gospodarczo	Obszar o rozwiniętej przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby z zachowaniem zasad ochrony środowiska	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych z uwzględnieniem osób z grup defaworyzowanych	liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	1.1	sztuka	80	75,00%	51,25%
			liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	2.13	sztuka	30	100%	100%
			liczba nowych miejsc noclegowych	2.6	sztuka	35	100%	100%
		Rozwój istniejących podmiotów gospodarczych, podnoszenie kompetencji osób biorących udział w tworzeniu i rozwijaniu podmiotów gospodarczych	liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	1.2	sztuka	23	73,91%	21,74%
			liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	2.13	sztuka	10	100%	40%
			liczba nowych inkubatorów (centrów) przetwórstwa lokalnego	1.9	sztuka	1	100%	0%
			Tworzenie inkubatorów przetwórstwa lokalnego					
współpracują ce i utożsamiając	publiczna pobudzająca aktywność społeczeństw	Aktywizacja i integracja społeczności lokalnej	liczba podmiotów wspartych w ramach operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	2.11	sztuka	24	100%	100%

			liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	2.10	0	25	100%	100%
			liczba przygotowanych projektów współpracy	3.1	sztuka	1	100%	0%
			w tym projekt międzyregionalny	3.1	sztuka	1	100%	0
			w tym projekt międzynarodowy	3.1	sztuka	1	0	0
		Współpraca i Partnerstwo w oparciu o lokalne zasoby	liczba LGD uczestniczących w projekcie współpracy		sztuka	4	100%	0
		Dobro wspólne źródłem aktywizacji społeczności lokalnej	liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2.4	sztuka	46	60,86%	47,83%
			liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2.5	sztuka	2	100%	100%
			liczba nowych miejsc noclegowych	2.6	sztuka	16	100%	100%
			długość wybudowanych lub przebudowanych ścieżek rowerowych i szlaków turystycznych	2.8	kilometry	0,8	100%	100%
			liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	2.9	sztuka	6	100%	100,00%
			liczba zrealizowanych projektów współpracy	3.2	sztuka	1	100%	0

	Ochrona lokalnych zasobów		liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2.4	sztuka	14	100%	0%	
		Działania administracyjno-informacyjne prowadzone przez biuro LGD	liczba osobodni-szkoleń dla pracowników i organów LGD	4.1	osobodzień	150	122%	0	
			liczba podmiotów którym udzielono indywidualnego doradztwa	4.2	sztuka	250	304%	0	
			liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	4.3	sztuka	36	86%	0	
			liczba ogłoszeń w lokalnych mediach dotyczące naborów i szkoleń		sztuka	10	100%	100%	
			nakład materiałów informacyjnych		sztuka	20000	100,00%	100%	
			nakład gazety Echa Izerskie		sztuka	126000	76%	0,00%	
			liczba badań ewaluacyjnych		sztuka	2	50%	0	
			Wspieranie ochrony środowiska poprzez inicjatywy proekologiczne i chroniące lokalne zasoby	liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2.5	sztuka	3	100%	100%
		Promocja regionu i jego walorów	Tworzenie i rozwijanie oferty regionu w oparciu o lokalne zasoby	liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	2.10	sztuka	14	100%	0%
			Tworzenie i rozwijanie oferty regionu w	liczba zrealizowanych projektów współpracy	3.2	sztuka	2	50%	0

		oparcu o lokalne zasoby						
		Tworzenie i rozwijanie oferty regionu w oparciu o lokalne zasoby	liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	2.10	sztuka	1	100%	0

Tabela 4.8 Stopień realizacji wskaźników produktu

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Stopień realizacji wskaźników produktu również jest na bardzo wysokim poziomie, szczególnie patrząc na dane dotyczące wskaźników dla działań, na które zawarta została umowa. Należy więc monitorować czy na etapie realizacji i rozliczenia danych operacji również utrzymany zostanie taki poziom wskaźników.

Realizacja Wskaźników obowiązkowych PROW:

PODDZIAŁANIE 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność								
Nazwa wskaźnika	Wskaźnik realizowany (TAK/NIE)	Kod wskaźnika	Dezagregacja	Kod wskaźnika	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja	
							U	P
Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego	Tak	1.1	Ogółem	1.1	Produkt	Sztuka	55	44

przedsiębiorstwa			Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	1.1.1	Produkt	Sztuka	0	0
			Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	1.1.2	Produkt	Sztuka	0	0
			Osoby powyżej 50 roku życia	1.1.3	Produkt	Sztuka	5	4
			Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	1.1.4	Produkt	Sztuka	5	5
			Mężczyźni	1.1.5	Produkt	Sztuka	27	22
			Kobiety	1.1.6	Produkt	Sztuka	28	22
Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Tak	1.2	-	-	Produkt	Sztuka	16	6
Liczba utworzonych miejsc pracy	Tak	1.3	Ogółem	1.3	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	132	72
			Kobiety	1.3.1	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	53	23

			Mężczyźni	1.3.2	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	79	49
			Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	1.3.3	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	0	0
			Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	1.3.4	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	1	1
			Osoby powyżej 50 roku życia	1.3.5	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	1	0
			Osoby młode do ukończenia 25 roku życia	1.3.6	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	7	6
Liczba utrzymanych miejsc pracy	nie	1.4	Ogółem	1.4	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	X	-
			Kobiety	1.4.1	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	X	-

			Mężczyźni	1.4.2	Rezultat	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	X	-
Liczba sieci w zakresie usług turystycznych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	Nie	1.5	-	-	Produkt	Sztuka	X	-
Liczba podmiotów w ramach sieci w zakresie usług turystycznych		1.6	-	-	Produkt	Sztuka	X	-
Liczba sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	Nie	1.7	-	-	Produkt	Sztuka	X	-
Liczba podmiotów w ramach sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR		1.8	-	-	Produkt	Sztuka	X	-
Liczba nowych inkubatorów (centrów) przetwórstwa lokalnego	Tak	1.9	-	-	Produkt	Sztuka	1	0
Liczba zmodernizowanych inkubatorów (centrów) przetwórstwa lokalnego	Nie	1.10	-	-	Produkt	Sztuka	X	-
Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych rocznie	Tak	1.11	-	-	Rezultat	Sztuka	1	0

Długość wybudowanych lub przebudowanych dróg	nie	1.12	Ogółem	1.12	Produkt	Kilometr	X	-
			Drogi wybudowane	1.12.1	Produkt	Kilometr	X	-
			Drogi przebudowane	1.12.2	Produkt	Kilometr	X	-
Liczba osób korzystających z nowej lub przebudowanej infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	Nie	1.13	-	-	Rezultat	Osoba	X	-
Liczba godzin pracy wolontariuszy zaangażowanych w realizację operacji		1.14	-	-	Rezultat	Osoba	X	-

**PODDZIAŁANIE 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
oraz**

PODDZIAŁANIE 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania

Nazwa wskaźnika	Wskaźnik realizowany (TAK/NIE)	Kod wskaźnika	Dezagregacja	Kod wskaźnika	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)	
							U	P
Liczba szkoleń	nie	2.1	-	-	Produkt	Sztuka	X	-
Liczba osób przeszkolonych		2.2	-	-	Rezultat	Osoba	X	-
Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań		2.3	-	-	Rezultat	Osoba	X	

Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	tak	2.4	Ogółem	2.4	Produkt	Sztuka	42	36
			Obiekty noclegowe	2.4.1	Produkt	Sztuka	0	0
			Obiekty gastronomiczne	2.4.2	Produkt	Sztuka	0	0
			Obiekty sportowe/rekreacyjne	2.4.3	Produkt	Sztuka	42	36
Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	tak	2.5	Ogółem	2.5	Produkt	Sztuka	2	2
			Obiekty noclegowe	2.5.1	Produkt	Sztuka	1	1
			Obiekty gastronomiczne	2.5.2	Produkt	Sztuka	0	0
			Obiekty sportowe/rekreacyjne	2.5.3	Produkt	Sztuka	1	1
Liczba nowych miejsc noclegowych	tak	2.6	-	-	Produkt	Sztuka	16	16
Liczba osób, które skorzystały z nowych miejsc noclegowych w ciągu roku w nowych lub przebudowanych obiektach turystycznych		2.7	-	-	Rezultat	Osoba	0	0
Długość wybudowanych lub przebudowanych ścieżek rowerowych	tak	2.8	Ogółem	2.8	Produkt	Kilometr	0,8	0,8

i szlaków turystycznych			Ścieżki rowerowe	2.8.1	Produkt	Kilometr	0,8	0,8
			Szlaki turystyczne	2.8.2	Produkt	Kilometr	X	-
Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	tak	2.9	-	-	Produkt	Sztuka	6	6
Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	tak	2.10	-	-	Produkt	Sztuka	25	25
Liczba podmiotów wspartych w ramach operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	tak	2.11	-	-	Produkt	Sztuka	39	39
Liczba wydarzeń / imprez	nie	2.12	-	-	Produkt	Sztuka	X	-
Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	tak	2.13	-	-	Produkt	Sztuka	40	40

PODDZIAŁANIE 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania

Nazwa wskaźnika	Wskaźnik realizowany (TAK/NIE)	Kod wskaźnika	Dezagregacja	Kod wskaźnika	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)	
							U	P
Liczba przygotowanych projektów współpracy	tak	3.1	Ogółem	3.1	Produkt	Sztuka	1	0

			Projekty międzyregionalne	3.1.1	Produkt	Sztuka	1	0
			Projekty międzynarodowe	3.1.2	Produkt	Sztuka	0	0
Liczba zrealizowanych projektów współpracy	tak	3.2	Ogółem	3.2	Produkt	Sztuka	1	0
			Projekty międzyregionalne	3.2.1	Produkt	Sztuka	1	0
			Projekty międzynarodowe	3.2.2	Produkt	Sztuka	0	0
Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby	tak	3.3	Ogółem	3.3	Rezultat	Sztuka	1	0
			Zasoby przyrodnicze	3.3.1	Rezultat	Sztuka	X	X
			Zasoby kulturowe	3.3.2	Rezultat	Sztuka	1	0
			Zasoby historyczne	3.3.3	Rezultat	Sztuka	X	X
			Zasoby turystyczne	3.3.4	Rezultat	Sztuka	1	0
			Produkty lokalne	3.3.5	Rezultat	Sztuka	X	X
Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	tak	3.4	Ogółem	3.4	Rezultat	Sztuka	1	0

	Przedsiębiorcy	3.4.1	Rezultat	Sztuka	X	0
	Osoby niepełnosprawne – posiadające orzeczenie o niepełnosprawności	3.4.2	Rezultat	Sztuka	X	0
	Osoby bezrobotne – zarejestrowane w urzędzie pracy	3.4.3	Rezultat	Sztuka	0	0
	Osoby powyżej 50 roku życia	3.4.4	Rezultat	Sztuka	0	0
	Osoby młode od 18 do ukończenia 25 lat	3.4.5	Rezultat	Sztuka	0	0
	Młodzież	3.4.6	Rezultat	Sztuka	0	0
	Kobiety	3.4.7	Rezultat	Sztuka	0	0
	Imigranci	3.4.8	Rezultat	Sztuka	0	0
	Turyści	3.4.9	Rezultat	Sztuka	0	0
	LGD	3.4.10	Rezultat	Sztuka	0	0
	Organizacje pozarządowe	3.4.11	Rezultat	Sztuka	0	0

		Liderzy lokalni	3.4.12	Rezultat	Sztuka	0	0
		Rolnicy	3.4.13	Rezultat	Sztuka	0	0

PODDZIAŁANIE 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji

Nazwa wskaźnika	Kod wskaźnika	Dezagregacja	Kod wskaźnika	Rodzaj wskaźnika	Jednostka miary	Realizacja (w jednostce miary)
Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	4.1	-	-	Produkt	Osobodzień	183
Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	4.2	Ogółem	4.2	Produkt	Sztuka	760
		Osoby fizyczne	4.2.1	Produkt	Sztuka	658
		Instytucje	4.2.2	Produkt	Sztuka	102
		Liczba podmiotów, które złożyły wniosek o przyznanie pomocy	4.2.3	Produkt	Sztuka	280
		Liczba podmiotów, które zawarły umowę o przyznaniu pomocy	4.2.4	Rezultat	Sztuka	158
Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	4.3	-	-	Produkt	Sztuka	31

Liczba konferencji / targów / prezentacji (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD	4.4	-	-	Produkt	Sztuka	-
Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	4.5	-	-	Rezultat	Sztuka	3 378 208

Liczba złożonych wniosków o przyznanie pomocy w ramach prowadzonych naborów	Ogółem	Sztuka	368
	Wnioski zgodne z LSR	Sztuka	367
	Wnioski wybrane przez LGD	Sztuka	252

Tabela 4.9 Stopień realizacji wskaźników obowiązkowych PROW

Źródło: Opracowanie własne LGD na potrzeby sprawozdania rocznego z realizacji LSR

Konieczność monitorowania wskaźników obowiązkowych PROW, a szczególnie ich dezagregacja do danych szczegółowych pozwala na całościowe, pod kątem ilościowym, przyjrzenie się efektom wdrażania LSR w kontekście choćby rozwoju infrastruktury turystycznej czy rekreacyjnej oraz przyjrzeniu się efektom wsparcia przedstawicieli grup defaworyzowanych, a także pokazać ilościowe efekty zaangażowania biura w działania animacyjne, promocyjne czy doradcze. Większość tych wskaźników obrazuje dużą aktywność i efektywność wdrażania LSR oraz pracy biura LGD.

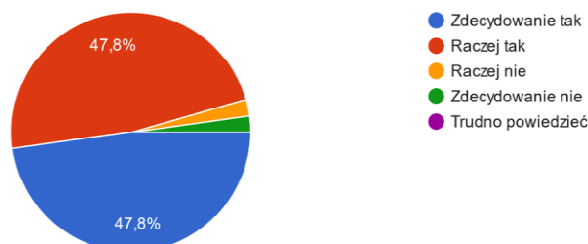
Pytanie badawcze: Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?

Procedury naboru i wyboru operacji LGD określiło w **Regulaminie Rady Programowej**-Kompetencje Rady Programowej określone zostały w Statucie Rozdziale 4§ 25, pkt.5. oraz Regulaminie Pracy Rady Programowej, która odpowiedzialna jest za wybór operacji oraz limity dofinansowania ze środków pozostających w dyspozycji LGD zgodnie z Ustawą z dnia 20 lutego 2015r. o rozwoju lokalnym z udziałem społeczności, a w szczególności Regulaminu Rady Programowej, który określa skład Rady, procedurę wyboru członków Rady, sposób oceny wniosków, przebieg posiedzenia, procedurę wyłączenia członków od udziału w wyborze, sposób dokumentowania posiedzeń Rady Programowej, procedurę przejrzystego wyboru operacji, określenie kwoty wsparcia, zasady wynagradzania członków Rady Programowej, wybór operacji poprzez elektroniczny program oceny, ocenę papierową w przypadku decyzji innej niż elektroniczna, ujawnianie konfliktu interesu przed posiedzeniem Rady oraz w trakcie głosowań odnotowany będzie w rejestrze korzyści Członków Rady Programowej.

Aktualizacja regulaminu następuje po zgłoszeniu zmian przez Członków Rady. Zmiany w Regulaminie zatwierdzone są przez Walne Zebranie, Przewodniczący Rady Programowej przedkłada zmiany z uzasadnieniem, za pośrednictwem Zarządu na Walnym Zebraniu.

O ocenę procedur zapytano w badaniach ankietowych beneficjentów. Procedury wyboru projektów zostały ocenione jako zdecydowanie przejrzyste i przyjazne przez 47,8% ankietowanych, tyle samo badanych oceniło je jako raczej przejrzyste i przyjazne, 4,4% ankietowanych oceniają je jako nieprzejrzyste i nieprzyjazne.

Wracając do procesu aplikowania: czy procedury wyboru projektów były dla Pana/Pani wystarczająco przejrzyste i przyjazne?
46 odpowiedzi

Wykres 4.10Ocena procedur wyboru przez beneficjentów

Źródło: Opracowanie własne

W ramach przeprowadzonych badań jakościowych zdaniem uczestników, niektórzy beneficjenci narzekają, że jest zbyt dużo tych procedur, że jest konieczność przygotowywania tak szczegółowych wniosków, ale też trzymania się niektórych procedur (np. konieczność ogłaszania przetargów w niektórych projektach). Z drugiej strony uczestnicy twierdzą, że choć procedury mogą być trudne dla niektórych wnioskodawców, LGD służy profesjonalną pomocą i można się zawsze po nią zwrócić. Pojawiły się głosy, że niektórym wnioskodawcom brakuje podstawowych kompetencji przy wypełnianiu wniosków, więc część z nich zleca ich pisanie innym komercyjnym podmiotom.

Zauważono również, że Urząd Marszałkowski jest bardziej skłonny działać na korzyść beneficjenta i ocenianego wniosku, niż ufać Radzie w jej ocenie. Przykładowo członkowie Rady znają zgłaszających wnioski, czasami widzą, że „pomysł na biznes jest nierealny, naciągany lub niezbyt innowacyjny” i Rada jest skłonna odrzucić taki wniosek, natomiast formalnie i proceduralnie dla Urzędu wszystko jest w porządku.

Generalnie z wnioskami i projektami najlepiej radzą sobie samorządy, ponieważ są doświadczone, mają odpowiednich specjalistów. Dokuczliwy dla beneficjentów jest brak „poważniejszego zaliczkowania projektów”, większe zaliczki dawałyby większe możliwości działania.

Procedury naboru, wyboru i realizacji projektów należy uznać raczej za przyjazne dla beneficjentów, szczególnie tych z doświadczeniem w pozyskiwaniu środków. Z jednej strony jest to wynikiem wieloletnich już doświadczeń LGD oraz beneficjentów z realizacją projektów ze środków zewnętrznych, w tym PROW, a co za tym idzie znajomością procedur realizacji projektów. A z drugiej strony jest to wynik wysokiej jakości pomocy doradczej biura LGD na etapie tworzenia i realizacji projektów przez beneficjentów.

Pytanie badawcze: Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?

Docelowe kryteria wyboru operacji w ramach LSR są następujące:

DZIAŁANIE PROW 2014-2020	● Uruchamianie działalności gospodarczej
---------------------------------	--

W RAMACH WDRAŻANIA LSR* (Właściwe podkreślić)		<ul style="list-style-type: none"> ● Tworzenie inkubatorów przetwórstwa lokalnego ● Rozwijanie działalności gospodarczej
Lp.	Nazwa kryterium:	Waga kryterium
1.	<p><i>Operacja dotyczy działalności gospodarczej z wykorzystaniem lokalnych zasobów</i></p> <p>(w tym zasoby krajoznawczo-przyrodnicze, historyczne, rzeczowe, surowcowe, z wyłączeniem zasobów ludzkich i aktywów pieniężnych. W analizie SWOT zwrócono uwagę na niski stopień wykorzystania lokalnych zasobów obszaru.)</p> <p>6 pkt – bezpośredni związek operacji z lokalnymi zasobami</p> <p>3 pkt – pośredni związek operacji z lokalnymi zasobami</p> <p>0 pkt – brak związku operacji z lokalnymi zasobami</p>	2
2.	<p><i>Realizacja operacji spowoduje utworzenie miejsc pracy w przeliczeniu na pełen etat średniorocznie</i></p> <p>Preferowane projekty generujące jak najwięcej nowych miejsc pracy. Dodatkowe punkty mogą uzyskać w tym kryterium tzw. samozatrudnieni jeśli utworzą w ramach działalności gospodarczej objętej wnioskiem dodatkowe miejsce/miejsca pracy dla innej osoby/osób poza wymaganym w programie minimum:</p> <p>9 pkt – 3 miejsca pracy</p> <p>6 pkt – 2 miejsca pracy</p> <p>3 pkt – 1 miejsce pracy</p> <p>0 pkt – 0 miejsc pracy</p>	2
3	<p><i>Czy wnioskodawca jest osobą z grupy defaworyzowanej lub tworzy miejsce pracy dla w/w grupy (długotrwale bezrobotni, osoby 50+, osoby w wieku 18-35 lat, oraz kobiety)</i></p> <p>(W analizie SWOT wskazano na wysoki stopień bezrobocia oraz niewystarczającą ilość miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym)</p> <p>3 pkt – tak</p> <p>0 pkt – nie</p>	2
4	<p><i>Operacja ma charakter innowacyjny:</i></p> <p>(Preferowane będą operacje wprowadzające ciekawe, nowatorskie usługi, produkty, modele organizacji nie stosowanych na skalę danego obszaru)</p> <p>9 pkt – rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze LGD</p> <p>6 pkt – rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze Gminy</p> <p>3 pkt – rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze miejscowości</p> <p>0 pkt – rozwiązanie nie posiada cech innowacyjności</p>	3
5	<p><i>Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu</i></p> <p>(Preferowane projektu uwzględniające rozwiązania sprzyjające ochronie środowiska lub klimatu. Bezpośredni związek musi zostać ujęty w biznesplanie</p>	3

	<p>np.: instalacja solarów, pomp ciepła, oczyszczalni itp. Pośredni to np.: wykorzystywanie materiałów ekologicznych, energooszczędnych itp.)</p> <p>6 pkt – zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie Środowiska i klimatu bezpośrednio, które przyjęto w ramach realizacji/ kosztów projektu</p> <p>3 pkt – zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie Środowiska i klimatu pośrednio, które przyjęto w ramach realizacji/ kosztów projektu</p> <p>0 pkt – obojętny wpływ na środowisko i klimat</p>	
6	<p><i>Udział wkładu własnego w realizację operacji</i></p> <p>(Preferowane będą projekty zapewniające wyższy niż minimalny poziom wkładu własnego wnioskodawcy. Z punktu widzenia LSR większy wkład własny oznacza większą ilość środków i większą ilość punktów do zrealizowania)</p> <p>9 pkt – jest większy o 30 % od wymaganego</p> <p>6 pkt – jest większy o 20 % od wymaganego</p> <p>3 pkt – jest większy o 10 % od wymaganego</p> <p>0 pkt – jest równy wymaganiom</p>	1
7	<p><i>Wniosek jest kompletny, Biznesplan jest racjonalny i realny,</i></p> <p>(Opisu projektu, przemyślany i przekonujący plan działań, wykonalność projektu, realne i mierzalne produkty, rezultaty i spodziewane efekty projektu. Projekt powinien posiadać wszystkie załączniki, pozwolenia itp. Preferowane będą projekty, których strategia marketingowa będzie zawierała pełną analizę takich aspektów jak wielkość i specyfikę rynku, docelowych odbiorców, klientów strategicznych, politykę cenową, rynek docelowy, konkurencję, udział w rynku, prognozowaną wielkość sprzedaży, a ich charakterystyka pozwoli przedsiębiorcy określić udział jego firmy na rynku oraz wyznaczyć jego pozycję w warunkach konkurencji, będzie optymalna i realna do realizacji).</p> <p>3 pkt – tak</p> <p>0 pkt – nie</p>	1
8	<p><i>Beneficjent korzystał z doradztwa i/lub uczestniczył w szkoleniu w ramach danego naboru w wyznaczonym terminie</i></p> <p>(Preferowane będą projekty złożone przez beneficjentów którzy, co najmniej raz korzystali z doradztwa w biurze i/lub uczestniczyli w szkoleniu w ramach danego naboru, w czasie określonym w ogłoszeniu)</p> <p>3 pkt – tak</p> <p>0 pkt – nie</p>	1
9	<p><i>Operacja będzie realizowana w miejscowości zamieszkałej przez nie więcej niż 5 000 mieszkańców</i></p>	2

	(Preferowane będą projekty realizowane w miejscowości zamieszkałej przez nie więcej niż 5 000 mieszkańców) 3 pkt – tak 0 pkt – nie	
10	<i>Wnioskodawca jest zameldowany na obszarze LGD/ posiada firmę lub oddział minimum 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku o przyznanie pomocy do LGD.</i> (Preferowane będą projekty realizowane przez osoby/firmy zamieszkałe/działające na obszarze LGD minimum nieprzerwalnie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku o przyznanie pomocy do LGD) 3 pkt – tak 0 pkt – nie	2
11	<i>Beneficjent operacji- Kryterium dotyczy tylko naboru na Tworzenie inkubatorów przetwórstwa lokalnego</i> (Inkubator przetwórstwa lokalnego nie jest nastawiony na generowanie zysków, ma służyć mieszkańcom, KGW, NGO, itp. Zastosowane kryterium ma umożliwić realizację zadania przez organizacje pozarządowe – LSR analiza SWOT wnioski. 3 pkt – NGO 0 pkt – Pozostali beneficjenci	3

DZIAŁANIE PROW 2014-2020 W RAMACH WDRAŻANIA LSR		<ul style="list-style-type: none"> ● Zachowanie dziedzictwa lokalnego ● Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej
Lp.	Nazwa Kryterium oceny, wyjaśnienie tego kryterium oraz skala punktowa	Waga kryterium
1	<i>Operacja ma charakter innowacyjny:</i> <ul style="list-style-type: none"> ● wdrożeniu nowatorskiego (nieistniejącego dotąd na rynku) pomysłu, ● wprowadzeniu rozwiązania z zastosowaniem technologicznie nowych lub istotnie ulepszonych metod renowacji, w tym również metod proekologicznych, z zakresu technologii czy budownictwa (wynika z opisu projektu inwestycji) 9 pkt – rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze LGD 6 pkt – rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze Gminy 3 pkt – rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze miejscowości 0 pkt – rozwiązanie nie posiada cech innowacyjności	3
2	<i>Operacje przyczyniające się do wykorzystania niżej wymienionych obszarów otrzymują po 3 pkt. za każdy:</i> - walory przyrodniczo-krajobrazowe (tworzy zespół elementów przyrodniczo-krajobrazowych będących przedmiotem zainteresowania turysty)	2

	<p>- <i>dziedzictwo historyczno-kulturowe (obiekty o znaczeniu historycznym, kulturowym z obszaru LSR)</i></p> <p>- aktywność społeczna i gospodarność (pobudzająca aktywność społeczną oraz projekty angażujące mieszkańców uwzględniające praktyczne i ekonomiczne rozwiązania.)</p> <p>(W analizie SWOT zwrócono uwagę na niski stopień wykorzystania walorów turystycznych, przyrodniczych i kulturowych)</p> <p>9 pkt – operacja przyczyni się do szerszego wykorzystania trzech z powyższych obszarów, 6 pkt – operacja przyczyni się do szerszego wykorzystania dwóch z powyższych obszarów, 3 pkt – operacja przyczyni się do szerszego wykorzystania jednego z powyższych obszarów, 0 pkt – operacja nie przyczyni się do wykorzystania żadnego z powyższych obszarów,</p>	
3	<p><i>Operacja służy jak największej liczbie mieszkańców</i></p> <p>(W analizie SWOT wskazano na potrzebę pobudzenia aktywności mieszkańców w obszarze wsparcia, na którym realizowany będzie projekt))</p> <p>6 pkt – mieszkańcy obszaru LSR</p> <p>3 pkt – mieszkańcy Gminy</p> <p>0 pkt – mieszkańcy 1 miejscowości</p>	2
4	<p><i>Beneficjent operacji</i></p> <p>(Gminy i inne podmioty sektora publicznego posiadają zarówno środki jak i doświadczenie w realizacji projektów realizowanych z udziałem środków pozabudżetowych. Zastosowanie kryterium ma za zadanie zachęcić, ale przede wszystkim umożliwić realizację innym beneficjentom, np. organizacjom pozarządowym – co jest postulowane we wnioskach płynących z analizy SWOT)</p> <p>3 pkt – Pozostali beneficjenci</p> <p>0 pkt – Gmina lub instytucja sektora publicznego</p>	1
5	<p><i>Zrozumiałość, przejrzystość i kompletność opisu projektu</i></p> <p>(Opisu projektu, przemyślany i przekonujący plan działań, wykonalność projektu, realne i mierzalne produkty, rezultaty i spodziewane efekty projektu. Projekt powinien posiadać wszystkie załączniki, pozwolenia itp.)</p> <p>3 pkt – tak</p> <p>0 pkt – nie</p>	1
6	<p><i>Realizacja operacji przyczyni się do zwiększenia aktywności społecznej i wzmocnienia więzi z miejscem zamieszkania.</i></p> <p>(Preferowane projekty aktywizujące lokalną społeczność oraz integrującą mieszkańców – integracja między społeczną. Ważny będzie opis sposobu użytkowania powstałej infrastruktury/obiektu tj. zaplanowane wydarzenia, imprezy zwłaszcza z udziałem lokalnych organizacji pozarządowych, grup społecznych, grup</p>	2

	inicjatywnych itp.) 3 pkt – tak 0 pkt – nie	
7	<i>Beneficjent korzystał z doradztwa i/lub uczestniczył w szkoleniu w ramach danego naboru</i> (Preferowane będą projekty złożone przez beneficjentów którzy, co najmniej raz korzystali z doradztwa w biurze i/lub uczestniczyli w szkoleniu w ramach danego naboru, w czasie określonym w ogłoszeniu) 3 pkt – tak 0 pkt – nie	1
8	<i>Operacja będzie realizowana w miejscowości zamieszkałej przez nie więcej niż 5 000 mieszkańców</i> (Preferowane będą projekty realizowane w miejscowości zamieszkałej przez nie więcej niż 5 000 mieszkańców) 3 pkt – tak 0 pkt – nie	2

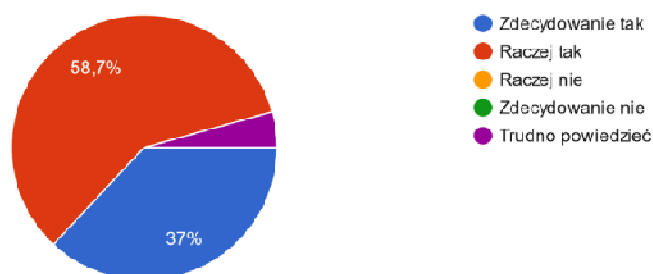
Tabela 4.10 Kryteria wyboru operacji

Źródło: Opracowanie własne

W opinii ankietowanych beneficjentów przyjęte kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (zdecydowanie tak – 35% i raczej tak – 58,7%), 4,3% wskazało odpowiedź „trudno powiedzieć”. W podobny sposób ankietowani odpowiedzieli na pytanie o to, czy kryteria były jednoznaczne i obiektywne: odpowiednio – 39,1%, 58,7%, 2,2%. W pytaniu otwartym dotyczącym tego, co należałoby zmienić w kryteriach wyboru następnej edycji LSR, nie pojawiła się żadna propozycja zmiany.

Czy Pana/Pani zdaniem przyjęte kryteria pozwalają na wybór najlepszych projektów?

46 odpowiedzi

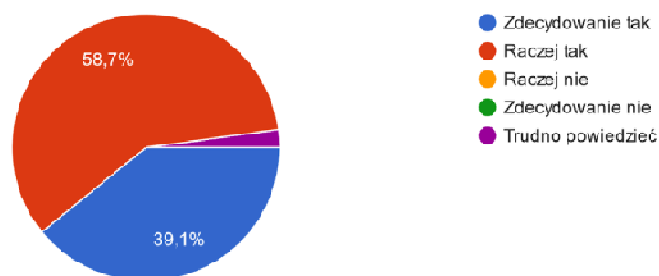

Wykres 4.11 Ocena kryteriów wyboru pod kątem wpływu na wybór najlepszych projektów

Źródło: Opracowanie własne

Czy Pana/Pani zdaniem kryteria były jednoznaczne i obiektywne?

46 odpowiedzi

Wykres 4.12 Ocena kryteriów wyboru pod kątem jednoznaczności i obiektywności

Źródło: Opracowanie własne

Uczestnicy badań jakościowych określili kryteria i procedury jako jasno sprecyzowane oraz konkretne. Jeśli dla części wnioskodawców pewne kwestie są niejasne to biuro pomoże w ich interpretacji. Zdaniem respondentów kryteria się sprawdzają, w poprzednim okresie finansowania były one słabiej dopracowane, obecnie jest dużo lepiej. Podczas badań ujawniły się „problematyczne” kryteria, były to: Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu i innowacyjność. Jeśli miałyby być one stosowane w następnym okresie programowania to należy je doprecyzować i określić jednoznaczny sposób oceny.

W zgodnej opinii respondentów kryteria generalnie pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR). Za takim stwierdzeniem przemawia również fakt, że system kryteriów skonstruowany został tak, aby uwzględniać różne aspekty, istotne z punktu widzenia spójności z celami LSR. Po pierwsze, preferowane są operacje bazujące na lokalnych zasobach, realizowane w mniejszych miejscowościach dla większej liczby mieszkańców. Odzwierciedla to podejście oddolne oparte o endogeniczne zasoby, w tym aktywność mieszkańców i skupione na obszarach wiejskich. Po drugie, w przypadku operacji dotyczących rozwoju przedsiębiorczości preferowane były operacje tworzące

większą liczbę miejsc pracy oraz skierowane do grup defaworyzowanych. Po trzecie, część kryteriów dotyczy aspektu jakości przygotowywanych wniosków czy korzystania z doradztwa, co pozwala zwiększyć prawdopodobieństwo, że w ramach naboru składane będą wnioski kompletne, dobrze przemyślane i przygotowane do realizacji.

W rekomendacjach warto zwrócić uwagę na „problematyczne” kryteria: Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu oraz innowacyjność. Jeśli miałyby być one stosowane w następnym okresie programowania to należy je doprecyzować i określić jednoznaczny sposób oceny.

Pytanie badawcze: Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

System i stopień osiągnięcia postępu rzeczowego w ramach wskaźników rezultatu i produktu przedstawiony został na początku rozważań w ramach tego obszaru badawczego. Warto podkreślić, że system ten obejmuje zarówno wskaźniki, które LGD wybrało na etapie tworzenia LSR oraz wskaźniki obowiązkowe dla PROW. Patrząc na poprzednie perspektywy finansowe, w których wspierane było podejście LEADER to należy uznać, że w perspektywie 2014 – 2020 przyjęty przez LGD system wskaźników jest najbardziej ustandaryzowany, rozbudowany i szczegółowy w porównaniu do poprzednich perspektyw.

Należy więc uznać, że przyjęty w LSR system wskaźników dostarcza wszystkie potrzebne informacje, które pozwalają na określenie skuteczności interwencyjnej strategii. Wskaźniki są zgodne z Wytycznymi nr 5/3/2017 dotyczącymi monitoringu i ewaluacji.

4.10 Obszar badawczy: Wartość dodana podejścia LEADER

Podejście lub też metoda LEADER opiera się na 7 konkretnych cechach i zależy od tego, czy wszystkie one będą obecne i stosowane razem. Owe 7 cech definiuje podejście LEADER jako metodologię i stanowi o jego odrębności od zwykłego programu finansowania.

1. Podejście oddolne

Podejście oddolne stanowi istotę podejścia LEADER. W myśl metody LEADER lokalni mieszkańcy są najlepszymi ekspertami w dziedzinie kierowania rozwojem ich

terytorium. Takie oddolne podejście umożliwia społeczności lokalnej oraz miejscowym podmiotom wspieranie określania ścieżki rozwoju obszaru, która jest zgodna z ich potrzebami, oczekiwaniami i planami.

2. Podejście oparte na obszarze

Koncepcje LEADER i rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność opierają się na nowatorskim sposobie działania: łączą trzy elementy obszaru lokalnego, partnerstwo oraz strategię rozwoju w ramach jednego podejścia. Obszar ten stanowi podstawę rozwoju lokalnego partnerstwa i strategii, tworząc pozytywną wizję rezultatów, które można osiągnąć przy wsparciu aktywnego sojuszu lokalnych zainteresowanych stron. W "podejściu opartym na obszarze" finansowanie programowe ukierunkowane jest na priorytety obszaru jako całości, a nie na konkretne projekty lub grupy projektów (co odróżnia je od "podejścia opartego na projektach").

Obszar ten zwykle obejmuje małe, jednorodne, spójne społecznie i funkcjonalnie terytorium, które często charakteryzuje się wspólnymi tradycjami, lokalną tożsamością, poczuciem przynależności lub wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami. Skoncentrowanie się na takim obszarze umożliwia partnerstwu lokalnemu współpracę w celu zidentyfikowania i działania w kontekście lokalnych atutów, wyzwań oraz możliwości, mobilizując wewnętrzny potencjał i zasoby obszaru.

3. Lokalne partnerstwo

Lokalne partnerstwa na rzecz rozwoju obszarów działają poprzez specjalny i uporządkowany mechanizm zarządzania — w przypadku LEADER nosi on nazwę Lokalnej Grupy Działania (LGD). Zaangażowanie w partnerstwo oznacza, że ludzie, którzy wcześniej byli biernymi "beneficjentami" polityki, stają się aktywnymi partnerami i napędzają rozwój swoich obszarów. Takie podejście jest cechą charakterystyczną rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

4. Zintegrowana strategia wielosektorowa

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie wspólnych przepisów (UE nr 1303/2013) metodę CLLD należy stosować za pośrednictwem zintegrowanych i wielosektorowych lokalnych strategii rozwoju opartych na obszarach. Taki sposób działania jest cechą

poszczególnych generacji podejścia LEADER, która odróżnia je od tradycyjnej odgórnej sektorowej polityki rolnej.

5. Budowanie sieci

Budowanie sieci jest jednym z centralnych elementów podejścia LEADER oraz sposobu jego funkcjonowania. LGD jest siecią lokalnych partnerów, która poprzez swoją strategię i działania promuje powiązania między lokalnymi podmiotami oraz innymi członkami łańcucha rozwoju. Korzyści wynikające z budowania sieci w ramach LEADER wykraczają daleko poza lokalny horyzont.

6. Innowacyjność

Dążenie do innowacji pozostaje jednym z najbardziej ekscytujących, przełomowych, a jednocześnie wymagających aspektów podejścia LEADER. Poszukiwanie i wspieranie nowych oraz innowacyjnych sposobów rozwiązywania lokalnych problemów lub wykorzystywania okazji było od samego początku kluczowym elementem LEADER. Innowacje mają zastosowanie zarówno do podejmowanych kroków, wspieranych rodzajów działalności, opracowywanych produktów lub usług itp., jak i sposobów działania. W początkowym okresie swojego istnienia podejście LEADER samo w sobie było innowacją.

7. Współpraca

Współpraca międzyterytorialna i międzynarodowa nadaje szerszy wymiar rozwojowi lokalnemu na obszarach wiejskich. Współpraca wykracza poza tworzenie sieci, angażując mieszkańców i Lokalne Grupy Działania w dążenie wraz z innymi podmiotami do wspólnego zrealizowania projektu.

Pytanie badawcze: Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?

Analizując wyniki badań można jednoznacznie stwierdzić, że działalność LGD wpływa pozytywnie na takie aspekty, jak poprawa komunikacji pomiędzy aktorami, budowanie powiązań pomiędzy nimi czy sieciowanie. Podczas przeprowadzonych wywiadów respondenci wielokrotnie zwracali uwagę na takie aspekty, jak: poprawa przepływu

informacji i doświadczeń pomiędzy samorządami, inicjowanie współpracy pomiędzy samorządami a organizacjami pozarządowymi czy animowanie i wspieranie aktywnych grup społecznych, organizacji i współpracy pomiędzy nimi. Największe wyzwanie stanowi wciąż aktywniejsze włączenie do działań w ramach LGD szerszej grupy przedstawicieli sektora gospodarczego. Pomocne powinny być tu działania w zakresie rozwoju marki lokalnej.

Pytanie badawcze: Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?

W odczuciu respondentów stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystany. Zwracano uwagę na takie aspekty, jak: rozwój lokalnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, wsparcie o aktywizację organizacji pozarządowych, czy finansowanie tworzenia nowych i rozwoju istniejących działalności gospodarczych, także w branżach turystycznych oraz okołoturystycznych.

Pośród ankietowanych beneficjentów „Zdecydowanie dobrze” lub „Dobrze” ocenione zostały następujące rodzaje działań LGD: rozwój infrastruktury turystycznej, kulturalnej, społecznej (96,2%); wsparcie dla osób zakładających firmy (92,6%); promocja obszaru (92,6%), wspieranie działań lokalnych organizacji pozarządowych, promocja produktu i marki lokalnej i wsparcie działań na rzecz ochrony klimatu (87%).

LGD zaktywizowało również działania na rzecz rozwoju marki lokalnej i sieciowanie lokalnych producentów i usługodawców oraz tworzenia lokalnej oferty turystycznej. Wraz z uwarunkowaniami wynikającymi z pandemicznych ograniczeń czy z ataku Federacji Rosyjskiej na Ukrainę wzrasta trend turystyczny spędzania czasu wolnego bliżej miejsca zamieszkania i bardziej w filozofii „slow”. Może to być szansa na jeszcze lepsze wykorzystanie potencjału obszaru „Partnerstwa Izerskiego”.

Jako wartość dodaną działalności LGD oraz wykorzystania potencjału rozwojowego warto wskazać realizowane projekty z innych środków niż PROW. W roku 2017 LGD zrealizowała projekt transgraniczny z Programu INTEREG polska-saksońska „Transfer wiedzy – Klimat” LGD było partnerem projektu, przygotowywało logistycznie spotkania dla Chrześcijańskiego Stowarzyszenia CSB. W roku 2019 realizowano projekt transgraniczny z Programu INTEREG polska-saksońska „Razem i dla siebie dla turystyki wiejskiej w euroregionie Nysa”. LGD było

partnerem projektu, przygotowywało logistycznie spotkania dla Chrześcijańskiego Stowarzyszenia CSB oraz realizowało wspólnie „Izerskie Klimaty Izerskie Bogactwa”, Dożynki w Giebułtowie, w wydarzeniach brały udział stowarzyszenia z Saksonii, prezentując swoją działalność. LGD uczestniczyło w Dożynkach Krajowych w Bornie w Saksonii.

Kolejnym realizowanym projektem ze stroną saksońską był projekt „Transfer wiedzy w Euroregionie Nysa,Rolnictwo 4,0”, w ramach którego zorganizowana została wymiana doświadczeń dla rolników z obszaru działania LGD, były to wyjazdy studyjne, konferencje, szkolenia. Kolejny projekt pod tytułem „Edukacja w celu zachowania starych saksońskich i polskich odmian owoców w regionie przygranicznym” dofinansowany w ramach działań INTEREG Polska-Saksonia 2014-2020 został wybrany do dofinansowania, umowa została podpisana w miesiącu czerwcu 2019r. LGD uczestniczyło w międzynarodowych dniach pomologów w Bad Muskau, w czasie którego pomolodzy z Polski i Niemiec oznakowali odmiany drzew owocowych wykorzystując do tego celu owoce. Projekt był realizowany do 2021r. Powstały 3 sady modelowe, w których posadzone zostały stare odmiany drzew owocowych pozyskiwane zrazy do rozmnażania, będą służyły wszystkim, którzy będą chcieli mieć w swoich ogrodach drzewa owocowe, odmiany mające już ponad 30 lat.

W 2020 roku rozpoczęto realizację projektu „CIS przepustką do godnego życia” w ramach regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 Os priorytetowa 9 włączenie społeczne; 9.1. Aktywna integracja. Celem projektu jest utworzenie Centrum Integracji Społecznej dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z niepełnosprawnościami, bezrobotnych. W ramach projektu zostaną opracowane ścieżki reintegracji społeczno-zawodowej, warsztaty prowadzone z psychologami, terapeutami, wyposażenie CIS, szkolenia zawodowe. LGD jest Partnerem natomiast Liderem projektu jest Fundacja Św. Krzysztofa z Lwówka Śląskiego.

Na promocję obszaru należy spojrzeć w dwóch wymiarach. W wymiarze lokalnym dzięki zastosowanym narzędziom komunikacyjnym LGD nie miała problemu z dotarciem do potencjalnych beneficjentów, organizowaniem lokalnych wydarzeń czy promocją swojej aktywności. Natomiast w miarę rozwoju bardziej zróżnicowanej oferty turystycznej warto zintensyfikować działania promujące ją poza obszarem LGD. Dobrym miejscem na taką

promocję może być Świeradów – Zdrój stanowiący najbardziej rozpoznawalną destynację turystyczną na obszarze.

Pytanie badawcze: Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?

Na to pytanie również należy odpowiedzieć twierdząco. Szczególnie odpowiedni dobór lokalnych kryteriów wyboru operacji przyczynił się do wyboru projektów spójnych z potencjałem rozwojowym obszaru. Szczególnie kryteria „Operacja dotyczy działalności gospodarczej z wykorzystaniem lokalnych zasobów” oraz „Operacje przyczyniające się do wykorzystania walorów lokalnych (walory przyrodniczo – krajobrazowe, dziedzictwo historyczno – kulturowe oraz aktywność społeczna i gospodarcza)” miały bezpośredni wpływ na wybór w większości przypadków projektów przyczyniających się do wzmocnienia potencjału rozwoju obszaru. Dodatkowo warto zwrócić uwagę, że przyjęte dla celów i przedsięwzięć wskaźniki rezultatów oraz produktów, w które wpisać musiała się każda operacja, również w dużej części skonstruowane są tak aby wnioskodawcy w ramach realizacji swoich projektów przyczyniali się do wzmocnienia potencjału rozwojowego obszaru.

Pytanie badawcze: Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Tematem wiodącym strategii jest rozwój w oparciu o lokalne zasoby, w tym potencjał turystyczny. W ramach wdrażania LSR zrealizowano inwestycje: 0,8 km ścieżki rowerowej, pracom konserwatorskim lub restauratorskim poddano 6 zabytków, wsparto jeden obiekt noclegowy, utworzono 51 nowych miejsc noclegowych oraz utworzono lub przebudowano 43 obiekty sportowe i rekreacyjne, w tym na potrzeby turystów. Również zrealizowane 4 projekty grantowe, 2 projekty współpracy oraz 1 operacja własna były komplementarne względem siebie oraz tematu wiodącego.

Uprawniona jest więc teza, że inwestycje przeprowadzone w ramach LSR są komplementarne wobec siebie oraz względem tematu wiodącego określonego w LSR.

V. Podsumowanie zawierające wnioski i rekomendacje

W poprzedniej części szczegółowo przyjrzelśmy się obszarom badawczym, pytaniom badawczym oraz odpowiedzią jakie na nie pojawiły się w trakcie procesu badawczego.

W tej części raportu skupimy się na płynących z badań wnioskach oraz rekomendacjach jakie z tych wniosków płyną. Wnioski oraz rekomendacje podzielone będą na ewaluowane obszary badawcze.

1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Wnioski:

- Obecny stopień osiągnięcia wskaźników oddziaływania w znacznym stopniu przekracza plan na 2023 rok.

Rekomendacje:

- Należy przygotować narzędzia do weryfikacji wskaźnika oddziaływania, który ma być badany za pomocą ankiet.

- Należy utrzymać dynamikę wykorzystania środków finansowych w ramach wdrażania LSR.

2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Wnioski:

- Wdrażanie LSR przez LGD miała bardzo pozytywny wpływ na rozwój kapitału społecznego, poprzez wspieranie i aktywizację lokalnych organizacji, wsparcie ich rozwoju organizacyjnego i finansowego oraz podnoszenie kompetencji zarówno organizacji oraz liderów lokalnych.

- Zaowocowało to większą integracją mieszkańców wokół realizowanych przez organizacje działań.

- Również w ramach samego funkcjonowania LGD widać wzrost zaufania oraz współpracy pomiędzy członkami reprezentującymi różne sektory.

Rekomendacje:

- Należy kontynuować obecny model wspierania kapitału społecznego.

- W ramach finansowania LGD powinny być wspierane i wybierane projekty, które są długofalowe (nie na kilka miesięcy, ale np. na rok-dwa), żeby wspierać ciągłość działań, a nie jednorazowe akcje.
- Należy pomyśleć o wsparciu organizacji w zakresie pozyskiwania środków na wkład własny.
- Ważne jest również wsparcie kompetencyjne, szczególnie dla starszych osób, które nie mają doświadczenia (np. w pisaniu wniosków, kwestiach prawnych, administracyjnych, księgowości), mogłyby to robić lokalne urzędy i LGD.

3. Przedsiębiorczość

Wnioski:

- Wsparcie przewidziano głównie dla branż kluczowych, z punktu widzenia priorytetów tematycznych w ramach LSR.
- Beneficjentom oferowano wsparcie zarówno na etapie identyfikacji pomysłów, przygotowaniu wniosków oraz ich realizacji i rozliczenia. Wsparcie to została bardzo pozytywnie ocenione.
- Niestabnące w kolejnych latach wdrażania zainteresowanie środkami na rozwój przedsiębiorczości, szczególnie na podejmowanie działalności, świadczy o dobrych efektach pracy LGD.

Rekomendacje:

- Należy utrzymać wsparcie dla przedsiębiorców, ze szczególnym uwzględnieniem wytwórców i producentów lokalnych.
- Dalej należy wspierać branżę turystyczną, szczególnie poza Świeradowem – Zdrój, wsparcie mniejszych miejscowości.
- W przypadku planowania środków na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w latach 2021 – 2027 warto przemyśleć kwestię sposobu i wielkości wsparcia na zidentyfikowane branże kluczowe oraz na pozostałe branże. System ten powinien być jednoznaczny i zrozumiały dla potencjalnych beneficjentów. Należy również wspierać firmy, które zajmują się lub wpisują się w działalność ekologiczną i wpływają na rozwój infrastruktury ekologicznej (rowery elektryczne, punkty ładowania aut, turystyka w duchu „slow” etc.).

- Nowe kryterium oceny, które miejscowości wspierać może być „nasylenie” danej miejscowości daną branżą (wskaźnik na bazie PKD).

4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Wnioski:

- LGD w znacznym stopniu przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego, utworzono np. 51 nowych miejsc noclegowych.
- Wiele operacji, szczególnie z zakresu podejmowania działalności, dotyczyła branż turystycznych oraz okołoturystycznych – miejsca noclegowe, domki letniskowe, wypożyczalnie sprzętu (np. rowery elektryczne), smażalnia ryb, etc.
- Rozbudowano bazę obiektów sportowych oraz rekreacyjnych o 28 obiektów. Wybudowano 0,8 km ścieżki rowerowej. Zrealizowano również 25 operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego.
- Dodatkowo LGD oraz inne podmioty przygotowały i wydały szereg materiałów promujących region, jego ofertę oraz dziedzictwo kulturowe.

Rekomendacje:

- Należy zwrócić uwagę na „powrót do korzeni”, budowanie tożsamości regionalnej i wykorzystywanie różnic, które mogą być bogactwem i potencjałem (pochodzenie mieszkańców z różnych regionów Polski i dawnych kresów).

W kontekście opisanej wyżej tożsamości i ludności napływowej pojawiła się sugestia by było więcej imprez i bardziej aktywizować społecznie oraz wspierać lokalne inicjatywy.

- Wciąż potrzebne są środki na odrestaurowanie zabytków.
- Potrzebne są działania mające na celu edukację turystów (jak zachowywać się w górach itd.).
- Należałoby się również skupić na promocji mniejszych miejscowości w kontekście turystyki („żeby turysta wiedział, że jest coś jeszcze poza Świeradowem”).
- Wciąż potrzebny jest również rozwój infrastruktury turystycznej (noclegi, gastronomia, sklepy, rozrywka, czas wolny, ścieżki rowerowe).
- Warto przemyśleć kwestię tworzenia produktów i pakietów turystycznych bazujących na istniejącej ofercie noclegowej, kulinarnej oraz rękodzielniczej, rekreacyjnej, etc.
- Aby „ułatwić” turystom poruszanie się po obszarze i korzystanie z jego atrakcji należy

rozwijać sieć ścieżek pieszych, konnych, rowerowych łączących najważniejsze atrakcje.

- Warto przemyśleć kwestię utworzenia informacji turystycznej czy opracowania strategii promocyjnej obszaru pod wspólną marką i identyfikacją wizualną.

- Należałoby zainwestować w nowoczesną promocję, czyli m.in. działania w social media, profesjonaliści od promocji w gminach, aplikacja turystyczna na telefon, rozbudowany portal.

- Biuro LGD mogłoby pełnić rolę punktu informacji turystycznej (te propozycje z promocją i informacją turystyczną wynikają z argumentu, że LGD jest jedynym podmiotem, który skupia kilka gmin i może prowadzić działania na rzecz ich wszystkich jednocześnie).

5. Grupy defaworyzowane

Wnioski:

- W LSR jednoznacznie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz określono działania i zasady ich wsparcia.

- Zaplanowane działania na pewno odpowiadały na potrzeby kobiet, które stanowiły ponad 90% wspartych osób z grup defaworyzowanych.

- W dużo mniejszym stopniu zaspokojone zostały potrzeby osób młodych do 25 lat oraz osób powyżej 50 lat. Natomiast praktycznie tylko jedna osoba w ramach zdefiniowanej grupy bezrobotnych uzyskała wsparcie w ramach LSR.

Rekomendacje:

- Należy bardziej wspierać seniorów (osoby 50+), także pod kątem możliwości prowadzenia przez nich działalności gospodarczej.

- Istnieje konieczność dalszego wsparcia kobiet oraz osób bezrobotnych w wieku przedemerytalnym.

- Szczególnie dostrzegana jest konieczność dalszego wsparcia grupy seniorów. Wynikać to może z uwarunkowań ogólnopolskich, tj. starzenia się społeczeństwa, wyjazdu młodych do miast, stanowiących centrum regionu czy subregionu, czy wyjazd do pracy za granicę. Uwarunkowania te mają wpływ na coraz bardziej dostrzegalne zjawisko samotności seniorów, ich wykluczenie komunikacyjne, niski poziom umiejętności cyfrowych i co za tym idzie trudności w kontakcie z rodziną, która wyjechała.

- Warto również korzystać z doświadczeń realizacji projektów ze środków zewnętrznych

i zaplanować również wsparcie dla bezrobotnych osób młodych (15 – 29 lat), osób z niepełnosprawnościami czy osób zagrożonych ubóstwem czy wykluczeniem społecznym.

6. Innowacyjność

Wnioski:

- Według sprawozdawczości przekazanej przez LGD liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje wynosi 40. Mając na uwadze, że w ramach organizowanych naborów wybrano 252 operacje do realizacji, stwierdzić można, że prawie 16% z wybranych operacji są to operacje o charakterze innowacyjnym.
- Krytycznie oceniane jest kryterium innowacyjności podczas wyboru operacji, ono sprawia najwięcej problemów podczas tworzenia i oceny wniosków.
- Istnieje problem z jednoznaczną definicją i tym, jak wnioskodawcy próbują się wpisać w to kryterium.
- Przyjęty sposób oceny kryterium innowacyjności spowodował, że w ramach LSR powstały następujące typy innowacyjności: rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze LGD, rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze Gminy, rozwiązanie jest nowatorskie i nietypowe na obszarze miejscowości. Dwa ostatnie typy stanowiły większość w porównaniu do innowacji obejmujących cały region.

Rekomendacje:

- Na potrzeby przyszłej LSR należy szczególny nacisk położyć na opracowanie takiej formuły kryterium innowacyjności, aby była bardziej zrozumiała i akceptowalna przez beneficjentów oraz członków Rady.

7. Projekty współpracy

Wnioski:

- Obecnie realizowany jest jeden z dwóch zaplanowanych projektów współpracy. Drugi realizowany będzie na przełomie lat 2022/23. Dlatego trudno na tym etapie jednoznacznie oceniać efekty ich realizacji.
- Efektem projektu „Korzenie i Skrzydła” jest pełna oferta edukacyjna (ale również turystyczna), w kompleksie klasztornym są pokoje dla pielgrzymów, odnowiony jest park,

w mieście są zabytki, miasteczko jest historyczne, miasteczko filmowe, miasto obecnie remontuje dom Opatki. Dodatkowo do oferty miejscowości dochodzi edukacja związana z ziołami.

- Projekty współpracy zostały zaplanowane w powiązaniu z strategicznymi kierunkami rozwoju obszaru oraz na zasadzie integracji lokalnych zasobów oraz współpracy partnerskiej na obszarze.

Rekomendacje:

- Kształt projektów współpracy mocno zależny jest od wytycznych dotyczących ich tworzenia i wdrażania.

- Z punktu widzenia doświadczeń LGD wciąż warto podejmować współpracę zarówno z Partnerami krajowymi jak i zagranicznymi na polu rozwoju oferty turystycznej, produktu oraz marki lokalnej, a także na polu edukacji społeczności lokalnej, również w tematach związanych z przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym, edukacją regionalną, podnoszeniem kompetencji producentów i usługodawców lokalnych, w tym turystycznych.

8. Ocena funkcjonowania LGD

Wnioski:

- Sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR.

- LGD to nie tylko dodatkowe środki na rozwój obszaru ale również forum wymiany wiedzy i doświadczeń, platforma do nawiązywania kontaktów pomiędzy podmiotami z różnych sektorów oraz ważny aktor lokalny, choćby w aspekcie aktywizacji społecznej. Takie patrzyenie na LGD świadczy o dobrze rozwiniętym partnerstwie lokalnym, świadomym swoich zadań oraz możliwości.

- Podczas badań nie pojawiły się głosy o konfliktach w ramach LGD czy trudności w podejmowaniu decyzji podczas walnych zebrań oraz w ramach pozostałych ważnych ciał statutowych, tj. Zarządu oraz Rady.

- Skuteczność działań biura LGD jest bardzo dobra, co potwierdzają przeprowadzone badania oraz ewaluacja wewnętrzna LGD.

- Działania podejmowane przez biuro zostały ocenione jednoznacznie pozytywnie przez mieszkańców, beneficjentów oraz członków organów LGD.

- Badania wykazało, że najlepszymi źródłami informacji o działaniach LGD i PROW 2014-2020 są: Internet (szczególnie strona LGD), lokalna prasa m.in. „Echa Izerskie”, Urzędy Gmin i znajomi.

Rekomendacje:

- Uczestnicy prowadzonych badań jednoznacznie stwierdzili, że nie ma konieczności wprowadzania zmian w działaniach by skuteczniej realizować cele LSR. Obecne działania biura LGD i ich efektywność pozwalają ocenić, że proces skutecznego wdrażania LSR realizowany jest prawidłowo.

- W przypadku podjęcia dodatkowych zadań przez biuro LGD warto rozważyć konieczność zwiększenia kadry.

9. Ocena procesu wdrażania LSR

Wnioski:

- Realizacja finansowa LSR przebiega w zadowalający sposób. Na tym etapie wdrażania realizacja celów ogólnych na poziomie co najmniej 70% jest zadowalająca.

- Stopień realizacji większości wskaźników należy uznać za bardzo wysoki. Jedynie dwa z wskazanych wskaźników rezultatu mają stopień realizacji 0%, co jest wynikiem stosunkowo późnego rozpoczęcia wyboru czy realizacji operacji oraz projektów współpracy, które odpowiedzialne są za dane do adekwatnego wskaźnika.

- Stopień realizacji wskaźników produktu również jest na bardzo wysokim poziomie, szczególnie patrząc na dane dotyczące wskaźników dla działań, na które zawarta została umowa.

- Procedury naboru, wyboru i realizacji projektów należy uznać raczej za przyjazne dla beneficjentów, szczególnie tych z doświadczeniem w pozyskiwaniu środków.

- Lokalne kryteria wyboru wniosków generalnie pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR).

- System kryteriów skonstruowany został tak aby uwzględniać różne aspekty, istotne z punktu widzenia spójności z celami LSR. Po pierwsze, preferowane są operacje bazujące na lokalnych zasobach, realizowane w mniejszych miejscowościach dla większej liczby mieszkańców. Odzwierciedla to podejście oddolne oparte o endogeniczne zasoby, w tym aktywność mieszkańców i skupione na obszarach wiejskich. Po drugie, w przypadku

operacji dotyczących rozwoju przedsiębiorczości preferowane były operacje tworzące większą liczbę miejsc pracy oraz skierowane do grup defaworyzowanych. Po trzecie, część kryteriów dotyczy aspektu jakości przygotowywanych wniosków czy korzystania z doradztwa, co pozwala zwiększyć prawdopodobieństwo, że w ramach naboru składane będą wnioski kompletne, dobrze przemyślane i przygotowane do realizacji.

Rekomendacje:

- Należy większą uwagę poświęcić tym celom szczegółowym oraz przedsięwzięciom, których stopień realizacji odbiega od pozostałych, szczególnie, że dotyczy to również przedsięwzięć bezpośrednio związanych z głównymi kierunkami rozwoju wskazanymi w LSR – np. rozwój oferty w oparciu o zasoby lokalne.
- Należy monitorować czy na etapie realizacji i rozliczenia danych operacji również utrzymany zostanie wysoki poziom wskaźników.
- Doświadczenia w konstrukcji systemu wskaźników oraz procedur wyboru warto wykorzystać w planowaniu nowej LSR.
- Na potrzeby nowej LSR warto zwrócić uwagę na „problematyczne” kryteria: Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu oraz innowacyjność. Jeśli miałyby być one stosowane w następnym okresie programowania to należy je doprecyzować i określić jednoznaczny sposób oceny.

10. Wartość dodana podejścia LEADER

Wnioski:

- Działalność LGD wpływa pozytywnie na takie aspekty jak poprawa komunikacji pomiędzy aktorami, budowanie powiązań pomiędzy nimi czy sieciowanie.
- Podczas przeprowadzonych wywiadów respondenci wielokrotnie zwracali uwagę na takie aspekty, jak: poprawa przepływu informacji i doświadczeń pomiędzy samorządami, inicjowanie współpracy pomiędzy samorządami a organizacjami pozarządowymi czy animowanie i wspieranie aktywnych grup społecznych, organizacji i współpracy pomiędzy nimi.
- Dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystany. Zwracano uwagę na takie aspekty, jak: rozwój lokalnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, wsparcie o aktywizację organizacji pozarządowych, czy

finansowanie tworzenia nowych i rozwoju istniejących działalności gospodarczych, także w branżach turystycznych oraz okołoturystycznych.

- Odpowiedni dobór lokalnych kryteriów wyboru operacji przyczynił się do wyboru projektów spójnych z potencjałem rozwojowym obszaru. Szczególnie kryteria „Operacja dotyczy działalności gospodarczej z wykorzystaniem lokalnych zasobów” oraz „Operacje przyczyniające się do wykorzystania walorów lokalnych (walory przyrodniczo – krajobrazowe, dziedzictwo historyczno – kulturowe oraz aktywność społeczna i gospodarcza)” miały bezpośredni wpływ na wybór w większości przypadków projektów przyczyniających się do wzmocnienia potencjału rozwoju obszaru.

- Przyjęte dla celów i przedsięwzięć wskaźniki rezultatów oraz produktów, w które wpisać musiała się każda operacja, również w dużej części skonstruowane są tak aby wnioskodawcy w ramach realizacji swoich projektów przyczyniali się do wzmocnienia potencjału rozwojowego obszaru.

- Inwestycje przeprowadzone w ramach LSR są komplementarne wobec siebie oraz względem tematu wiodącego określonego w LSR.

Rekomendacje:

- Największe wyzwanie stanowi wciąż aktywniejsze włączenie do działań w ramach LGD szerszej grupy przedstawicieli sektora gospodarczego, w tym beneficjentów. Warto zaplanować działania sieciujące.

- Należy kontynuować, rozwijać oraz pogłębiać działania w ramach kierunków wiodących wybranych w LSR do realizacji.

VI. Spis tabel i wykresów

Tabela 1.1 Liczba mieszkańców obszaru LGD

Tabela 2.1 Obszary i pytania badawcze

Tabela 4.1 Cele i przedsięwzięcia LSR

Tabela 4.2 Cele ogólne i ich wskaźniki

Tabela 4.3 Cele ogólne i stopień osiągnięcia wskaźników oddziaływania

Tabela 4.4 Wskaźniki obowiązkowe – poddziałanie 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji

Tabela 4.5 Stopień realizacji finansowej celów ogólnych i celów szczegółowych

Tabela 4.6 Stopień realizacji finansowej przedsięwzięć

Tabela 4.7 Stopień realizacji wskaźników rezultatu

Tabela 4.8 Stopień realizacji wskaźników produktu

Tabela 4.9 Stopień realizacji wskaźników obowiązkowych PROW

Tabela 4.10 Kryteria wyboru operacji

Wykres 4.1 Udział poszczególnych sektorów w LGD Partnerstwo Izerskie

Wykres 4.2 Udziały poszczególnych sektorów w Radzie Programowej

Wykres 4.3 Reprezentacja sektorów beneficjentów biorących udział w badaniach ankietowych

Wykres 4.4 Źródła informacji o naborze wniosków w LGD

Wykres 4.5 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie składania wniosków

Wykres 4.6 Ocena wsparcia LGD na etapie składania wniosków

Wykres 4.7 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie realizacji i rozliczania wniosków

Wykres 4.8 Beneficjenci korzystający ze wsparcia LGD na etapie realizacji i rozliczania wniosków

Wykres 4.9 Ocena wsparcia LGD na etapie realizacji bądź rozliczania wniosków

Wykres 4.10 Ocena procedur wyboru przez beneficjentów

Wykres 4.11 Ocena kryteriów wyboru pod kątem wpływu na wybór najlepszych projektów

Wykres 4.12 Ocena kryteriów wyboru pod kątem jednoznaczności i obiektywności

Rysunek 2.1 Mapa obszaru LGD na tle województwa oraz mapa ukazująca spójność

Rysunek 4.1 Struktura Biura LGD

VII. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

W toku realizacji badania nie były tworzone aneksy. Scenariusze prowadzonych wywiadów czy link do formularza przeprowadzonej ankiety dostępne są u realizatora badań.